

Tussenevaluatie 2025

Nota Weidevogels 2021-2030

Inhoudsopgave

Samenvatting	5
1. Inleiding	10
2. Samenvatting provinciaal beleid Nota Weidevogels 2021-2030	11
2.1 Ambitieniveau en aanvullende maatregelen	11
2.2 Drietrapsraket en overall-maatregelen	12
2.3 Financiën en risico's	12
3. Ontwikkeling weidevogeldoelstellingen Nota Weidevogels 2021-2030	14
3.1 Trendontwikkeling twaalf weidevogel-doelsoorten in Fryslân en Nederland	14
3.2 Aantalsschattingen broedparen van vier weidevogel-doelsoorten	28
3.3 Ontwikkelingen broedsucces brutto	29
3.4 Trends negen weidevogelsoorten binnen de beheercategorieën in Fryslân	32
3.5 Relatie beleidsambities en ontwikkelingen weidevogelpopulaties	34
4. Inspanningen Nota Weidevogels 2021-2030	37
4.1 Aanvullende maatregelen	37
4.2 Drietrapsraket	50
4.3 Overall-maatregelen	52
4.4. Financiering	54
5. Ontwikkelingen in het weidevogelbeleid	57
5.1 Provinciale ontwikkelingen	57
5.2 Landelijke ontwikkelingen	61
6. Conclusies en aanbevelingen	67
 Bronnenlijst	 71
Bijlage 1. Werken aan breed draagvlak voor weidevogelbescherming	72
Bijlage 2. Begrippenlijst	76
Bijlage 3. Trendgrafieken Fryslân 2002-2024, per soort en beheercategorie	78

Colofon

Dit is een publicatie van: Provincie Fryslân

Bezoekadres: Tweebaksmarkt 52
Postadres: Postbus 20120
8900 HM Leeuwarden
Internet: www.fryslan.nl
E-mail: provincie@fryslan.frl

Samenstelling en redactie:

Team Landbouw en Natuur, Helene de Jong, Patrick
van der Hart, Marleen Daanje Eikelenboom en Lisa Rose
Haaksma

Redactie en opmaak:

Terwisscha & Wagenaar

© provincie Fryslân, november 2025

Samenvatting

Weidevogels horen bij het Friese platteland. Ze vormen een wezenlijk onderdeel van de beleving van het Friese landschap en de Friese natuur, en sommige soorten zijn stevig verankerd in de Friese cultuur. Bovendien zijn ze een indicator van hoe het met de kwaliteit van het leefgebied en de biodiversiteit in het landelijke gebied is gesteld. Nederland heeft een bijzondere verantwoordelijkheid ten aanzien van weidevogels als grutto, kievit, tureluur en scholekster. Het grootste deel van de Noordwest-Europese gruttopopulatie broedt in ons land, en één derde daarvan doet dat in Fryslân. De grutto is beschermd op grond van de Europese Vogelrichtlijn en de Omgevingswet (voorheen Wet natuurbescherming).

De afgelopen decennia neemt het aantal weidevogels – en in het bijzonder het aantal grutto's, kieviten en scholeksters – geleidelijk af op een manier die inmiddels zorgwekkend mag worden genoemd. Telde Fryslân in 1990 nog circa 30.000 broedparen grutto, in 2024 waren dat er slechts een kleine 8.300. De belangrijkste oorzaak van deze achteruitgang is het te lage broedsucces, er worden met name te weinig kuikens groot.

Hierbij spelen verschillende omgevingsfactoren een rol, waaronder de verstedelijking, de verandering van de landbouw (zoals de ruilverkaveling, verlaagde waterpeilen, krimpend areaal natte, bloemrijke en voedselrijke weilanden), het verlies aan geschikte open leefgebieden en de toegenomen predatiedruk. Het voortplantingssucces van weidevogels komt daarmee steeds meer onder druk te staan.

Doelen en uitgangspunten Nota Weidevogels 2021-2030

De provincie Fryslân voert, in nauwe samenwerking met alle betrokkenen, sinds eind 2021 de Nota Weidevogels 2021-2030 uit om de weidevogels in Fryslân te beschermen en de neerwaartse spiraal om te buigen naar een opwaartse trend, met als streefdoel 10.000 broedparen grutto in 2030 en een groei van 30% voor de andere weidevogelsoorten. De Nota Weidevogels 2021-2030 is een voortzetting en uitbreiding van de Nota Weidevogels 2014-2020.

Tussenevaluatie en onderbouwing

In de Nota Weidevogels 2021-2030 is voor 2025 een tussenevaluatie voorzien, om te beoordelen of het behalen van de doelstellingen op koers ligt, de geplande maatregelen zijn uitgevoerd en of aanpassing van het beleid nodig is. In deze tussenevaluatie wordt bekeken hoe het nu met de weidevogels gesteld is.

Sovon is gevraagd de monitorgegevens te actualiseren. Daarnaast zijn de inspanningen uit de Nota Weidevogels 2021-2030 beoordeeld. De verkregen inzichten vormen de basis voor de conclusies en de aanbevelingen voor het vervolg van het weidevogelbeleid.

Bij het opstellen van de tussenevaluatie is samengewerkt met het Olterterpoverleg; een overlegplatform van alle bij weidevogels betrokken partijen in Fryslân. Voor de tussenevaluatie is ook advies gevraagd aan de Provinciale Commissie Landelijk Gebied, Sovon en de Rijksuniversiteit Groningen (RUG).

Resultaten

Uit deze tussenevaluatie komt naar voren dat er de afgelopen jaren door alle bij weidevogels betrokken partijen veel inspanningen zijn verricht om de weidevogels te beschermen en te behouden. In de weidevogelkerngebieden – de gebieden met weidevogelbeheer (agrarisch en natuur) – lijkt dit effect te hebben, maar nog te weinig om de doelen te behalen. In het boerenland zonder beheer is de afname sinds 2002 het sterkst en dreigt de grutto lokaal te verdwijnen.

Uit de landelijke evaluatie van het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) blijkt dat agrarisch natuurbeheer een gunstig effect heeft op de aantallen weidevogels met name in gebieden met zwaar beheer, maar ook dat verdere verzwaring, uitbreiding en ruimtelijke clustering van weidevogelbeheer nodig is.

Populatietrend grutto

De doelstelling van 10.000 broedparen grutto is nog niet behaald. Maar ondanks dat er nog steeds sprake is van een matige achteruitgang van het aantal broedparen gaat de achteruitgang de laatste twaalf jaar (periode 2013-2024) minder snel dan daarvoor.

Kijkend naar de laatste acht jaar (periode 2017-2024) lijkt het er voorzichtig op dat de achteruitgang van de grutto verder is afgezwakt en misschien zelfs is gestabiliseerd. Deze periode is echter te kort om met zekerheid te spreken van een stabilisatie van de trend (niet significant).

Vanaf 2002 is de trend in de gebieden met weidevogelbeheer (ANLb en natuur) significant minder negatief dan op gangbaar boerenland. Jaarlijks neemt het aantal broedparen grutto

in gebieden zonder beheer gemiddeld met -8,8% af, tegen een afname van -2,3% in de gebieden met ANLb en -1,9% in de natuurgebieden. Op zowel de lange als de korte termijn is de achteruitgang van grutto's in Fryslân minder sterk dan in de rest van Nederland. Ook voor de zeer korte termijn zien we in Fryslân een iets positiever beeld (niet significant). Mogelijk leverden de extra beleidsinspanningen in Fryslân een positieve bijdrage voor de grutto. Om de genoemde trendombuiging te realiseren, en de 10.000 broedparen grutto in 2030 te behalen, is het belangrijk dat de doelen voor jaarlijkse nestoverleving (70%), BTS/kuikenoverleving (70%, met streven 80%) en adultenoverleving (85%) worden behaald.

Nestoverleving grutto

Voor de nestoverleving is er gekeken naar het nestsucces in de periode 2019-2024 in Nederland en in de regio Zuidwest-Fryslân. In 2021 en 2022 was het Friese nestsucces voldoende voor behoud van de populatie, de andere jaren waren onvoldoende, waarbij 2020 en 2024 de slechtste jaren waren. Opmerkelijk is het grote verschil tussen het provinciale en landelijke nestsucces in 2019 en 2024, waarbij in beide jaren de overlevingskansen in Zuidwest-Fryslân aanmerkelijk lager lagen dan in de rest van het land. In alle jaren was de nestoverleving zowel in Zuidwest-Fryslân als landelijk lager dan de ambitie van 70% nestoverleving uit de Nota Weidevogels.

Kuikenoverleving grutto

Ook is er gekeken naar de overleving van vliegvlugge gruttokuikens (m.b.v. BTS-tellingen) en van uitgevlogen juvenielen (m.b.v. kleurringonderzoek) in de periode 2019-2024 in Nederland en Fryslân. De BTS-gegevens laten zien dat in de jaren 2020 en 2024 in Fryslân onvoldoende gruttojongen vliegvlug werden (BTS lager dan 50%). In de jaren 2019, 2022 en 2023 zijn er in de provincie Fryslân mogelijk wel voldoende jonge grutto's vliegvlug geworden om de populatie in stand te houden (BTS tussen 50-65%). In 2021 was het BTS mogelijk zelfs voldoende voor een voorzichtige groei van de populatie (BTS van circa 70%). Het landelijk beeld is vergelijkbaar. Met behulp van uitvliegtellingen en kleurringonderzoek is er ook gekeken naar de overleving van de uitgevlogen juveniele grutto's. Dit onderzoek laat voor de kuikenoverleving in 2019, 2021 en 2022 in Fryslân (voldoende) een positiever beeld zien dan landelijk (onvoldoende). In 2020 en 2024 was zowel in Fryslân als landelijk de juvenielenoverleving ruim onvoldoende, en in 2023 was de kuikenoverleving landelijk voldoende en in Fryslân onvoldoende.

Het beleidsdoel van een BTS van 70% is dus eenmaal gehaald in de periode 2019-2024. Echter, het streven van een jaarlijkse 80% BTS/kuikenoverleving - nodig voor het behalen van de provinciale doelstelling van 10.000 grutto broedparen in 2030 - is sinds 2019 nog in geen enkel jaar behaald. Een directe verklaring voor de verschillen in nestoverleving en kuikenoverleving tussen de verschillende jaren - en tussen Fryslân en Nederland - is niet onderzocht voor deze tussenevaluatie. Een combinatie van factoren, waaronder weersomstandigheden, voedselbeschikbaarheid en predatiedruk, lijken bepalend voor de nest- en kuikenoverleving zowel over tijd als over ruimte. Daarnaast zou voor de verschillen tussen Fryslân en Nederland ook nog verschillen in provinciaal beleid een rol kunnen spelen. Belangrijke kanttekening is dat voor de Friese nestoverleving alleen is gekeken naar Zuidwest-Fryslân. Mogelijk is deze steekproef niet representatief voor de hele provincie, daarnaast kan de kleinere steekproefgrootte en intensievere onderzoeksinspanning in Zuidwest-Fryslân ook de verschillen met Nederland beïnvloed hebben.

Adultenoverleving

De overleving van de volwassen grutto's (adulten) bleef de afgelopen jaren tamelijk constant. Circa 86% van de volwassen grutto's overleefde van jaar op jaar. De provinciale doelstelling voor de adultenoverleving van 85% is hiermee gehaald. Gedurende de jaarcyclus van de grutto treedt de meeste adultensterfte op tijdens het broedseizoen - meer dan tijdens de trek of de overwintering.

Populatietrends andere weidevogels

De doelstelling van 30% stijging van het aantal broedparen weidevogels is nog niet behaald. Gezien de huidige populatietrends lijkt deze ambitie alleen voor de gele kwikstaart binnen bereik en voor de veldleeuwrik wellicht op termijn. Voor de overige negen soorten is er sprake van een stabiele of afnemende trend. Een ombuiging van de trend is noodzakelijk om voor deze soorten in 2030, of op de lange termijn, de ambitie van 30% stijging in Fryslân te kunnen realiseren.

De laatste twaalf jaar (periode 2013-2024) zijn in Fryslân de aantallen broedparen tureluur, graspieper, slobbeend en watersnip stabiel. De aantallen broedparen, scholekster, kievit, kuifeend, zomertaling en wulp nemen matig af. De aantallen gele kwikstaart en veldleeuwrik nemen matig toe. Trendindicaties (niet significant) voor de zeer korte termijn (periode

2017-2024) geven voorzichtig aan dat de aantallen broedparen kuifeend en kievit zich lijken te stabiliseren, terwijl de scholekster matig blijft afnemen. In negatieve zin lijkt de veldleeuwerik van matige toename naar stabilisatie te gaan en de graspieper van stabiel naar een matige afname.

Voor de lange termijn (1998-2024) doen zes weidevogelsoorten het beter – en één soort het slechter – in Fryslân dan in Nederland. Op de korte termijn verandert deze verhouding naar vier weidevogelsoorten beter – en vijf soorten slechter – in Fryslân dan in Nederland. Voor de verschillen in de Friese en landelijke trends is geen verklaring gevonden. In deze tussen-evaluatie en de landelijke evaluatie ANLb is daar ook niet naar gekeken.

Trends beheercategorieën

Om inzicht te geven in de effectiviteit van het ANLb- en natuurbeheer zijn de drie beheercategorieën (ANLb vs. natuur vs. geen beheer) onderling statistisch vergeleken. Voor de periode 2002-2024 geldt dat voor de slobbeend, kuifeend, scholekster, kievit, grutto, tureluur, veldleeuwerik en gele kwikstaart de gemiddelde, jaarlijkse procentuele aantalsverandering in gebieden zonder beheer (referentie) significant slechter is dan in gebieden met ANLb- en natuurbeheer. Hieruit lijkt te kunnen worden geconcludeerd dat de maatregelen uit zowel het agrarisch natuurbeheer als het natuurbeheer een positief effect hebben op de aantallen broedparen van in elk geval acht weidevogelsoorten. Dit is echter nog onvoldoende om de provinciale ambitie van 30% toename te halen. Dit beeld komt overeen met de conclusies van de landelijke evaluatie van het ANLb. Ook kan het wegtrekken van weidevogels uit gebieden zonder beheer naar gebieden met beheer mogelijk een rol spelen in de verschillen tussen de beheercategorieën.

Oppervlakte weidevogelkerngebied

De oppervlakte weidevogelkerngebied groeide sinds 2021 van circa 28.000 hectare naar circa 30.000 hectare. De doelstelling van 40.000 hectare uit de Nota Weidevogels 2021-2030 is nog niet gehaald. Door de extra toegezegde Rijksmiddelen van 200 mln voor Agrarisch natuurbeheer (ANB), waaronder het ANLb, voor de komende jaren is het aannemelijk dat de 40.000 hectare in 2030 wordt behaald. De inpasbaarheid van zwaar beheer in de bedrijfsvoering en de hiervoor benodigde verdienmodellen blijven hierbij belangrijke aandachtspunten.

Effecten beleid

Over het effect van de uitgevoerde maatregelen van de Nota Weidevogels 2021-2030, die eind 2021 is vastgesteld, kan weinig met stelligheid worden vermeld. Hiervoor is het nog te vroeg. Nog niet alle maatregelen zijn (volledig) uitgevoerd. Het lijkt er wel voorzichtig op dat de aantallen broedparen grutto, kievit en kuifeend zich de laatste acht jaar in Fryslân stabiliseren (niet significant). Met name in de gebieden met ANLb- en natuurbeheer (zoals de weidevogelkerngebieden) lijkt de achteruitgang van de weidevogels afgezwakt. In de gebieden zonder beheer is de trend minder gunstig. Al kunnen we niet uitsluiten dat het verplaatsen van weidevogels van gebieden zonder beheer naar gebieden met beheer hier ook een rol in speelt. De belangrijkste beleidsinstrumenten, zoals gesubsidieerd (agrarisch) natuurbeheer, inrichtingsmaatregelen voor verbetering van het weidevogelbiotoop en predatiebeheer, worden in de weidevogelkerngebieden toegepast. In die zin lijkt het provinciaal weidevogelbeleid een positieve bijdrage te leveren aan het stoppen van de achteruitgang. Dit kan ook blijken uit het feit dat het met een aantal soorten, waaronder de grutto, beter gaat in Fryslân dan in Nederland.

Maatregelen

De provincie Fryslân heeft, in nauwe samenwerking met alle betrokken partijen, sinds eind 2021 het grootste deel van de maatregelen uit de Nota Weidevogels 2021-2030 uitgevoerd of in uitvoering (doorlopende maatregelen). Enkele maatregelen zijn nog niet opgestart of volledig uitgevoerd. Denk aan het delen en ontsluiten van kennis, onderzoek naar mogelijke negatieve effecten van herbiciden, insecticiden en fungiciden op het bodem- en insectenleven alsmede de grutto, verankering weidevogelbeheer en bescherming in het middelbaar en hoger onderwijs en onderzoek naar de achteruitgang en beheereisen voor de scholekster.

Financiën

Het is niet gelukt de in de Nota Weidevogels opgenomen benodigde € 1,55 mln provinciale middelen vanaf 2023 jaarlijks te continueren. Het is ook niet gelukt om het provinciale budget structureel te regelen en de extra en structurele € 10 mln voor weidevogelbeheer (ANLb) binnen te halen.

Voor biotoopverbetering en duurzaam behoud weidevogelgrasland is, via het maatregel-pakket natuur/weidevogels en de LIFE IP GrassBirdHabitats, € 24 mln van de € 30 mln binnen-

gehaald. Daarnaast is voor de realisatie van Aanvalsplan Grutto in de periode 2022-2027 € 21,5 mln voor verzwaring en uitbreiding van het beheer binnengehaald. Met het vervallen van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) zijn de overige benodigde middelen (ruim € 410 mln) voor de uitvoering van het Aanvalsplan Grutto er nog niet. Het is ook nog onduidelijk of het Rijk met extra middelen komt voor de acht maatregelen die ze wil treffen in het kader van de inbreukprocedure.

Er waren minder provinciale en landelijke middelen beschikbaar dan nodig voor de uitvoering van het weidevogelbeleid. Zonder voldoende provinciale, rijks en Europese middelen kunnen waarschijnlijk niet alle inspanningen uit de 'Nota Weidevogels 2021-2030' worden uitgevoerd. Wat gevolgen kan hebben voor de realisatie van de doelstellingen.

Ontwikkelingen

Provinciaal

Sinds 2022 is gestart met de ontwikkeling van tien Aanvalsplan Grutto gebieden in Fryslân. In deze gebieden is ingezet op zwaar beheer en verbetering van de biotoop. Binnen de LIFE IP GrassBirdHabitats is een grondinstrument ontwikkeld voor het duurzaam behoud van weidevogelgrasland middels een kwalitatieve verplichting. Dit grondinstrument is ingezet op circa 80 hectare in drie Aanvalsplan Grutto gebieden, waarvan twee in het veenweidegebied. Vanuit deze ervaringen is input geleverd aan de ontwikkeling van een landelijk grondinstrument voor meerdere doelen. Dit ligt momenteel voor bij de Europese Commissie.

Met het aanpassen van het landbouwbeleid in 2025 is de inzet op de transitie naar een natuurinclusieve landbouw komen te vervallen. Vanuit het nieuwe landbouwbeleid wordt ingezet op maatregelen en verdienmodellen zodat weidevogels deel kunnen uitmaken van de bedrijfsvoering. Daarnaast is gebiedsgerichte aanpak via het NPLG in 2024 on hold gezet en is er nog geen nieuwe structuur beschikbaar voor integrale uitvoering van beleidsopgaven.

Landelijk

Het Rijk wil het aantal hectares agrarisch natuurbeheer voor weidevogels fors uitbreiden, beheercontracten verlengen naar maximaal twintig jaar, de beheervergoedingen voor weidevogelbeheer periodiek indexeren en werken aan een mozaïektoeslag voor bedrijven met een groot aandeel zwaar beheer. Daarnaast wil het Rijk net als de provincie de predatiedruk

verlagen en zet hiervoor in op een nieuw stelsel Faunabeheer.

Landelijk wordt ingezet op de realisatie van alle pijlers van het Aanvalsplan Grutto: zwaar aaneengesloten beheer in gebieden van 1000 hectare, optimalisatie biotoop, predatiebeheer, duurzaam behoud weidevogelgrasland/grondbank en verdienmodellen voor extensivering. Zonder deze vijf pijlers kan het Aanvalsplan Grutto niet worden gerealiseerd.

Daarnaast wil het Rijk, in kader van de inbreukprocedure, inzetten op acht maatregelen. Het merendeel van deze maatregelen sluit aan bij het provinciale weidevogelbeleid en zou daarmee een bijdrage kunnen leveren aan de doelstellingen uit de Nota Weidevogels 2021-2030. Echter is de benodigde financiering hiervoor nog niet geregeld en lijken de gruttodoelen voor de maatregel om de grutto toe te voegen aan negen N2000-gebieden in Fryslân onrealistisch hoog.

Conclusies

De doelstelling van 10.000 broedparen grutto in 2030 en een stijging van 30% van de broedparen van de overige elf weidevogelsoorten is nog niet gehaald. Wel lijkt het provinciaal beleid een bijdrage te leveren aan de voorzichtige stabilisatie van het aantal grutto broedparen en het afzwakken van de achteruitgang van de andere weidevogelsoorten. De provinciale doelstellingen voor de grutto zijn niet haalbaar zonder in te zetten op de verbetering van het broedsucces (nestsucces en kuikenoverleving). Waarbij het verbeteren van de kuikenoverleving cruciaal is. Het is hiervoor belangrijk dat de komende jaren alle maatregelen uit de Nota Weidevogels 2021-2030 worden uitgevoerd. Hiervoor dienen voldoende instrumenten en financiële middelen beschikbaar te zijn.

Aanbevelingen

- Naast de algemene aanbeveling om de inspanningen uit de Nota Weidevogels 2021-2030 te continueren, bevelen we aan om vol in te zetten op het verbeteren van de kuikenoverleving van de grutto, waarbij de realisatie van voldoende kuikenland essentieel is. Hieronder is een selectie van de belangrijkste maatregelen opgenomen.
- Zorg voor blijvende optimalisatie van de weidevogelbiotoop (openheid, plasdras, hoog waterpeil, kruidenrijk grasland en extensieve beweiding) binnen en rondom de weidevogelkern- en plusgebieden.

- Bewerkstellig uitbreiding en verzwaring van het agrarisch natuurbeheer en de ruimtelijk geconcentreerde inzet hiervan binnen de weidevogelkern- en weidevogelplusgebieden. Inclusief langjarige lonende beheervergoedingen en mozaïektoeslag op bedrijfsniveau.
- Stel een door alle partijen gedragen actieplan kuikenoverleving op, waarin voedselbeschikbaarheid en verlaging van de predatiedruk centraal staan.
- Verbeter en versterk de samenwerking tussen alle betrokken partijen.
- Schenk extra aandacht aan de bescherming en het beheer van de scholekster.
- Zet extra in op de monitoring van de kuikenoverleving van de grutto.
- Zet maximaal in op het verlagen van de predatiedruk. Hiervoor lijkt een nieuw landelijk stelsel faunabeheer onmisbaar. Alsmede onderzoek naar en onderbouwing van predatiebeheer.
- Rol het Aanvalsplan Grutto verder uit in achttien weidevogelplusgebieden en zet daarbij in op alle vijf pijlers van het Aanvalsplan Grutto: zwaar beheer, optimalisatie biotoop, verdienmodellen, duurzaam behoud en predatiebeheer.
- Bespreek met de landbouworganisaties hoe zij de bescherming van weidevogels nog actiever en zichtbaarder kunnen uitdragen.
- Werk het ‘grondspoor’ verder uit als methode om, met instrumenten als kavelruil en een groundbank, robuuste aaneengesloten weidevogelkern- en plusgebieden te realiseren.
- Draag zorg voor langjarige/structurele financiering van alle benodigde maatregelen (provinciaal en landelijk).
- Ondersteun de inpasbaarheid van weidevogelbeheer in de landbouw en zet hiervoor in op de ontwikkeling van verdienmodellen, zodat weidevogelbeheer past in een rendabele bedrijfsvoering.
- Neem de bescherming en het behoud van weidevogelgebieden en weidevogels integraal mee in het ruimtelijke beleid (POVI), zowel bij de formulering als de uitvoering daarvan.
- Ontwikkel een integrale visie voor het landelijk gebied, met aandacht voor alle beleidsopgaven die hier spelen (weidevogels, biodiversiteit, klimaat, stikstofdepositie, waterkwaliteit etc.). Dit in lijn met het eerdere Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG).
- Onderzoek bij de eindevaluatie of effectiviteit van maatregelen en de weidevogelplusgebieden (Aanvalsplan Grutto) in beeld gebracht kan worden.

1. Inleiding

Weidevogels horen bij het Friese platteland. Ze vormen een wezenlijk onderdeel van het Friese landschap en de Friese cultuur, dragen bij aan het geluksgevoel van bewoners en bezoekers en staan voor de aantrekkelijkheid en beleefbaarheid van natuur en landschap. Bovendien geven ze een indicatie van hoe het met de bodemvruchtbaarheid en de biodiversiteit in het landelijk gebied is gesteld. Sinds enkele decennia neemt het aantal weidevogels, en in het bijzonder het aantal grutto's, kieviten en scholeksters zorgwekkend af. Telde Fryslân in 1990 bijvoorbeeld nog 30.000 gruttobroedparen, anno 2024 zijn dat er nog slechts een kleine 8.300.

De achteruitgang van het aantal weidevogels laat zich verklaren door een lange rij van omgevingsfactoren. Denk aan verstedelijking, ruilverkaveling, verandering van de landbouw, kunstmatig laag gehouden waterpeilen, het verlies aan natte en bloemrijke weilanden, het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, de afname van insectenpopulaties, het verlies van geschikte leefgebieden en de toenemende predatiedruk. Maar ook externe factoren als klimaatverandering (droge voorjaren!) en nieuwe hindernissen die ze tijdens hun overwintering en trekbewegingen tegenkomen, zorgen ervoor dat de overlevings- en voortplantingskansen van weidevogels toenemend onder druk komen te staan.

Gelukkig zijn steeds meer Friezen zich ervan bewust dat het nodig is om de neerwaartse trend te keren. Er is sprake van een brede inzet, op verschillende niveaus (beschermen,

beheren, monitoren en onderzoeken) en door tal van betrokkenen. Denk aan wild- en natuurbeheerders, vogelwachten, individuele boeren, gebiedscollectieven en organisaties als Sovon, IVN, Wetterskip Fryslân, Hogeschool Van Hall Larenstein, Aeres en de Rijksuniversiteit Groningen. Als provincie Fryslân voeren we, in nauwe samenwerking met alle betrokkenen, beleid uit om de weidevogels in onze provincie te beschermen en te behouden. Ook wij willen de neerwaartse tendens omzetten in een opwaartse. De enthousiaste inzet van eerdergenoemde partijen, vrijwilligers en ook professionals is daarbij onontbeerlijk.

Met deze tussenevaluatie van het provinciaal beleid (Nota Weidevogels 2021-2030) wordt inzichtelijk gemaakt wat er de afgelopen vier jaar is bereikt en hoe het met de weidevogelstand gaat. Ook worden conclusies getrokken en aanbevelingen gedaan voor de resterende beleidsperiode tot en met 2030.

Deze evaluatie kwam tot stand in samenwerking met de belangrijkste stakeholders, verenigd in het Olterterpoverleg¹. De cijfermatige onderbouwing is grotendeels gebaseerd op de trendanalyse van Sovon en het CBS. Daarnaast zijn de geleverde inspanningen, projecten en onderzoeken voor zover mogelijk beoordeeld op uitvoering en effecten. Tevens is advies gevraagd aan de RUG. Uit dit alles volgen conclusies en aanbevelingen.

¹ Het Olterterpoverleg is een (informele) advies- en werkgroep op het gebied van weidevogelbeleid in Fryslân. In dit overleg zijn alle bij de weidevogels betrokken partijen vertegenwoordigd: Bond van Friese Vogelwachten (BFVW), Wetterskip Fryslân, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, It Fryske Gea, Koninklijke Nederlandse Faunabeheereenheid (FBE), Friese Milieu Federatie (FMF), Hogeschool Van Hall Larenstein, Aeres, BoerenNatuur Fryslân (BNF), LTO Noord, lectoraat Biodiversiteit in het landelijk gebied en Provincie Fryslân. Andere bij de weidevogels betrokken stakeholders zijn: Rijksuniversiteit Groningen (RUG), IVN, Friese gemeenten en Sovon.

2. Samenvatting provinciaal beleid Nota Weidevogels 2021-2030

De provincie voert - conform haar verantwoordelijkheid - sinds 2007 beleid om de weidevogels in vooral de weidevogelkerngebieden te beschermen en de neerwaartse spiraal om te buigen naar een opwaartse trend. Maatregelen en acties zijn opgesteld en uitgevoerd in samenwerking met de voornaamste stakeholders, verenigd in het Olterterpoverleg.

De in 2020 uitgevoerde (beleids)evaluatie liet zien dat het gevoerde beleid deels succesvol is. Van de acht onderzochte en gevolgde weidevogelsoorten¹ ontwikkelde de stand van de tureluur en de vier zangweidevogels zich sinds 2008 positief. Daarentegen lukte het niet de achteruitgang van de steltlopers grutto, kievit en scholekster een halt toe te roepen. Dit leidde tot aanscherping van beleid en maatregelen in de Nota Weidevogels 2021 - 2030, zoals november 2021 vastgesteld door Provinciale Staten.

2.1 Ambitieniveau en aanvullende maatregelen

Uitgangspunt van de Nota Weidevogels 2021 - 2030 is het continueren van het lopende beleid (Nota Weidevogels 2014 - 2020). Maar dan wel aangescherpt met aanvullende maatregelen, afkomstig uit de Eindevaluatie Nota Weidevogels 2014 - 2020, het landelijke Aanvalsplan Grutto, de petitie Fryslân Greidefûgellân en het onderzoek van de RUG in Zuidwest-Friesland.

Provinciale Staten kozen daarbij voor het volgende ambitieniveau:

“Ombuigen van de neerwaartse spiraal in een opwaartse trend van veel weidevogelsoorten, met als inzet groei van de weidevogelpopulaties. Voor de gidssoort grutto wordt daarbij gestreefd naar minimaal 10.000 broedparen in Fryslân in 2030. Doel is per soort een opwaartse trend van ongeveer 30% te realiseren die leidt tot duurzame populaties.”

Om deze ambitie te realiseren is voor de grutto ingezet op:

- Jaarlijkse nestoverleving van minimaal 70%.
- Jaarlijks Bruto Territoriaal Broedsucces (BTS)/kuikenoverleving grutto van minimaal

70% en streven naar 80%.

- Jaarlijkse overlevingskans volwassen grutto's van 85%.
- 40.000 hectare weidevogelkern- en weidevogelplusgebieden.

Aanvullende maatregelen

Om genoemde doelen te bereiken, werden de volgende aanvullende maatregelen in de nieuwe nota vastgelegd:

- Continueren inspanningen uit Nota Weidevogels 2014-2020 met extra aandacht voor kuikenoverleving en predatiebeheer.
- Creëren robuuste weidevogelplusgebieden (Aanvalsplan Grutto) van minstens 1.000 hectare, met kern van minimaal 300 hectare kruidenrijk grasland met verhoogd waterpeil en aaneengesloten beheer.
- Realiseren voldoende kuikenland gedurende het gehele broedseizoen, tot in juli, als onderdeel van mozaïekbeheer. Met hierbij ook aandacht voor beheer specifiek gericht op kievit en scholekster en het aanbod van insecten.
- Vergroten effectiviteit en flexibiliteit beheerpakketten Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb), inclusief langjarige contracten en hogere vergoedingen ANLb en SNL (Subsidiestelsel Natuur en Landschap).
- Werken aan breed draagvlak voor weidevogelbescherming.
- Inachtneming zorgplicht Wet natuurbescherming (in afstemming met landbouwpartijen uit te werken).
- Stimuleren effectief predatiebeheer, met extra aandacht voor predatie van nesten en kuikens. Onderzoek de mogelijk verslechterde overleving van volwassen grutto's door predatie op het nest.
- Monitoring meer richten op kuikenoverleving.
- Ontwikkelen van grondinstrumenten en verdienmodellen voor duurzaam behoud van weidevogelkerngebieden en weidevogelparels².
- Verbinden van beleidsopgaven op onder andere het terrein van veenweide, natuurinclusieve landbouw, klimaat, biodiversiteit, natuur en bodemvruchtbaarheid.

¹ Tureluur, scholekster, kievit, grutto (steltlopers) en graspieper, slobbeend, veldleeuwerik en gele kwikstaart (zang-weidevogels).

² Weidevogelparels zijn gebieden van minstens 5 hectare met een weidevogeldichtheid van tenminste 25 broedparen grutto waarvan de beheereenheid voor minstens 10% (0,5 hectare) bestaat uit plasdras tussen 1 maart en 1 mei, waarna het langzaam droogvalt en begroeid raakt. Het overige deel van de beheereenheid bestaat uit kruidenrijk grasland dat na 15 juni gemaaid/beweid mag worden. Het plasdrasdeel mag na 1 juli gemaaid of beweid worden.

2.2 Drietrapsraket en overall-maatregelen

Het ambitieniveau, en genoemde maatregelen, vormden aanleiding tot het ontwikkelen van een drietrapsraket met betrekking tot de biotoop in het Friese weidevogelbeleid, met drie opeenvolgende niveaus:

- Provinciebrede inzet op basiszorg voor weidevogels in het landelijke gebied.
- Continuering (agrarisch) natuurbeheer in de huidige weidevogelkerngebieden³ en -parels en afronding Natuurnetwerk Nederland met weidevogeldoelstelling.
- Creëren van grote, samenhangende weidevogelplusgebieden⁴.

Overall-maatregelen

Tevens is ingezet op onderstaande overall-maatregelen:

- **Predatiebeheer**
De kwetsbaarheid van weidevogels voor predatie is toegenomen door intensiever landgebruik, verdwijnen van openheid en rust in het landschap en toename van het aantal predatoren. Samen met betrokken partijen zal de provincie via gebiedsgericht maatwerk – en op basis van onderliggende monitoring en onderzoek – het verlies van nesten, kuikens en adulten door predatie beperken.
- **Ruimtelijke afweging en compensatie**
De bescherming van de weidevogelkansgebieden is opgenomen in de Omgevingsverordening Fryslân 2022. Met daarin opgenomen eisen voor compensatie en mitigatie van verloren gegane weidevogelgebieden.
- **Voorlichting, educatie, kennis en samenwerking**
Weidevogels zijn hecht verbonden met het imago en de identiteit van Fryslân. De provincie stimuleert dat de met de vogels geassocieerde kwaliteiten worden benadrukt en ingezet op andere beleidsterreinen, bij promotieactiviteiten en door andere organisaties, zoals het agrarisch onderwijs.
- **Ontwikkeling grondinstrument en kavelruil**
Voor het duurzaam behoud van belangrijke weidevogelgraslanden die zijn gelegen in de

weidevogelkerngebieden en -parels is het noodzakelijk de weidevogelfunctie langjarig/ eeuwigdurend vast te leggen. Binnen LIFE IP GrassBird Habitats (EU-programma) wordt hiervoor een grondinstrument ontwikkeld.

- **Monitoring en onderzoek**
Om de effectiviteit van beleid en maatregelen te toetsen en waar nodig aan te passen, is het belangrijk om de ontwikkelingen nauwgezet te volgen. Daarnaast dragen onderzoek en monitoring bij aan nieuwe inzichten, draagvlak en inspiratie. Het is wenselijk om, naast jaarlijkse trends, ook de aantallen broedparen en de overlevingskansen van de weidevogelkuikens te volgen.

2.3 Financiën en risico's

Ook besteedt de Weidevogelnota 2021 - 2030 aandacht aan de financiële kant van het weidevogelbeheer, de risico's die daaraan kleven en het beheersen daarvan.

Beleid, maatregelen en acties hebben ook financiële consequenties. Het is belangrijk dat de rijksbijdragen van ANLb en SNL worden gecontinueerd en mogelijk verhoogd. Daarnaast is het noodzakelijk dat er extra middelen komen voor het optimaliseren van de inrichting – en het duurzaam behoud – van de weidevogelgebieden. Naast optimalisatie van de inrichting draagt de provincie jaarlijks € 1.55 mln bij aan onder andere de vrijwillige weidevogelbescherming, monitoring, biotoopverbetering, weidevogelcompensatie, bewustwordingscampagnes, predatiebeheer en onderzoek naar verdienmodellen.

Risico's en beheersing

De afname van weidevogels speelt al ruim 35 jaar, ondanks alle inspanningen om de stand op peil te houden. Zonder ingrijpende maatregelen zal de eerder genoemde provinciale ambitie ook in de komende jaren niet slagen.

Het proces van uitvoering is complex, met name door het realiseren van verdienmodellen voor het inpassen van weidevogelbeheer binnen de bedrijfsvoering. Ook het bewerkstelligen van voldoende hoog waterpeil en kruidenrijk grasland blijft een uitdaging. Net als het

³ De weidevogelkerngebieden liggen binnen de weidevogelkansgebieden. De kansgebieden vormen de zoekgebieden voor de ontwikkeling van weidevogelkern- en plusgebieden.

⁴ De provinciale weidevogelplusgebieden worden in het landelijke 'Aanvalsplan Grutto' weidevogelkansgebieden genoemd. In de rest van deze evaluatie worden deze Aanvalsplan Grutto-gebieden weidevogelplusgebieden genoemd, om verwarring met de provinciale weidevogelkansgebieden te voorkomen.

predatiebeheer.

Veel zal afhangen van de beschikbaarheid van verdienmodellen, bewustwording en intrinsieke motivatie. Het aantal weidevogels neemt pas toe als alle maatregelen zijn uitgevoerd. Dat zal meerdere jaren in beslag nemen, waarbij rekening moet worden gehouden met diverse (autonome) factoren die het resultaat (negatief) kunnen beïnvloeden.

3. Ontwikkeling weidevogeldoelstellingen Nota Weidevogels 2021-2030

In dit hoofdstuk worden de ontwikkelingen van de weidevogeldoelsoorten in Fryslân besproken en wordt de relatie gelegd met het ambitieniveau van de Nota Weidevogels 2021-2030 (paragraaf 2.1). Het hoofdstuk telt vijf paragrafen, met de volgende inhoud:

- Paragraaf 3.1 behandelt de ontwikkeling in broedparen van twaalf weidevogel-doelsoorten in Fryslân, ook in vergelijking met de landelijke trend.
- Paragraaf 3.2 gaat over de schattingen van populatieaantallen van de vier hoofdscholen: scholekster, kievit, grutto en tureluur.
- Paragraaf 3.3 gaat in op de ontwikkeling van het broedsucces (nestoverleving en BTS/kuikenoverleving) en de adultenoverleving van grutto's.
- Paragraaf 3.4 gaat in op de verschillen in trends voor negen weidevogelsoorten tussen drie beheercategorieën: ANLb, natuur en referentie (geen beheer).
- Tenslotte gaat paragraaf 3.5 over de relatie tussen de beleidsambities van de Nota Weidevogels 2021-2030 (paragraaf 2.1) en de daadwerkelijk ontwikkeling van de weidevogelpopulaties, zoals voorafgaand besproken in de paragrafen 3.1 t/m 3.4.

De inhoud van dit hoofdstuk is grotendeels gebaseerd op de analyse van de tellingen van ANLb-doelsoorten door Sovon. Tenzij anders aangegeven, zijn de uitkomsten, grafieken en tabellen afkomstig uit het rapport Eindverslag ANLb-beleidsmonitoring Fryslân 2022 – 2024 (van Kleunen, 2025). Aanvullende uitleg van de methodiek, verdere toelichtingen en bronvermeldingen zijn terug te vinden in dit rapport.

Voorafgaand aan deze tussenevaluatie is ook gekeken of de telgegevens van Sovon uit de beleidsmonitoring gecombineerd konden worden met de telgegevens van de BFVW uit de beheermonitoring. Uit deze verkenning kwam naar voren dat enkele knelpunten het op dit moment nog onmogelijk maken om de data uit de beheermonitoring toe te voegen bij de onderstaande analyses voor de aantalsschattingen en trends. De belangrijkste knelpunten zijn het ontbreken van standaardisatie van de telspanning, het ontbreken van nultellingen en de nog onbekende impact van vervolglegels op de vastgestelde aantallen (Roodberg et al., 2025).

De komende tijd zal de provincie in gesprek blijven met de BFVW en Sovon om samen te kijken welke aanpassingen nodig zijn om een integratie van de gegevens uit beide methodes

in de toekomst wel mogelijk te maken. In onderstaand hoofdstuk zijn de data van de BFVW uit de beheermonitoring wel losstaand voor enkele onderdelen gebruikt. In de tekst vermelden we waar dat gebeurt.

De ontwikkeling van de hectares weidevogelkerngebied wordt in paragraaf 4.2.2 besproken.

3.1 Trendontwikkeling twaalf weidevogel-doelsoorten in Fryslân en Nederland
Jaarlijks wordt er in Fryslân steekproefsgewijs op weidevogels geïnventariseerd met behulp van de BMP en MAS telmethodiek van Sovon. Op basis van deze inventarisaties berekent Sovon jaarlijks, in samenwerking met het Centraal Bureau voor Statistiek (CBS), de landelijke en provinciale aantalstrends van broedparen weidevogels. Deze trends worden door het CBS ingedeeld in categorieën (zie tabel 1). Voor deze tussenevaluatie zijn de trends berekend voor de twaalf weidevogelsoorten zoals benoemd in de Nota Weidevogels 2021-2030.

Tabel 1: Trendcategorieën en hun betekenis volgens methodiek CBS. Er is pas sprake van significante toe- of afname als de betrouwbaarheidsintervallen van de trend respectievelijk boven de 5% of onder de -5% zitten. Bij matige toe- of afname zit één van de betrouwbaarheidsintervallen van de trend respectievelijk tussen 0% en 5% of 0% en -5%. Bij een stabiele trend zit het ene betrouwbaarheidsinterval boven de 0% en de andere onder de 0%. Bij een onzekere trend is de betrouwbaarheidsintervalrange dermate groot dat er geen trendcategorie bepaald kan worden.

Trendcategorie	Betekenis
Sterke toename	Significante toename van > 5% per jaar (minimaal verdubbeling in 15 jaar)
Matige toename	Toename, niet significant > 5% per jaar
Stabiel	Geen significante aantalsverandering
Matige afname	Afname, niet significant > 5% per jaar
Sterke afname	Significante afname van > 5% per jaar (minimaal halvering in 15 jaar)
Onzeker	Geen trend aantoonbaar (bijvoorbeeld fluctuerend)

De provinciale en landelijke trendontwikkeling van de weidevogelsoorten voor de lange (1998-2024) en korte (2013-2024) termijn worden weergegeven in tabel 2. De vermelde trendanalyses

voor zomertaling, watersnip en wulp zijn aanvullend op het Eindverslag ANLb-beleidsmonitoring Fryslân 2022-2024 uitgevoerd door Sovon. Dit geldt ook voor de trendindicatie van de twaalf weidevogelsoorten in Fryslân voor de zeer korte termijn (2017-2024). Deze trendindicatie is niet significant en moet enkel als grove indicatie worden gezien.

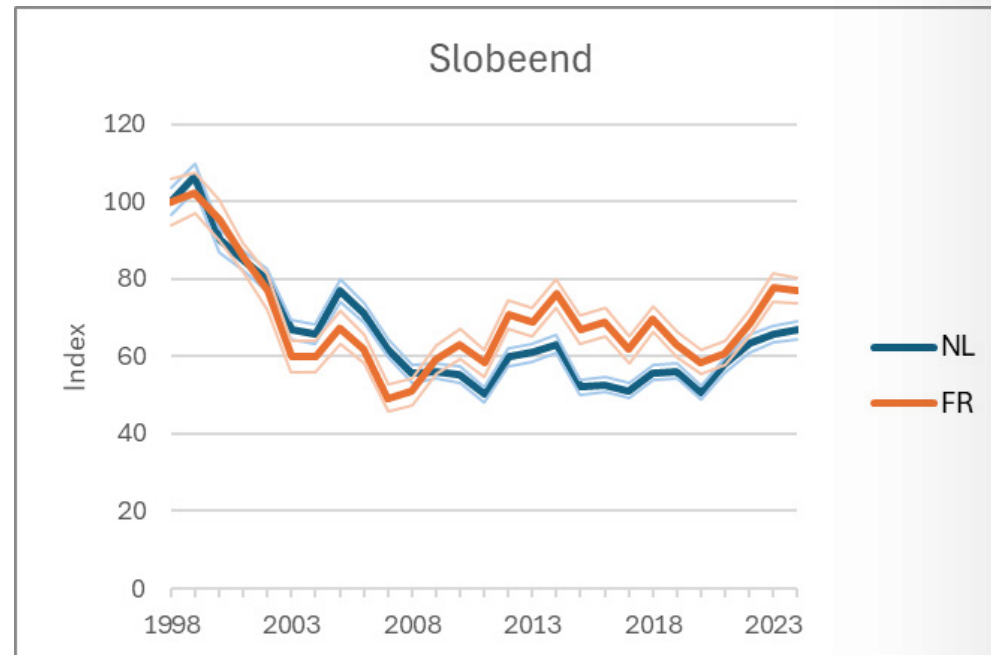
In het vervolg van deze paragraaf wordt per soort de trendontwikkeling besproken voor de lange en de korte termijn. Zowel voor Fryslân als voor Nederland (inclusief Fryslân). Als de trendindicatie op de zeer korte termijn (2017-2024) afwijkt van de trendcategorie op de korte termijn, komt dit ook aan de orde bij de desbetreffende soort.

Tabel 2: Trendcategorie (tabel 1) en gemiddelde jaarlijkse procentuele (%) aantalsverandering in broedparen van twaalf weidevogelsoorten in de provincie Fryslân en Nederland in de periode 1998-2024 (lange termijn) en over de laatste twaalf jaar (korte termijn). In deze tabel zijn niet de betrouwbaarheidsintervallen weergegeven, deze zijn wel gebruikt voor het toekennen van de trend categorie. Voor de provincie Fryslân zijn tevens trendindicaties gegeven voor de zeer korte termijn (2017-2024). Deze trendindicaties staan in de rode kolom en zijn tevens aangeduid met een asterisk (*). Omdat deze trends zijn gebaseerd op indexen en zijn berekend over een zeer korte termijn, zijn ze niet significant en geven ze enkel een grove indicatie. Deze tabel is aangepast en overgenomen uit het ‘Eindverslag ANLb-beleidsmonitoring Fryslân 2022-2024 (tabel 8, 9, 10)’. Voor zomertaling, watersnip en wulp zijn de trendberekeningen achteraf aanvullend op de rapportage door Sovon uitgevoerd. Dit geldt ook voor de trendindicatie op zeer korte termijn voor alle weidevogelsoorten.

	Fryslân					Nederland			
	Lange termijn (1998-2024)		Korte termijn (2013-2024)		Zeer korte termijn (2017-2024)*	Lange termijn (1998-2024)		Korte termijn (2013-2024)	
Soortnaam	Trendcategorie	% jaarlijkse verandering	Trendcategorie	% jaarlijkse verandering	Trendindicatie*	Trendcategorie	% jaarlijkse verandering	Trendcategorie	% jaarlijkse Verandering
Slobeend	Matige afname	-0,7	Stabiel	0,2	Stabiel*	Matige afname	-1,8	Matige toename	1,1
Kuifeend	Matige afname	-1,8	Matige afname	-3,7	Stabiel*	Matige afname	-0,6	Matige afname	-2,1
Scholekster	Matige afname	-3	Matige afname	-2,5	Matige afname*	Matige afname	-3,4	Matige afname	-2,2
Kievit	Matige afname	-2	Matige afname	-2,6	Stabiel*	Matige afname	-3,5	Matige afname	-2,5
Grutto	Matige afname	-3,1	Matige afname	-1,7	Stabiel*	Matige afname	-4,1	Matige afname	-2,9
Tureluur	Matige afname	-0,5	Stabiel	0,3	Stabiel*	Matige afname	-2,2	Matige afname	-1,1
Veldleeuwerik	Matige toename	1,2	Matige toename	2,8	Stabiel*	Matige afname	-0,9	Matige toename	0,9
Graspieper	Stabiel	0,0	Stabiel	0,0	Matige afname*	Stabiel	0,1	Matige toename	0,5
Gele Kwikstaart	Matige toename	4,0	Matige toename	4,0	Matige toename*	Matige toename	1,6	Matige toename	2,3
Zomertaling	Matige afname	-3,5	Matige afname	-5,1	Matige afname*	Matige afname	-4,1	Stabiel	0,5
Watersnip	Stabiel	-0,5	Stabiel	0,5	Stabiel*	Stabiel	-0,1	Stabiel	0,1
Wulp	Matige afname	-3,9	Matige afname	-5,8	Matige afname*	Matige afname	-3,6	Matige afname	-2,9

Slobeend

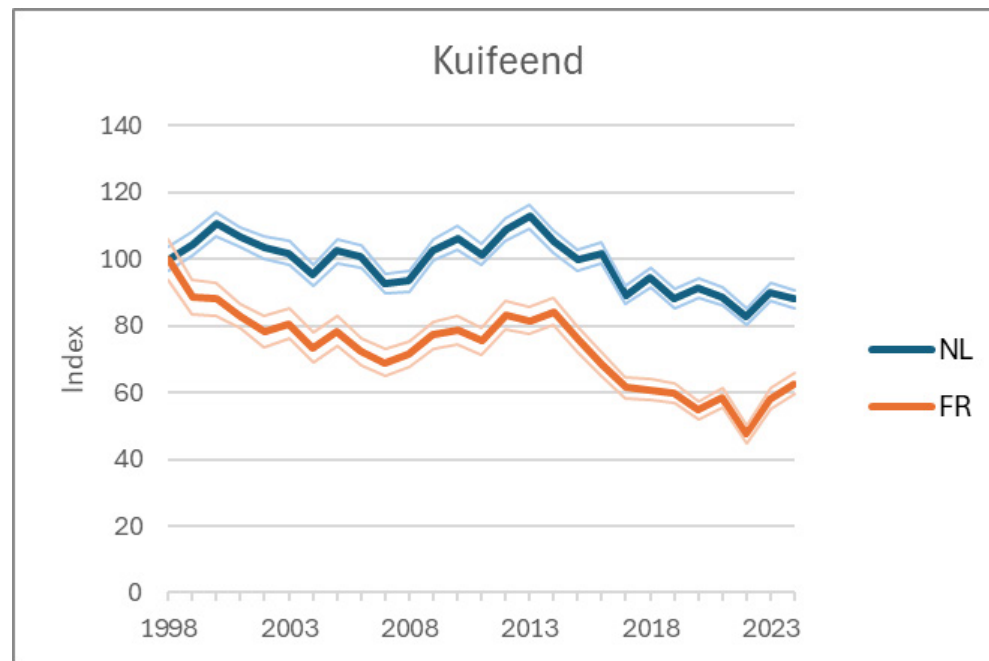
Op de lange termijn (1998-2024) is er sprake van een matige afname van het aantal broedparen slobeend, zowel in Fryslân als in Nederland (tabel 2 en fig. 1a). De gemiddelde jaarlijkse afname in Fryslân is wel minder sterk dan de landelijke afname ($> 1\%$ -punt verschil, tabel 1). Het beeld op de korte termijn (2013-2024) is een stuk positiever. Fryslân kent een stabiele trend en landelijk is er zelfs sprake van een matige toename (tabel 2).

Figuur 1a: Trendindex (%) van de broedparen slobeend in Fryslân (oranje) en Nederland (blauw) over de periode 1998-2024 (de lange termijn). Hierbij is 1998 (het startjaar van de trend) op een index van 100 gezet. De dikke lijnen geven de trends weer, de dunne de onzekerheidsmarges.

Kuifeend

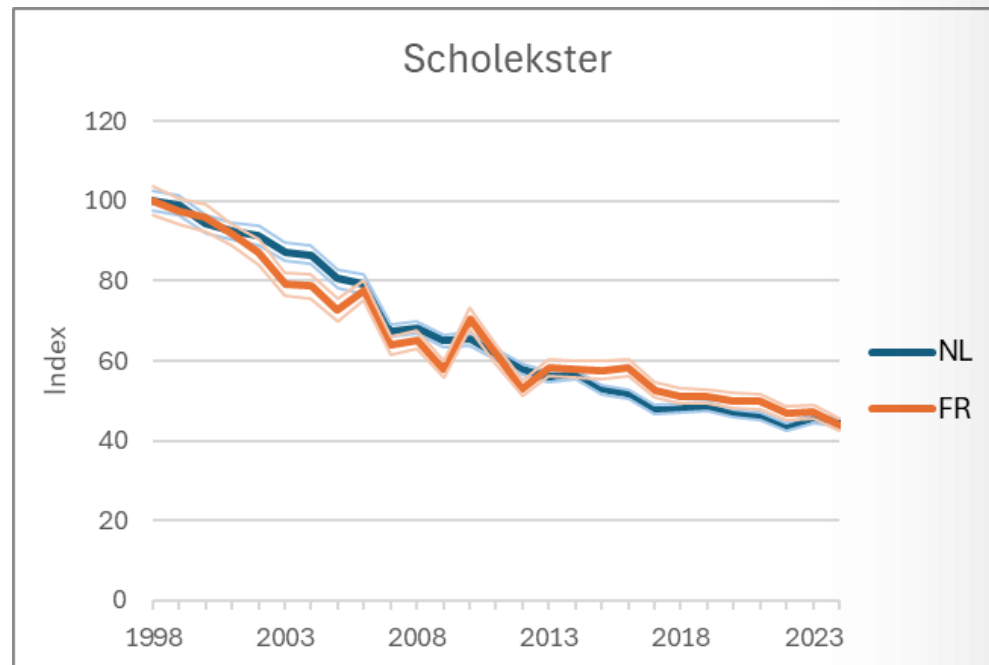
Op de lange termijn (1998-2024) neemt het aantal broedparen van de kuifeend in zowel Fryslân als Nederland matig af. De gemiddelde jaarlijkse afname in Fryslân is wel sterker dan de landelijke achteruitgang ($> 1\%$ -punt verschil, tabel 2). Op de korte termijn (2013-2024) is het beeld in zowel Fryslân als landelijk wat minder florissant. Al valt de afname nog steeds binnen de marge van een matige afname. Ook is de achteruitgang in Fryslân nog steeds sterker dan landelijk ($> 1\%$ -punt verschil, tabel 2). Een trendanalyse van de laatste zeven jaar laat voor Fryslân wel voorzichtig een positiever beeld zien (niet significant), waarbij er mogelijk sprake is van stabilisatie (tabel 2). Aangezien deze trendanalyse een zeer korte termijn beslaat, en niet significant is, moet op termijn blijken of de soort daadwerkelijk stabiliseert.

Figuur 1b: Trendindex (%) van de broedparen kuifeend in Fryslân (oranje) en Nederland (blauw) over de periode 1998-2024 (de lange termijn). Hierbij is 1998 (het startjaar van de trend) op een index van 100 gezet. De dikke lijnen geven de trends weer, de dunne de onzekerheidsmarges.

Scholekster

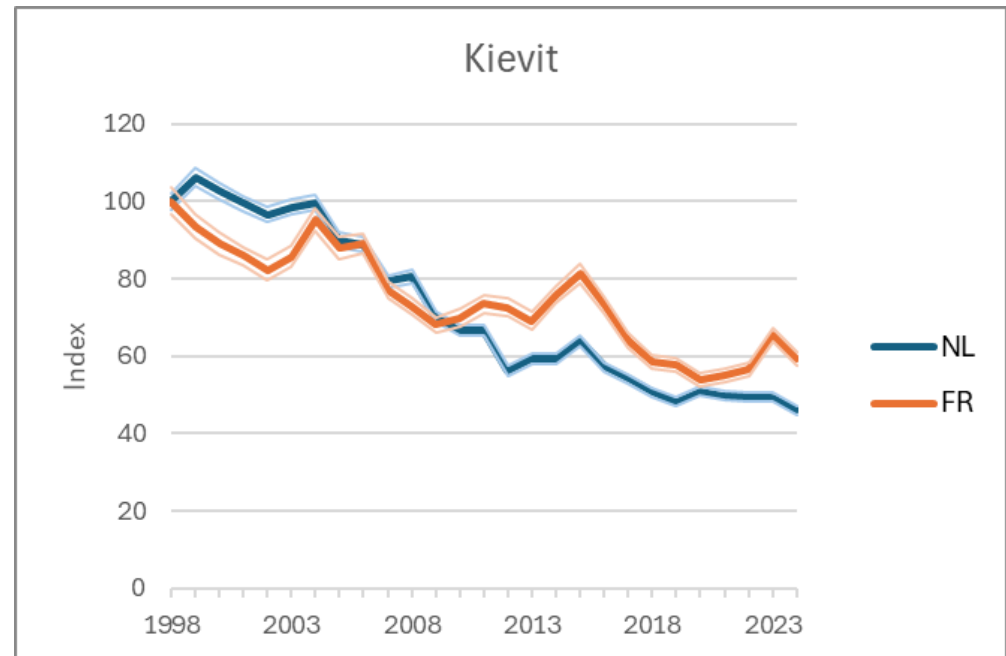
Op de lange termijn (1998-2024) is er voor de scholekster in zowel Fryslân als in Nederland sprake van een matige afname van het aantal broedparen (tabel 2 en fig. 1c). Samen met de grutto, zomertaling en wulp is er, ten opzichte van de andere acht soorten in Fryslân, sprake van de sterkste gemiddelde jaarlijkse afname op de lange termijn. Op de korte termijn (2013-2024) is er nog steeds sprake van een matige afname, wel is deze afname minder sterk geworden. Het beeld in Fryslân is vergelijkbaar met het landelijke beeld (tabel 2).

Figuur 1c: Trendindex (%) van de broedparen scholekster in Fryslân (oranje) en Nederland (blauw) over de periode 1998-2024 (de lange termijn). Hierbij is 1998 (het startjaar van de trend) op een index van 100 gezet. De dikke lijnen geven de trends weer, de dunne de onzekerheidsmarges.

Kievit

Op de lange termijn (1998-2024) is er voor de kievit zowel in Fryslân als in Nederland sprake van een matige afname van het aantal broedparen (tabel 2 en fig. 1d). De gemiddelde jaarlijkse achteruitgang in Fryslân is echter minder sterk dan de landelijke afname (> 1%-punt verschil, tabel 2). Het beeld op de korte termijn (2013-2024) is nog steeds een matige afname. In Fryslân laat deze zich vergelijken met die op de lange termijn. Landelijk is de afname op korte termijn minder sterk geworden, vergeleken met de lange termijn. Hierdoor is het verschil in gemiddelde jaarlijkse afname tussen Fryslân en landelijk vergelijkbaar geworden (tabel 2). Een trendanalyse van de laatste zeven jaar laat voor Fryslân een iets positiever beeld zien (niet significant), met mogelijke stabilisatie (tabel 2). Aangezien deze trendanalyse een zeer korte termijn beslaat, en niet significant is, moet op termijn blijken of de soort daadwerkelijk stabiliseert.

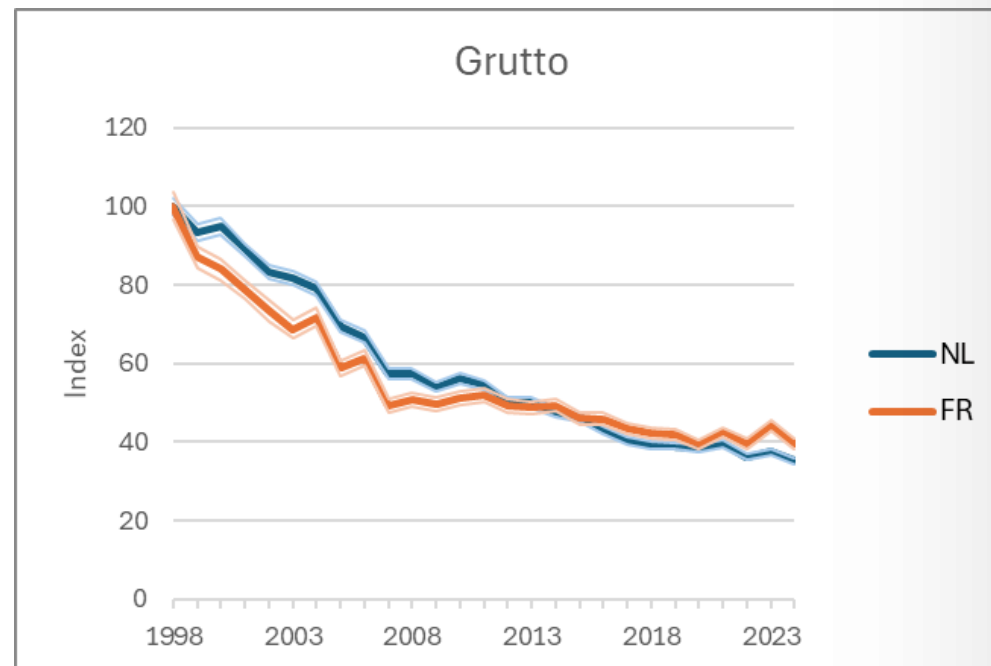
Figuur 1d: Trendindex (%) van de broedparen kievit in Fryslân (oranje) en Nederland (blauw) over de periode 1998-2024 (de lange termijn). Hierbij is 1998 (het startjaar van de trend) op een index van 100 gezet. De dikke lijnen geven de trends weer, de dunne de onzekerheidsmarges.

Grutto

Op de lange termijn (1998-2024) is er voor de grutto zowel in Fryslân als in Nederland sprake van een matige afname van het aantal broedparen (tabel 2 en fig. 1e). De gemiddelde jaarlijkse daling in Fryslân is echter minder sterk dan landelijk ($> 1\%$ -punt verschil, tabel 2). Samen met de scholekster, zomertaling en wulp is er, ten opzichte van de andere acht soorten in Fryslân, sprake van de sterkste gemiddelde jaarlijkse afname op de lange termijn. Het beeld op de korte termijn (2013-2024) is nog steeds een matige afname. Wel vlakt die zowel in Fryslân als landelijk verder af. Ook blijft de daling in Fryslân minder sterk dan landelijk ($> 1\%$ -punt verschil, tabel 2). Een trendanalyse van de laatste acht jaar laat voor Fryslân een iets positiever beeld zien (niet significant), met mogelijke stabilisatie (tabel 2). Aangezien deze trendanalyse een zeer korte termijn beslaat, en niet significant is, moet op termijn blijken of de soort daadwerkelijk stabiliseert.

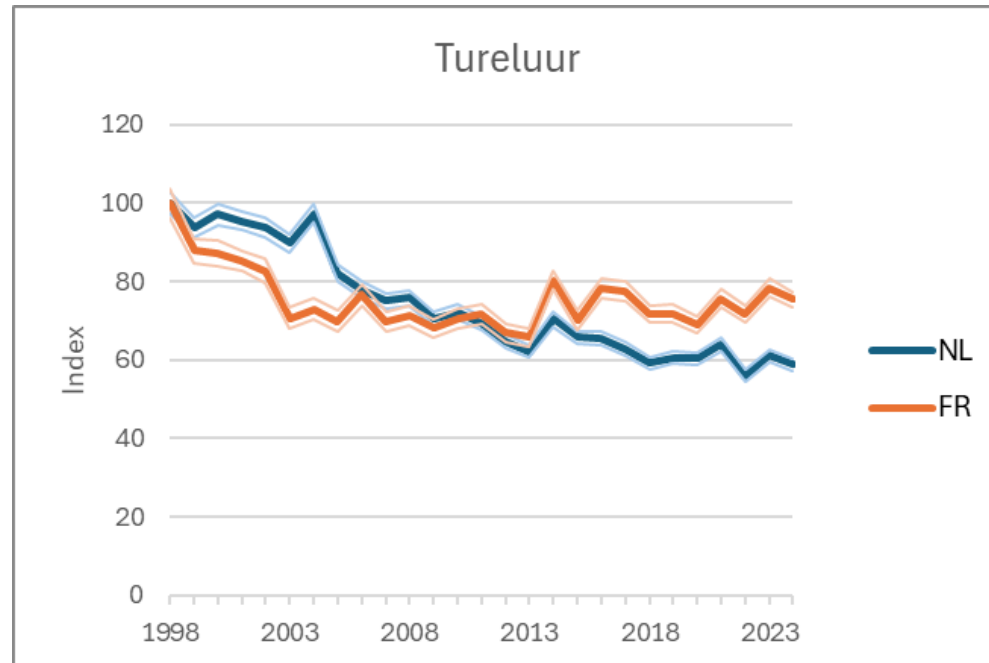
Foto: Sjoukje Hamstra-Bouma

Figuur 1e: Trendindex (%) van de broedparen grutto in Fryslân (oranje) en Nederland (blauw) over de periode 1998-2024 (de lange termijn). Hierbij is 1998 (het startjaar van de trend) op een index van 100 gezet. De dikke lijnen geven de trends weer, de dunne de onzekerheidsmarges.

Tureluur

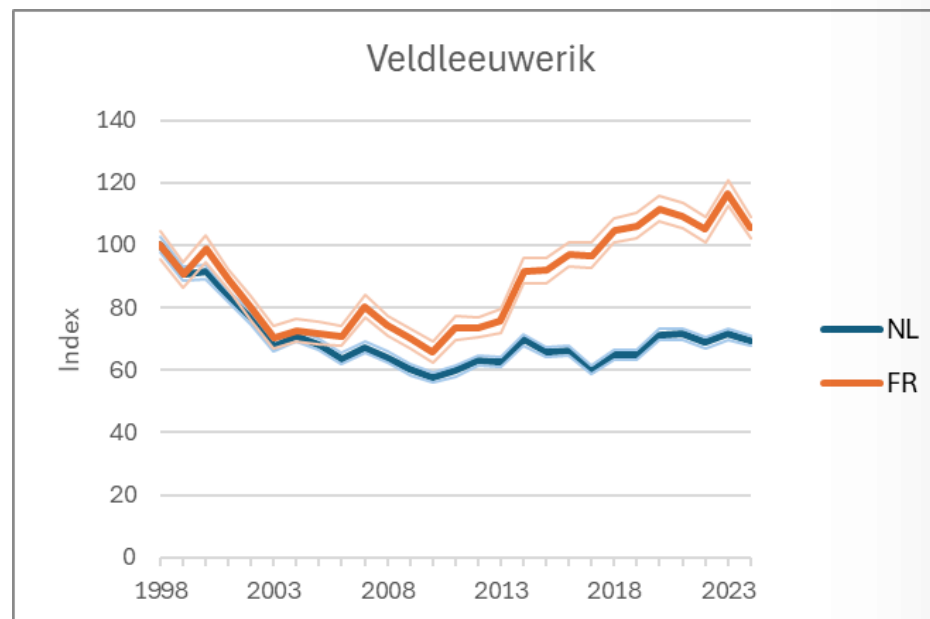
Op de lange termijn (1998-2024) is er voor de tureluur zowel in Fryslân als in Nederland sprake van een matige afname van het aantal broedparen (tabel 2 en fig. 1f). De gemiddelde jaarlijkse afname in Fryslân is echter wel minder sterk dan de landelijke achteruitgang ($> 1\%$ -punt verschil, tabel 2). Het beeld op de korte termijn (2013-2024) is in Fryslân een stuk positiever, waarbij sprake is van stabilisatie. Landelijk is er nog steeds sprake van een matige afname, al vlakt die wel af (tabel 2).

Figuur 1f: Trendindex (%) van de broedparen tureluur in Fryslân (oranje) en Nederland (blauw) over de periode 1998-2024 (de lange termijn). Hierbij is 1998 (het startjaar van de trend) op een index van 100 gezet. De dikke lijnen geven de trends weer, de dunne de onzekerheidsmarges.

Veldleeuwerik

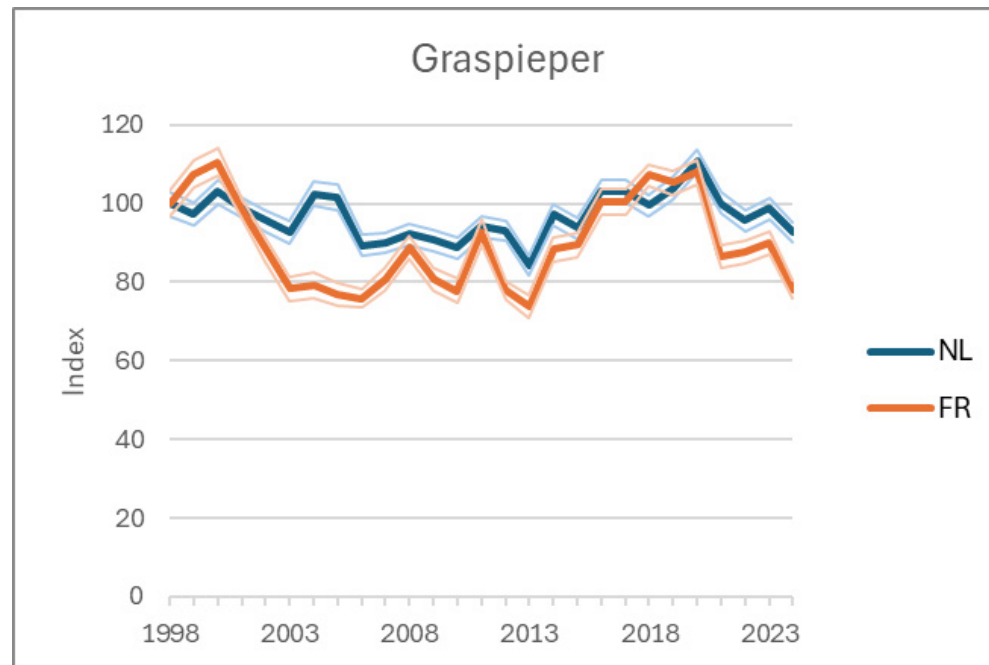
Op de lange termijn (1998-2024) neemt het aantal broedparen veldleeuwerik in Fryslân matig toe. Het beeld over geheel Nederland is negatiever met een matige afname van het aantal broedparen (tabel 2 en fig. 1g). Met een matige toename is het beeld op de korte termijn (2013-2024), zowel in Fryslân als landelijk, een stuk positiever. Daarbij is de jaarlijkse gemiddelde toename in Fryslân nog steeds positiever dan landelijk ($> 1\%$ -punt verschil, tabel 2). Een trendanalyse van de laatste zeven jaar laat voor Fryslân wel voorzichtig een iets minder positief beeld zien (niet significant), met mogelijke stabilisatie (tabel 2). Omdat deze trendanalyse een zeer korte termijn beslaat, en niet significant is, moet op termijn blijken of de soort daadwerkelijk stabiliseert.

Figuur 1g: Trendindex (%) van de broedparen veldleeuwerik in Fryslân (oranje) en Nederland (blauw) over de periode 1998-2024 (de lange termijn). Hierbij is 1998 (het startjaar van de trend) op een index van 100 gezet. De dikke lijnen geven de trends weer, de dunne de onzekerheidsmarges.

Graspieper

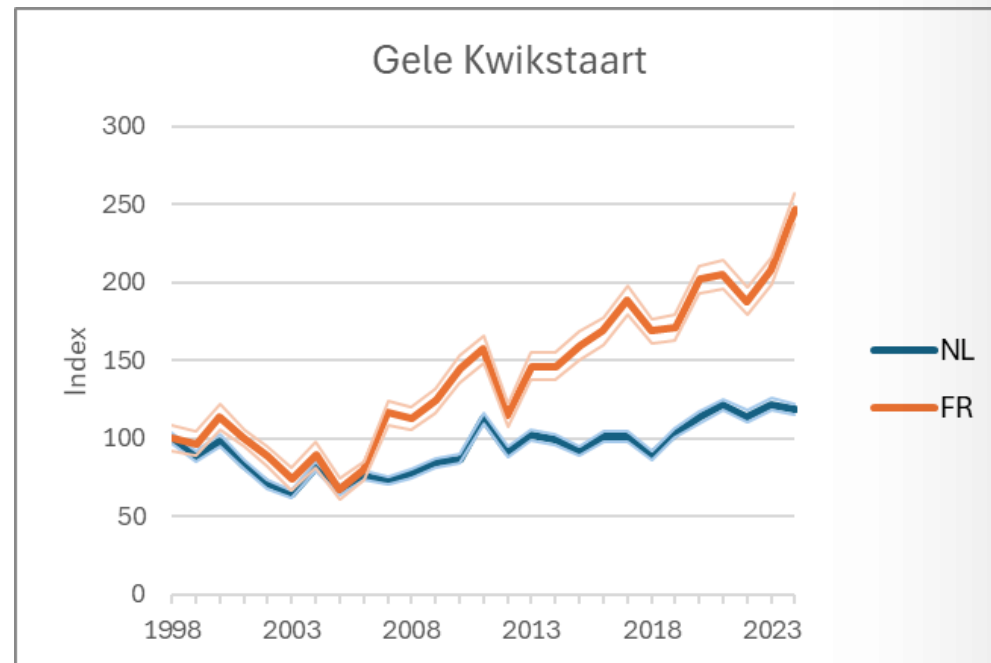
Op de lange termijn (1998-2024) is er voor de graspieper zowel in Fryslân als in Nederland sprake van een stabilisatie van het aantal broedparen (tabel 2 en fig. 1h). Het beeld van de korte termijn (2013-2024) is in Fryslân vergelijkbaar met de lange termijn. Landelijk is er op de korte termijn sprake van een gemiddelde jaarlijkse toename die gedefinieerd wordt als een matige toename (tabel 2). Een trendanalyse van de laatste zeven jaar laat voor Fryslân wel voorzichtig een negatiever beeld zien (niet significant), waarbij de trend mogelijk matig aan het afnemen is (tabel 2). Aangezien deze trendanalyse een zeer korte termijn beslaat, en niet significant is, moet op termijn blijken of de soort daadwerkelijk afneemt.

Figuur 1h: Trendindex (%) van de broedparen graspieper in Fryslân (oranje) en Nederland (blauw) over de periode 1998-2024 (de lange termijn). Hierbij is 1998 (het startjaar van de trend) op een index van 100 gezet. De dikke lijnen geven de trends weer, de dunne de onzekerheidsmarges.

Gele kwikstaart

Op de lange termijn (1998-2024) is er voor de gele kwikstaart zowel in Fryslân als in Nederland sprake van een matige toename van het aantal broedparen (tabel 2 en fig. 1i). Hierbij is de gemiddelde jaarlijkse toename in Fryslân sterker dan landelijk (> 1%-punt verschil, tabel 2). De gele kwikstaart liet in Fryslân op de lange termijn ook de sterkste stijging zien. Het beeld voor de korte termijn (2013-2024) laat zich in Fryslân vergelijken met het beeld voor de lange termijn. De landelijke trend is positiever geworden, met een matige toename van het aantal broedparen. Desalniettemin is de toename in Fryslân, voor de korte termijn, nog steeds sterker dan landelijk (> 1%-punt verschil, tabel 2).

Figuur 1i: Trendindex (%) van de broedparen gele kwikstaart in Fryslân (oranje) en Nederland (blauw) over de periode 1998-2024 (de lange termijn). Hierbij is 1998 (het startjaar van de trend) op een index van 100 gezet. De dikke lijnen geven de trends weer, de dunne de onzekerheidsmarges.

Zomertaling

Op de lange termijn (1998-2024) is er voor de zomertaling zowel in Fryslân als in Nederland sprake van een matige afname van het aantal broedparen (tabel 2 en fig. 1j). Samen met de scholekster, grutto en wulp is er, ten opzichte van de andere acht soorten in Fryslân, sprake van de sterkste gemiddelde jaarlijkse afname op de lange termijn. Op de korte termijn (2013-2024) is het beeld in Fryslân nog minder florissant. Al valt de afname nog steeds binnen de marge van een matige afname. Hierbij heeft de zomertaling samen met de wulp in Fryslân nog steeds de sterkste gemiddelde jaarlijkse afname. Het landelijk beeld is positiever geworden en duidt op een stabilisatie van de gemiddelde jaarlijkse trend van de soort (tabel 2).

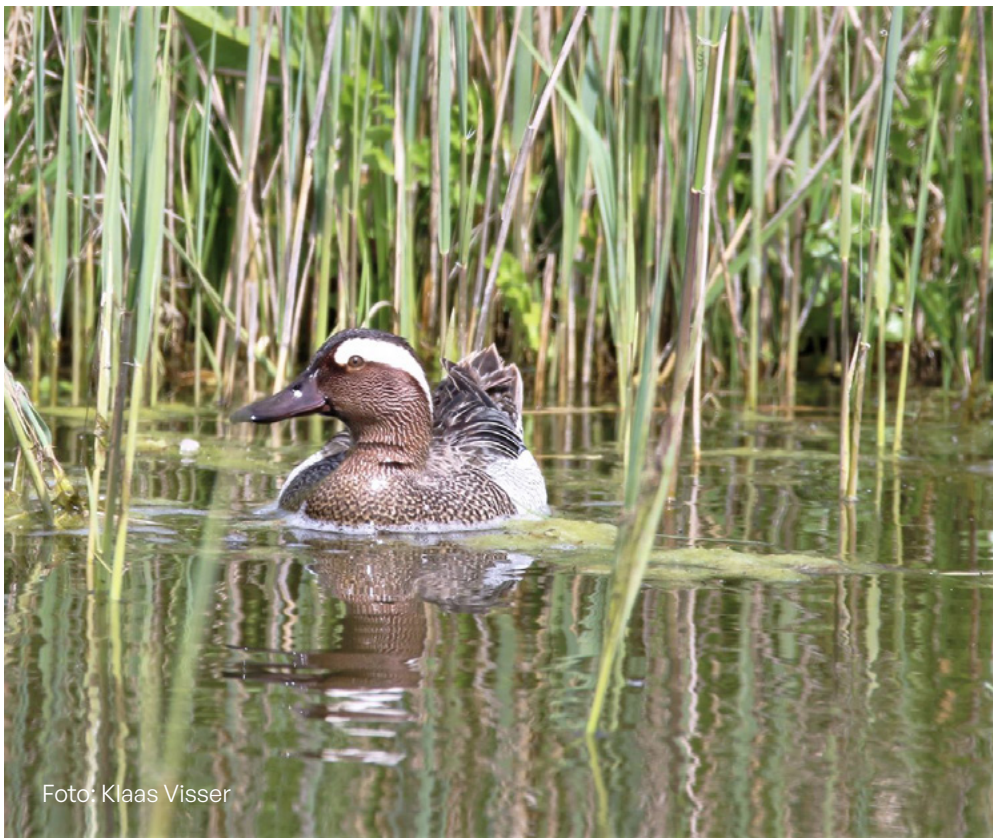
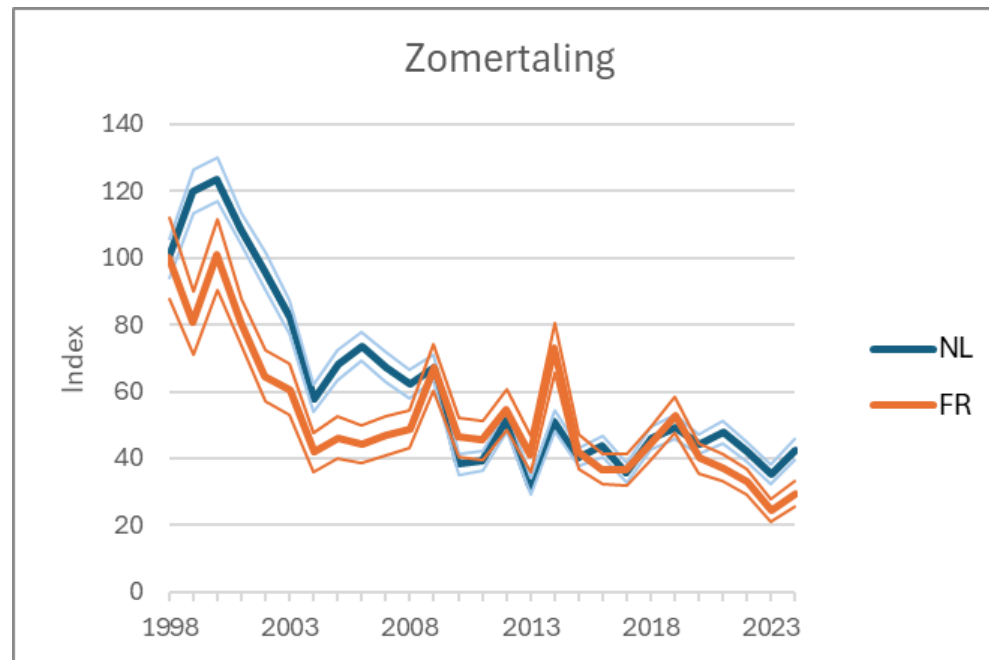

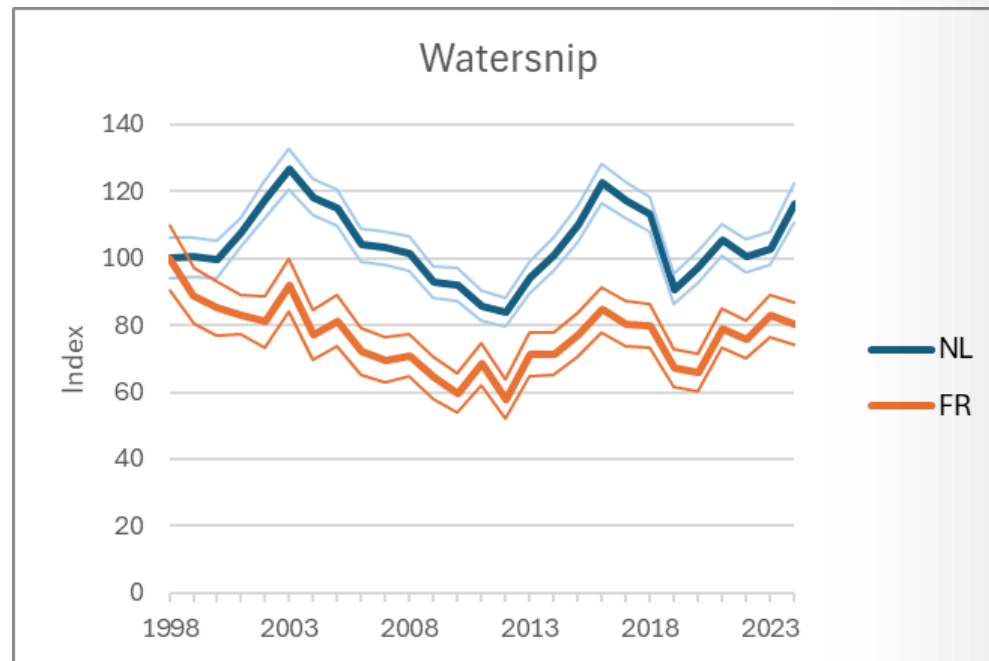
Foto: Klaas Visser

Figuur 1j: Trendindex (%) van de broedparen zomertaling in Fryslân (oranje) en Nederland (blauw) over de periode 1998-2024 (de lange termijn). Hierbij is 1998 (het startjaar van de trend) op een index van 100 gezet. De dikke lijnen geven de trends weer, de dunne de onzekerheidsmarges.

Watersnip

Op de lange termijn (1998-2024) is het aantal broedparen van de watersnip in Fryslân en landelijk redelijk stabiel (tabel 2 en fig. 1k). Het Friese beeld voor de korte termijn (2013-2024) heeft een iets positiever gemiddelde jaarlijkse verandering, maar valt nog steeds binnen de trend categorie stabiel (tabel 2). Landelijk is de trend op de korte termijn vergelijkbaar met de lange termijn en met de Friese kort termijn trend (tabel 2).

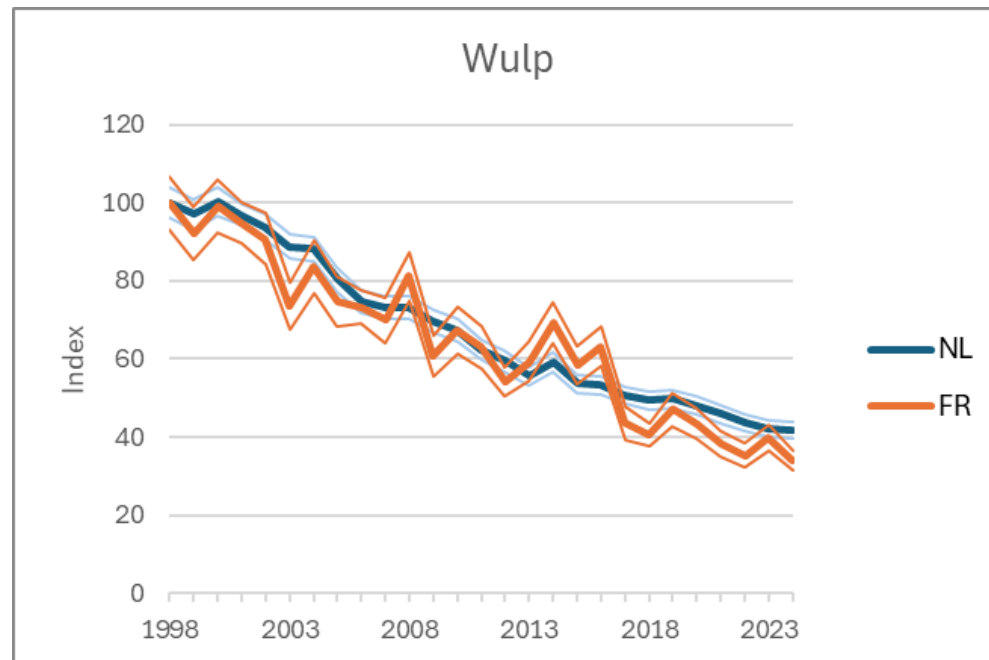
Figuur 1k: Trendindex (%) van de broedparen watersnip in Fryslân (oranje) en Nederland (blauw) over de periode 1998-2024 (de lange termijn). Hierbij is 1998 (het startjaar van de trend) op een index van 100 gezet. De dikke lijnen geven de trends weer, de dunne de onzekerheidsmarges.

Wulp

Op de lange termijn (1998-2024) neemt het aantal broedparen wulp zowel in Fryslân als in Nederland matig af (tabel 2 en fig 11). Samen met de scholekster, grutto en zomertaling is er, ten opzichte van de andere acht soorten in Fryslân, sprake van de sterkste gemiddelde jaarlijkse afname op de lange termijn. Ten opzichte van de lange termijn is het beeld voor de korte termijn (2013-2024) in Fryslân negatiever geworden terwijl landelijk het beeld positiever is geworden. Toch is zowel in Fryslân als landelijk nog steeds sprake van een matige afname (tabel 2), waarbij de trend voor Fryslân nu wel negatiever is dan landelijk (> 1%-punt verschil, tabel 2). De wulp heeft samen met de zomertaling in Fryslân nog steeds de sterkste gemiddelde jaarlijkse afname op korte termijn.

Foto: Herman Postma

Figuur 11: Trendindex (%) van de broedparen wulp in Fryslân (oranje) en Nederland (blauw) over de periode 1998-2024 (de lange termijn). Hierbij is 1998 (het startjaar van de trend) op een index van 100 gezet. De dikke lijnen geven de trends weer, de dunne de onzekerheidsmarges.

3.2 Aantalsschattingen broedparen van vier weidevogel-doelsoorten

Aantalsschattingen broedparen Fryslân

Sovon heeft op basis van de jaarlijkse provinciale en landelijke trendberekeningen en de vlak-dekkende verspreidingsgegevens uit de Vogelatlas (Sovon Vogelonderzoek, 2018), de landelijke en provinciale populatieaantallen geschat voor vier weidevogel-doelsoorten: scholekster, kievit, grutto en tureluur.

Tijdens de periodieke atlastelling (eens in de tien tot vijftien jaar) wordt in heel Nederland volgens een vast gridpatroon het aantal broedparen geteld. Op basis daarvan wordt een landelijke populatieomvang geschat per soort. Ook wordt voor elke provincie het aandeel van de populatie in de betreffende provincie berekend. Het Friese aandeel in de populatie is voor de laatste atlasperiode (2013-2015) geschat op 25% voor scholekster en kievit, 32% voor grutto en 28% voor tureluur. Voor elk jaar na de atlasperiode wordt, op basis van de landelijke trend, een nieuwe landelijke aantalsschatting gemaakt. Voor de meest recente schatting wordt daarbij de gemiddelde trendindex uit 2022-2024 gedeeld door de gemiddelde trendindex uit 2013-2015. Om een schatting te kunnen maken van het aantal broedparen in de provincie Fryslân zijn deze indexen vervolgens vermenigvuldigd met zowel de landelijke aantalsschattingen uit de atlasperiode (2013-2015) als met het aandeel van de populaties in Fryslân.

Tabel 3 geeft de meest actuele aantalsschattingen voor scholekster, kievit, grutto en tureluur in Fryslân, voor de periode 2022-2024 (gemiddelde van drie jaar). Vergeleken met de periode 2013-2015 zijn de populaties van deze vier soorten in de periode 2022-2024 landelijk gezien afgenomen met respectievelijk 19% (scholekster), 21% (kievit), 24% (grutto) en 11% (tureluur). Dit levert voor de provincie Fryslân de volgende populatieschattingen op: 7.100-8.700 broedparen scholekster, 21.500-31.500 broedparen kievit, 7.500-9.200 broedparen grutto en 4.200-5.000 broedparen tureluur (tabel 3).

Tabel 3: Aantalsschattingen (aantal broedparen) van vier soorten weidevogels in Fryslân in 2022-2024 op basis van atlasdata 2013-2015 (landelijk), landelijke indexen uit de periode 2022-2024 en 2013-2015 en aandelen van populaties in Fryslân. Deze tabel is overgenomen uit ‘Eindverslag ANLb-beleidsmonitoring Fryslân 2022-2024 (tabel 14)’.

soort	Landelijke aantalsschatting atlas 2013-2015	Index i(2022-24) / i(2013-15)	aandeel in Fryslan	Aantalschatting Fryslân 2022-2024
Scholekster	35.000-43.000	0,81	0,25	7100-8700
Kievit	110.000-160.000	0,79	0,25	21.500-31.500
Grutto	31.000-38.000	0,76	0,32	7500-9200
Tureluur	17.000-20.000	0,89	0,28	4200-5000

Vergelijking aantalsschattingen grutto Sovon en provincie (Berap)

Voor de bestuursrapportage (Berap) moet de provincie Fryslân jaarlijks een schatting geven van het aantal broedparen grutto in Fryslân. Omdat Sovon slechts eens in de drie jaar provinciale aantalsschattingen maakt, zijn deze gegevens niet geschikt voor dit doeleinde. Daarom schat de provincie Fryslân zelf ook jaarlijks het aantal broedparen grutto aan de hand van de gegevens van de BFVW. De schattingen van de provincie Fryslân hebben betrekking op de (gemiddeld) 130.000 hectare waarop de BFVW gegevens verzamelt over nesten en broedparen. Deze gegevens zijn aangevuld met die van de natuurbeheerders.

Tabel 4 geeft een overzicht van de gemiddelde populatieaantallen van de grutto in Fryslân over de periode 2022-2024 (aantalsschatting Sovon), en de jaarlijks geschatte populatieaantallen zoals berekend door de provincie over de periode 2021-2024. In de laatste kolom staat het gemiddelde van beide aantalsschattingen. De schattingen voor 2025 zijn nog niet beschikbaar.

In 2024 lag de gemiddelde aantalsschatting, volgens de gegevens van Sovon, tussen de 7500 en 9200 broedparen grutto. Het gemiddelde hiervan (8350) komt redelijk overeen met de aantalsschatting van de provincie Fryslân in 2024 (8200). Als we beide aantalsschattingen samen nemen dan komt dit gemiddeld neer op 8275 broedparen grutto in 2024.

Tabel 4: Aantalsschattingen (aantal broedparen) van de grutto in Fryslân over de periode 2021-2024. Aantalsschattingen van Sovon zijn berekend over de periode 2022-2024 (gemiddelde van drie jaar), de jaarlijkse aantalsschattingen van de provincie Fryslân over de periode 2021-2024 zijn gebaseerd op de gegevens van de BFVW.

	Aantalsschatting Sovon	Aantalsschatting Provincie Fryslân	Gemiddelde aantalsschatting Sovon en Provincie Fryslân
2021	-	8200	-
2022	8350 (7500-9200)	<8000	-
2023	8350 (7500-9200)	8500	8425
2024	8350 (7500-9200)	8200	8275
2025	Nog geen gegevens beschikbaar	Nog geen gegevens beschikbaar	-

3.3 Ontwikkelingen broedsucces grutto

Het broedsucces van de grutto is afhankelijk van zowel de nestoverleving als de kuikenoverleving. Om te bepalen of het broedsucces in een jaar voldoende is voor populatiegroei, moeten beide factoren gezamenlijk worden meegenomen. Momenteel doet de Rijksuniversiteit Groningen onderzoek naar de interactie tussen nestoverleving en kuikenoverleving. In de eindevaluatie van de ‘Nota Weidevogels 2021-2030’ in 2030 kan die interactie dan mogelijk ook worden meegenomen. Voor nu worden de nestoverleving en kuikenoverleving los van elkaar beschouwd en gekoppeld aan de gestelde doelen in de ‘Nota Weidevogels 2021-2030’ (paragraaf 3.5). In onderstaande tekst vergelijken we de nest- en kuikenoverleving van de grutto in Fryslân met de landelijke data. Ook gaan we kort in op de adultenoverleving van de grutto in Zuidwest-Fryslân.

Nestoverleving

Landelijk wordt de nestoverleving van de grutto berekend door Sovon (Sovon Meetnet Nestkaarten). Voor Fryslân als geheel kan de nestoverleving echter niet door Sovon worden berekend omdat deze gegevens worden verzameld door de BFVW en nog niet gestandaardiseerd zijn. Samen met Sovon en de BFVW zijn we aan het verkennen hoe we deze gegevens in de toekomst wel kunnen gebruiken voor de berekening van de nestoverleving (zie ook intro H3). Om toch een vergelijking te kunnen maken tussen de nestoverleving in Fryslân en landelijk

heeft Sovon in het rapport Eindverslag ANLb-beleidsmonitoring Fryslân 2022-2024 gegevens gebruikt over de nestoverleving van de grutto in Zuidwest-Fryslân. Deze gegevens zijn verzameld door de Rijksuniversiteit Groningen (RUG), als onderdeel van het Grutto Landschap Project (van der Velde et al., 2025).

De RUG doet sinds 2004 grootschalig onderzoek aan grutto's in Zuidwest-Fryslân (ca. 1000 broedparen grutto's), dus slechts in een gedeelte van de provincie. Mogelijk zijn deze resultaten daarom niet representatief voor de provincie als geheel. Zowel de RUG als Sovon bepalen de nestoverleving van de grutto aan de hand van de dagelijkse nestoverlevingsanalyse (Schmidt et al., 2010). Deze methode geeft nestoverleving nauwkeuriger weer dan het percentage uitgekomen nesten. Een deel van de nesten gaat namelijk verloren voordat ze zijn gevonden. Daar houdt deze meer complexe methode rekening mee.

Tabel 5 geeft een indicatie van de jaarlijkse nestoverlevingskans van de grutto in Zuidwest-Fryslân en in Nederland (exclusief provincie Fryslân). Om een populatie weidevogels in stand te houden, geldt als vuistregel dat het nestsucces tenminste 50 à 60% moet zijn (MacDonald & Bolton, 2008). De nestoverleving lijkt in Fryslân in 2021 en 2022, en landelijk in 2019, 2021 en 2023, in elk geval voldoende te zijn geweest om de populatie in stand te houden. Voor een groeiende populatie is echter een hoger percentage nodig. In de andere jaren was het nestsucces onvoldoende voor behoud van de populatie. Hierbij waren 2020 en 2024 wat betreft nestoverleving erg slechte jaren, zowel landelijk als in Zuidwest-Fryslân. Opmerkelijk is ook dat, met uitzondering van 2022, de nestoverleving in Zuidwest-Fryslân in alle jaren lager was dan landelijk. Met name in 2019 en 2024 waren de verschillen groot.

Tabel 5: Jaarlijkse nestoverlevingskans (%) van gruttonesten in Zuidwest-Fryslân, op basis van gegevens van het Grutto Landschap Project van de Rijksuniversiteit Groningen (Van der Velde et al., 2025), en in heel Nederland excl. Fryslân (Sovon Meetnet Nestkaarten). De onzekerheidsmarge staat tussen haakjes. Deze tabel is (aangepast) overgenomen uit 'Eindverslag ANLb-beleidsmonitoring Fryslân 2022-2024' (tabel 17).

	ZW-Fryslân	NL excl. Fryslân
2019	46 (42-50)	61 (57-65)
2020	28 (24-32)	36 (33-39)
2021	52 (48-56)	55 (51-58)
2022	51 (46-55)	48 (44-51)
2023	41 (38-44)	53 (49-56)
2024	32 (28-34)	48 (45-52)

Kuikenoverleving

Voor het bepalen van de kuikenoverleving bestaan verschillende methodes. De meest gangbare zijn de schatting van het aantal vliegvlugge kuikens (pre-fledging period) aan de hand van Bruto Territoriaal Succes (BTS)-tellingen, en de schatting van het totaal aantal uitgevlogen juvenielen (post-fledging period) op basis van kleurringdichtheden.

Alarmtellingen (BTS-tellingen) is een methode om de overleving van weidevogels, met name vliegvlugge kuikens, te bestuderen (Nijland & van Paassen, 2007). Hierbij worden tijdens de uitvliegperiode van de jongen de alarmerende gezinnen geteld, afgezet tegen het totaal aantal broedparen. Dit geeft inzicht in het (relatieve) broedsucces; ook wel Bruto Territoriaal Succes (BTS) genoemd.

LandschappenNL en de BFVW voeren deze tellingen landelijk uit. In Fryslân verzamelen de BFVW en de terreinbeherende organisaties (TBO's) de BTS-gegevens. Voor de grutto

gelden de volgende normen voor het BTS-percentage: bij minder dan 50% wordt de reproductie als onvoldoende beschouwd (afname populatie), tussen de 50 en 65% worden mogelijk voldoende jongen vliegvlug (behoud) en bij meer dan 65% wordt de reproductie als voldoende beschouwd (mogelijke toename populatie) (Nijland et al., 2010).

Als de fladderweken voorbij zijn kan de kuikenoverleving ook nog worden bestudeerd met behulp van kleurringonderzoek. Door individuele vogels of kuikens te voorzien van kleurringen, kunnen onderzoekers ze later in het veld herkennen en zo hun levensloop volgen. Jaarlijks worden er, vlak na het broedseizoen, uitvliegtellingen georganiseerd op zomerpleisterplaatsen verspreid over Nederland. In de pleisterende groepen kan worden bepaald welk aandeel van de jonge vogels kleurringen draagt. Het totale aantal jongen dat is gekleurringd, gedeeld door de waargenomen kleurringdichtheid, geeft een schatting van het totaal aantal gruttojongen dat in dat jaar in Nederland is uitgevlogen.

Aangezien een belangrijk deel van de jongen in het kader van het Friese grutto-onderzoek van de Rijksuniversiteit Groningen wordt gekleurringd, is ook het aandeel binnen Fryslân berekend (Scheckerman et al., 2024). In de regio Zuidwest-Fryslân worden jaarlijks de meeste kuikens gekleurringd. Maar ook op de Friese waddeneilanden, en elders in de provincie, worden jaarlijks enkele kuikens van een kleurring combinatie voorzien.

De resultaten van de uitvliegtellingen staan in tabel 6. Kleurringonderzoek laat zien dat er in 2019, en mogelijk ook in 2021 en 2022, in Fryslân voldoende gruttojongen uitvlogen om de provinciale populatie op peil te houden, dus niet voor groei van de populatie. In 2019 was er echter veel spreiding in de Friese data en dus ook een hogere onzekerheid. In diezelfde jaren was het landelijk beeld somberder. In 2023 vlogen er landelijk echter voldoende jongen uit voor behoud van een stabiele populatie. In Fryslân vlogen er dat jaar onvoldoende gruttojongen uit. In 2020 en 2024 waren de scores in zowel Fryslân als landelijk negatief. Dit negatieve beeld komt sterk overeen met de slechte nestoverleving in diezelfde jaren.

Tabel 6: Schatting van de kuikenoverleving van de grutto in Fryslân op basis van de kleurringdichtheden van jonge Grutto's op slaappleaatsen (Scheckerman et al., 2024). De duiding 'ruim onvoldoende' betekent dat de onzekerheidsmarge (spreiding) geheel onder het benodigde aantal ligt. Deze tabel is (aangepast) overgenomen uit 'Eindverslag ANLb-beleidsmonitoring Fryslân 2022-2024' (tabel 15). Het benodigde aantal jongen voor Fryslân is berekend door het Friese aandeel grutto's van de landelijke populatie (32%, zie paragraaf 3.2) te nemen van de landelijke schatting van het aantal Grutto-broedparen die jaarlijks wordt uitgevoerd (Scheckerman et al., 2024).

Jaar	Schatting	Spreiding	Benodigd voor stabiele populatie*	Duiding Fryslân	Duiding landelijk
2019	5400	3300-8400	3940	Voldoende	Onvoldoende
2020	820	460-1600	3800	Ruim onvoldoende	Ruim onvoldoende
2021	3850	2550-5650	3660	Voldoende	Onvoldoende
2022	3850	2350-6150	3880	Voldoende	Onvoldoende
2023	2700	1700-4250	3700	Onvoldoende	Voldoende
2024	1150	700-1950	3750	Ruim onvoldoende	Ruim onvoldoende

Tabel 7 geeft een overzicht van de effecten van het broedsucces van de grutto op de populatietrend in Fryslân en in heel Nederland, met onderscheid van de effecten van nestoverleving en kuikenoverleving en weergave van de uitkomsten uit de verschillende methodes: BTS-tellingen van het aantal vliegvlugge kuikens, en kleurringonderzoek voor het aantal uitgevlogen juvenielen. De uitkomsten voor de nestoverleving zijn gebaseerd op de nestoverlevingsanalyse (tabel 5).

De conclusies van de BTS-tellingen komen in grote lijnen overeen met die van het kleurringonderzoek. Alleen in 2021 lijken er in Fryslân voldoende gruttojongen vliegvlug te zijn geworden voor behoud, en mogelijk zelfs groei van de populatie. De jaren 2020 en 2024 scoorden met zekerheid 'onvoldoende'. In de jaren 2019, 2022 en 2023 lijken er voldoende jongen vliegvlug te zijn geworden voor behoud van de populatie, maar niet voor groei. Alleen in 2024 week het provinciale beeld, op basis van de BTS-tellingen, sterk af van het landelijke. Landelijk was het broedsucces dat jaar mogelijk voldoende en in Fryslân duidelijk niet.

Tabel 7: Conclusies over het effect van het broedsucces van de grutto op de populatietrend, opgesplitst in nestoverleving en kuikenoverleving (kleurringonderzoek en BTS-tellingen). Conclusies zijn gebaseerd op gegevens afkomstig van de Rijksuniversiteit Groningen, BFVW, TBO's, LandschappenNL en Sovon. Deze tabel is aangepast en overgenomen uit 'Eindverslag ANLb-beleidsmonitoring Fryslân 2022-2024' (tabel 15, 16, 17). De conclusies over de BTS-tellingen in 2019 zijn afkomstig uit 'Jaarbericht weidevogels 2019'.

	Nestoverleving		Kuikenoverleving			
	Nest overlevingsanalyse		BTS-tellingen (vliegvlugge kuikens)		Kleurringonderzoek (juvenielen)	
	ZW-Fryslân	Nederland (excl. FRL)	Fryslân	Nederland	Fryslân	Nederland
2019	Afname	Behoud	Behoud	Behoud	Behoud	Afname
2020	Afname	Afname	Afname	Afname	Sterke afname	Sterke afname
2021	Behoud	Behoud	Mogelijk toename	Mogelijke toename	Behoud	Afname
2022	Behoud	Afname	Behoud	Behoud	Behoud	Afname
2023	Afname	Behoud	Behoud	Behoud	Afname	Behoud
2024	Afname	Afname	Afname	Behoud	Sterke afname	Sterke afname

Overleving volwassen grutto's

De Rijksuniversiteit Groningen berekent jaarlijks de overlevingskans van volwassen grutto's. Die wordt bepaald aan de hand van het aantal terugmeldingen van gekleurde vogels volgens de mark-recapture-analyse. Volwassen grutto's hebben een tamelijk constante jaarlijkse overlevingskans. Circa 86% overleeft van jaar op jaar. Oftewel, jaarlijks sterft 14% van de grutto's (Hooijmeijer et al., 2024). In 2015-2017 leek de overleving van adulte grutto's af te nemen maar die trend heeft zich in latere jaren niet doorgezet. Onderzoek van Senner et al. (2019) laat zien dat de sterfte van adulte grutto's het hoogste is tijdens het broedseizoen, de broedperiode is namelijk verantwoordelijk voor 30% van de jaarlijkse sterfte. De broedperiode is daarmee risicovoller dan het oversteken van de Sahara (noordwaartse migratie over Afrika) waarbij 13% van de jaarlijkse sterfte plaatsvindt. Ook tijdens hun langere verblijfsperiode (december-maart) in Spanje en Portugal en tijdens hun verblijf in de overwinteringsgebieden in West-Afrika lopen de grutto's risico op overlijden, deze periodes zijn verantwoordelijk voor respectievelijk 17% en 21% van de jaarlijkse sterfte. Het resterende deel van de adultensterfte (samen verantwoordelijk voor 19%) treedt op tijdens de noord- en zuidwaartse migratie over Europa, de zuidwaartse migratie over

Afrika en de kortere stop-over periodes in Spanje en Portugal. Tijdens het broedseizoen lopen volwassen grutto's het risico van het nest gepredeerd te worden en tijdens de baltsperiode zijn ze vaak minder alert. Daarnaast zijn er aanwijzingen dat vrouwelijke grutto's tijdens het broedseizoen een verhoogd predatie risico lopen, wellicht doordat ze tijdelijk zwaarder zijn; vier eieren wegen ca. de helft van een volwassen vrouwtje. Voor 2023 en 2024 is de jaarlijkse overlevingskans nog niet berekend, maar er lijkt geen indicatie te zijn dat het percentage is afgenomen.

3.4 Trends negen weidevogelsoorten binnen de beheercategorieën in Fryslân

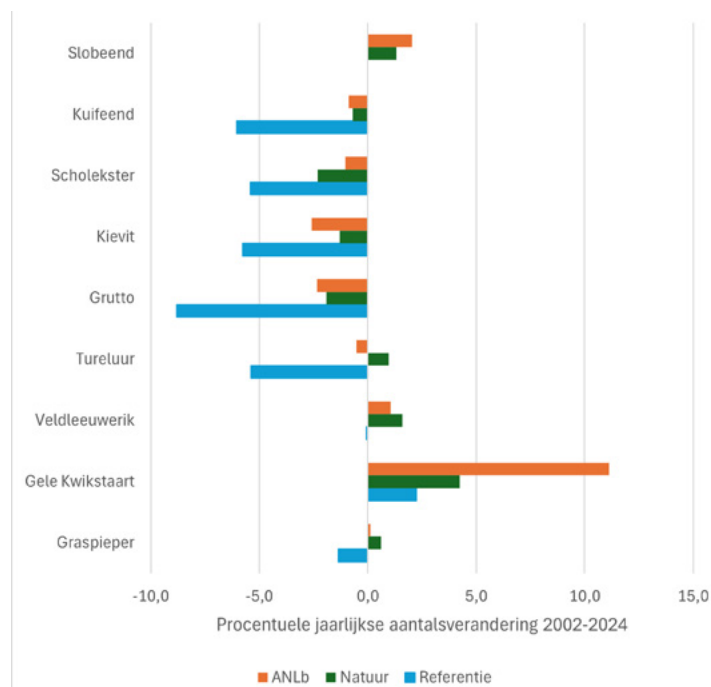
Om inzicht te geven in de effectiviteit van het ANLb- en natuurbeheer zijn de drie beheercategorieën (ANLb, natuur en referentie) onderling statistisch vergeleken (zie rapport *Eindverslag ANLb-beleidsmonitoring Fryslân 2022 - 2024* (van Kleunen, 2025)).

- De categorie ANLb betreft zowel akkers als grasland. Een proefvlak of punt dat gelabeld is als ANLb moet minimaal 10% ANLb bevatten (alle ANLb-pakketten zijn mogelijk).
- De categorie natuur betreft proefvlakken die in Natura 2000-gebied liggen en/of gebieden die beheerd worden door de tbo's (It Fryske Gea, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Rijkswaterstaat).
- Onder de categorie referentie (gras en bouwland) vallen alle proefvlakken of punten zonder ANLb (in enkele gevallen wel met kleine oppervlaktes (<5% aan SNL)).

De trendanalyses zijn uitgevoerd voor slobbeend, kuifeend, scholekster, kievit, grutto, tureluur, veldleeuwerik, gele kwikstaart en graspieper voor de periode 2002-2024 (lange termijn). De analyse is niet uitgevoerd voor zomertaling, watersnip en wulp. In het rapport van Sovon is ook een analyse uitgevoerd per beheercategorie voor de kortere termijn (2013-2024). Dit leverde echter nog geen significante resultaten op. Daarom wordt de kortere termijn in deze tussenevaluatie niet besproken.

Jaarlijkse aantalsveranderingen binnen drie beheercategorieën

De analyse laat zien dat er wel degelijk verschillen zijn in trends per beheertype en dat deze verschillen deels uiteenlopen tussen soorten (figuur 2). Tabel 8 geeft de trends per beheercategorie per soort weer, evenals de significante verschillen tussen de drie categorieën. Bijlage 3 biedt een overzicht van alle trendgrafieken per soort per beheercategorie. Onderstaand bespreken we de resultaten.

Figuur 2: Gemiddelde jaarlijkse procentuele (%) aantalsveranderingen van negen soorten binnen de drie beheercategorieën (ANLb, natuur en referentie), in de provincie Fryslân in de periode 2002-2024 (lange termijn). Bij de slobeend is de trend over deze periode onduidelijk binnen referentiegebieden; deze beheerscategorie is voor deze soort dan ook weggelaten.

Binnen de categorie ANLb zijn over de gehele periode (2002-2024) de aantalsveranderingen van de kuifeend, tureluur, veldleeuwerik en graspieper stabiel. De aantalsverandering voor de slobeend is matig positief en die voor de gele kwikstaart zelfs sterk positief. De procentuele aantalsveranderingen voor scholekster, kievit en grutto laten een matige afname zien.

Binnen de categorie natuur zijn over de gehele periode (2002-2024) de aantalsveranderingen voor slobeend, tureluur, veldleeuwerik, graspieper en gele kwikstaart matig

positief. De procentuele aantalsveranderingen voor kuifeend, scholekster, kievit en grutto vertonen echter een matige afname.

Binnen de categorie zonder beheer (referentiegebieden) zijn over de gehele periode (2002-2024) de enige lichtpuntjes de stabiele trend voor de veldleeuwerik en de (matige) toename van de gele kwikstaart. De overige soorten kennen een matige afname. De procentuele aantalsverandering van de grutto is in deze gebieden zelfs sterk negatief.

Verschillen tussen beheercategorieën

Voor alle soorten, met uitzondering van de graspieper, kunnen er statistische uitspraken worden gedaan over verschillen tussen de drie beheercategorieën (tabel 8). Voor alle acht soorten geldt dat de gemiddelde, jaarlijkse procentuele aantalsverandering in gebieden zonder beheer (referentie) in de periode 2002-2024 significant slechter is dan in gebieden met ANLb- en natuurbeheer (tabel 8, figuur 2 en bijlage 4). Tussen de beheercategorieën ANLb en natuur zijn de uitkomsten verschillend per soort. De scholekster doet het beter in gebieden met ANLb beheer dan binnen natuurbeheer. Dit terwijl de kievit en tureluur het beter doen in natuurgebieden dan in ANLb-beheerde gebieden. Bij de overige vijf soorten is er geen significant verschil te zien tussen de categorieën ANLb en natuur (tabel 8).

Lichten we de grutto als gidssoort uit, dan constateren we dat de jaarlijkse procentuele afname sinds 2002 in natuurgebieden op -1,9% ligt en in ANLb-beheerde gebieden op -2,3% (figuur 2). Dit terwijl de afname in gebieden zonder beheer op -8,8% ligt (figuur 2). De grutto-populatie lijkt het dus in gebieden met beheer (ANLb en natuur) beduidend beter te doen dan in gebieden zonder beheer. Een aandachtspunt is dat mogelijk de verplaatsing van weidevogels van onbeheerde gebieden naar beheerde gebieden ook een rol speelt in de verschillen in afname tussen deze gebieden.

Tabel 8: Trendkwalificaties van negen weidevogelsoorten per beheercategorie in de provincie Fryslân voor de lange termijn (2002-2024). Trendclassificatie van het CBS: ++ = sterke toename, + = matige toename, 0 = stabiel, - = matige afname, -- = sterke afname, ? = onvoldoende gegevens voor trendberekening. Ook is weergegeven of er een significant verschil bestaat tussen de trends van de drie beheercategorieën. En zo ja: waar deze verschillen liggen (bij de slo-beend is er bijvoorbeeld een significant verschil tussen de trends van beheer en natuur, en die van referentie). De tabel is overgenomen uit: ‘Eindverslag ANLb-beleidsmonitoring Fryslân 2022-2024’ (tabel 11).

soort	ANLb	Natuur	Referentie	significantie	verschil
Slobeend	+	+	?	<0,001	ANLb, Natuur > Referentie
Kuifeend	0	-	-	<0,001	ANLb, Natuur > Referentie
Scholekster	-	-	-	<0,001	ANLb > Natuur > Referentie
Kievit	-	-	-	<0,001	Natuur > ANLb > Referentie
Grutto	-	-	--	<0,001	Natuur, ANLb > Referentie
Tureluur	0	+	-	<0,001	Natuur > ANLb > Referentie
Veldleeuwerik	0	+	0	<0,001	ANLb, Natuur > Referentie
Graspieper	0	+	-	ns	
Gele Kwikstaart	++	+	+	<0,001	ANLb, Natuur > Referentie

3.5 Relatie beleidsambities en ontwikkelingen weidevogelpopulaties

In deze paragraaf maken we inzichtelijk of de beleidsambities omschreven in de Nota Weidevogels 2021-2030 (paragraaf 2.1) zijn gerealiseerd of binnen bereik liggen. We brengen deze beleidsambities daarvoor in verband met de ontwikkelingen van de weidevogelpopulaties (paragraaf 3.1 – 3.4) zoals we die hierboven hebben besproken.

Over de periode vanaf de vaststelling van de Nota Weidevogels (eind 2021 t/m 2025) kan weinig worden vermeld. Voor statistisch significante uitspraken zijn langere telreeksen noodzakelijk. Voor het volgen van de ontwikkeling van de weidevogelstand zijn in dit hoofdstuk dan ook langere telreeksen gebruikt.

Beleidsambities gidssoort grutto

In 2030:

- 10.000 broedparen grutto

Jaarlijks:

- Nestoverleving grutto 70%
- BTS/kuikenoverleving grutto van minimaal 70% (streven 80%)
- Overlevingskans adulte grutto’s 85%

Ambitie 2030

De provinciale doelstelling van 10.000 broedparen grutto in 2030 is nog niet gehaald. Sovon schat het aantal broedparen voor de periode 2022-2024 in Fryslân tussen de 7.500 en 9.500. Voor 2024 is het aantal broedparen in Fryslân, op basis van de telgegevens van Sovon en de jaarlijkse provinciale schatting, op 8.275 geschat (paragraaf 3.2).

Zowel op de korte als de lange termijn neemt de Friese gruttopopulatie af; de daling is de afgelopen twaalf jaar echter wel minder sterk geworden. Een grove indicatie van een trend op zeer korte termijn geeft voorzichtig aan dat de afname van de gruttopopulatie kan gaan stabiliseren (paragraaf 3.1). Bij de eindevaluatie van het weidevogelbeleid (2030) zal blijken of deze inschatting ook werkelijk klopt en significant wordt.

Op basis van de monitoringsgegevens lijkt de doelstelling van 10.000 broedparen grutto in 2030 nog buiten bereik. Om dit doel te realiseren moet de trend van de gruttopopulatie in Fryslân komende jaren verder worden omgebogen.

Om genoemde ombuiging van de trend te realiseren, en de 10.000 broedparen grutto te behalen, is het belangrijk dat de doelen voor jaarlijkse nestoverleving (70%), BTS/kuikenoverleving (70% met streven voor 80%) en adultenoverleving (85%) worden behaald.

Jaarlijkse ambitie

Sinds 2019 lijkt alleen de jaarlijkse ambitie van 85% adulten overleving te zijn behaald (paragraaf 3.3). De jaarlijkse nestoverleving van 70% is sinds 2019 in geen van de jaren behaald. Niet in Fryslân, maar ook niet in Nederland (paragraaf 3.3). De nestoverleving in Fryslân was in de jaren 2021 en 2022 wel voldoende voor instandhouding van de populatie (nestoverleving 50-60%). Opvallend is dat de nestoverleving in de rest van Nederland, met uitzondering van 2022, jaarlijks hoger is dan in Fryslân.

De ambitie van een jaarlijkse 80% BTS/kuikenoverleving - nodig voor het behalen van de provinciale doelstelling van 10.000 grutto broedparen in 2030 - is sinds 2019 in geen enkel jaar behaald (paragraaf 3.3). In de jaren 2019, 2022 en 2023 leek het erop dat de Friese grutto populatie mogelijk wel in stand kon worden gehouden (BTS tussen 50-65%), en in 2021 was het BTS misschien zelfs voldoende voor een voorzichtige groei van de populatie (BTS van ca. 70%). Voor het behalen van de beleidsdoelen zijn echter nog hogere BTS-cijfers noodzakelijk. Uit de BTS-tellingen komt naar voren dat de landelijke kuikenoverleving vergelijkbaar is met de Friese. Met uitzondering van 2024, toen landelijk wel voldoende kuikens vliegvlug werden en in Fryslân niet. Het kleurringonderzoek laat voor de kuikenoverleving van de juveniele grutto's in 2019, 2021 en 2022 in Fryslân (voldoende) een positiever beeld zien dan landelijk (onvoldoende). In 2020 en 2024 was zowel in Fryslân als landelijk de juvenielen overleving ruim onvoldoende, en in 2023 was de kuikenoverleving landelijk voldoende en in Fryslân onvoldoende.

Voor deze tussenevaluatie hebben we geen onderzoek gedaan naar een verklaring van de verschillen in nestoverleving en kuikenoverleving tussen de verschillende jaren en tussen Fryslân en Nederland. Waarschijnlijk is een combinatie van factoren, waaronder weersomstandigheden, voedselbeschikbaarheid en predatiedruk, bepalend voor de nest- en kuikenoverleving. Genoemde factoren lijken in elk geval deels de oorzaak te zijn van het zeer lage broedsucces in 2020 en 2024 in Fryslân. Beide jaren volgden op jaren met een muizenpiek, waarin ook het aantal predatoren toeneemt. Het jaar na de muizenpiek hebben de predatoren minder keuze in alternatieve prooien en daarmee verhoogt in de regel de predatiedruk op de weidevogels (Wymenga et al., 2021; van der Velde et al., 2025). Beide jaren was er bovendien sprake van weersextremen en minder voedselaanbod. Zo was het in 2020 extreem droog, waardoor bodemprooien slecht bereikbaar waren en de insectenaantallen terugvielen. Daarentegen was het voorjaar van 2024 (tijdens de kuikenfase) extreem nat, wat met zich meebracht dat insecten minder actief en beschikbaar waren en kuikens snel afkoelden tijdens het foerageren.

Ook het relatief succesvolle broedseizoen in 2021 kan in Fryslân (deels) verklaard worden door de combinatie van de drie bovengenoemde factoren. Het natte voorjaar zorgde voor een zachte bodem en een vertraagde grasgroei. In het lagere gras konden de kuikens makkelijker foerageren op insecten die ook in ruime mate beschikbaar waren. Bovendien werd het maaien dat jaar uitgesteld en leken de grondpredatoren minder actief in de drassige weidevogelgebieden.

Voor het verschil in broedsucces tussen Nederland en Fryslân zouden zowel verschillen in provinciaal beleid als ook ruimtelijke variatie in condities van het broedgebied zoals weer, voedselbeschikbaarheid en predatiedruk een rol kunnen spelen. Belangrijk aandachtspunt bij de vergelijking van nestoverleving tussen Fryslân en Nederland blijft dat voor Fryslân alleen gegevens beschikbaar zijn uit Zuidwest-Fryslân. Mogelijk wijkt het nestsucces in de rest van Fryslân af van Zuidwest-Fryslân. Daarnaast is ten opzichte van Nederland de onderzoeksinspanning hoger en de steekproef kleiner in Zuidwest-Fryslân, wat mogelijk de resultaten enigszins heeft beïnvloed.

Voor het behalen van de 10.000 broedparen grutto is verbetering in de nestoverleving en BTS/kuikenoverleving komende jaren essentieel. Aandachtspunt is ook nog dat de slechte resultaten rond de nest- en kuikenoverleving vanaf 2019, met vertraging kunnen doorwerken in de trend van de broedparen grutto. Dit betekent dat het behalen van de beleidsambitie van 10.000 broedparen grutto in 2030 verder weg komt te liggen. Naast verbetering in nestoverleving en BTS/kuikenoverleving, is het belangrijk om de overleving van adulten de komende jaren nauw te blijven volgen. Kanttekening hierbij is dat momenteel niet bekend is of er ook sprake is van influx van broedparen uit andere provincies en/of andere landen. Dit zou namelijk de overleving van de Friese populatie hoger kunnen doen lijken dan hij daadwerkelijk is. Dit is niet onderzocht voor deze tussenevaluatie.

Beleidsambities overige elf weidevogelsoorten

In 2030:

— 30% toename

De provinciale doelstelling voor de andere elf weidevogelsoorten - een stijging van 30% van het aantal broedparen ten opzichte van 2021 - is nog niet behaald. Als de huidige trends doorzetten dan lijkt deze doelstelling voor 2030 alleen voor de gele kwikstaart binnen bereik (paragraaf 3.1). Gezien de huidige trend voor de korte termijn zal mogelijk ook de veldleeuwerik in 2023 in de buurt van de 30% toename kunnen komen. In dat geval zal echter de stabilisatie, zoals zichtbaar is in de trendindicatie van 2017-2024 (niet significant), niet moeten doorzetten (paragraaf 3.1). Voor de andere soorten geldt dat de trend op de korte termijn stabiel is (slobeend, tureluur, graspieper en watersnip) of zelfs afneemt (kuifeend, scholekster, kievit, zomertaling en wulp). Hierbij geeft de trendindicatie van 2017-2024 (niet significant) aan

dat de trend voor de kuifeend en kievit mogelijk stabiliseert en voor de graspieper mogelijk afneemt (paragraaf 3.1). Voor de negen soorten (slobeend, tureluur, graspieper, watersnip, kuifeend, kievit, scholekster, zomertaling en wulp) is dus een ombuiging van de trend noodzakelijk om de ambitie van 30% stijging in Fryslân te realiseren voor 2030 of zelfs op de langere termijn.

Indicatie effectiviteit maatregelen weidevogels

- Vergelijking Friese en landelijke trends
- Vergelijking effectiviteit ANLb en natuurbeheer

Op grond van de Nota Weidevogels 2021-2030 worden verschillende maatregelen uitgevoerd om de weidevogeldoelstellingen te behalen. De effectiviteit van beheermaatregelen als ANLb en natuurbeheer wordt al jaren landelijk gemonitord. De invloed van andere maatregelen op de ontwikkeling van weidevogelpopulaties wordt niet gemonitord, of de maatregelen en monitoring lopen nog te kort om veel te kunnen zeggen over de effectiviteit ervan. Daarom beperken we ons hieronder tot een grove indicatie van het Friese weidevogelbeleid, op grond van de effectiviteit van ANLb en natuurbeheer als individuele maatregelen, en de vergelijking van Friese en Nederlandse trends.

Voor sommige soorten weidevogels zijn er duidelijke verschillen tussen de ontwikkelingen in Fryslân en het landelijke beeld. Op de lange termijn (1998-2024) doen de volgende soorten het in Fryslân beter dan landelijk: veldleeuwerik (matige toename ipv matige afname), slobeend, kievit, grutto, tureluur en gele kwikstaart (> 1%-punt verschil). Daarentegen doet de kuifeend (> 1%-punt verschil) het in Fryslân minder goed dan landelijk (paragraaf 3.1). Op de korte termijn (2013-2024) doen de volgende soorten het in Fryslân beter dan landelijk: tureluur (stabiel ipv matige afname), grutto, veldleeuwerik en gele kwikstaart (> 1%-punt verschil). Anderzijds doen de slobeend en graspieper (stabiel ipv matige toename), zomertaling (matige afname ipv stabiel), kuifeend en wulp (> 1%-punt verschil) het in Fryslân minder goed dan landelijk. Voor de kievit is er op de korte termijn, anders dan op de lange termijn, geen verschil meer tussen de Friese en de landelijke trends (paragraaf 3.1).

Samengevat doen op de lange termijn zes soorten het beter en doet één soort het slechter in Fryslân dan in Nederland. Op de korte termijn verandert de verhouding naar vier soorten die het in Fryslân beter doen en vijf soorten die het hier slechter doen dan in Nederland. Voor de verschillen tussen de Friese en landelijke trendontwikkelingen is geen verklaring gevonden. In deze tussenevaluatie en de landelijke evaluatie ANLb is dit ook niet onderzocht. Mogelijk hebben de extra beleidsinspanningen in Fryslân een gunstig effect gehad voor de soorten, waaronder de grutto, waarmee het beter gaat in Fryslân dan in Nederland.

Voor het vaststellen van de effectiviteit van het ANLb en natuurbeheer, ook gerelateerd aan gebieden zonder beheer, is specifiek gekeken naar negen soorten: slobeend, kuifeend, scholekster, kievit, grutto, tureluur, veldleeuwerik, graspieper en gele kwikstaart. Voor de graspieper konden er geen statistische uitspraken worden gedaan over de verschillen tussen de drie beheercategorieën (paragraaf 3.4). Voor de overige acht weidevogelsoorten geldt dat de afname van het aantal broedparen het sterkst is in gebieden zonder beheer. Tussen de beheercategorieën ANLb en natuur waren er alleen verschillen voor de scholekster (beter in ANLb), de kievit en de tureluur (beter in natuur). De grutto als gidssoort neemt jaarlijks het sterkst af in gebieden zonder beheer (-8,8%) en heeft een significant lagere jaarlijkse afname in gebieden met ANLb (-2,3%) en natuurbeheer (-1,9%).

Hieruit lijkt te kunnen worden geconcludeerd dat de maatregelen uit zowel het ANLb als het natuurbeheer een positief effect hebben op de aantallen broedparen van in elk geval acht weidevogelsoorten, maar nog onvoldoende om de provinciale ambitie van 30% toename te realiseren. Dit beeld komt overeen met de conclusies van de landelijke evaluatie van het ANLb. Het is echter nog onduidelijk of weidevogels zich ook actief verplaatsen van onbeheerde gebieden naar beheerde gebieden. Dit zou het positieve beeld van de beheerde gebieden in vergelijking met de onbeheerde kunnen versterken. Wat wel duidelijk is geworden uit de landelijke evaluatie van het ANLb is dat meer zware beheermaatregelen nodig zijn om de weidevogelpopulaties een boost te geven. Het aandeel zwaar beheer houdt volgens de evaluatie verband met een toenemende trend van de weidevogelsoorten.

4. Inspanningen Nota Weidevogels 2021-2030

Dit hoofdstuk biedt een overzicht van de inspanningen die tot dusverre zijn verricht voor de uitvoering van de Nota Weidevogels 2021-2030. Hiervoor heeft de provincie, samen met de Olterterpartners, gekeken naar de stand van zaken rond de tien aanvullende maatregelen afkomstig uit de eindevaluatie Nota Weidevogels 2014-2020, het landelijke Aanvalsplan Grutto, de petitie Fryslân Greidefûgellân en het RUG-onderzoek in Zuidwest-Friesland. Daarnaast is gekeken naar de aanpak van de drietrapsraket en bijbehorende overall-maatregelen uit de Nota Weidevogels 2021-2030. Tot slot is er gekeken naar de financiering van de Nota Weidevogels 2021-2030.

Er is voor deze tussenevaluatie niet apart gekeken naar alle acties per partner (bijlage 1, Nota Weidevogels 2021-2030). Deze acties komen grotendeels terug bij de uitwerking van de maatregelen. De nog niet uitgevoerde acties, of acties waarover iets bijzonders te vertellen valt, worden apart benoemd. Daarnaast is er in deze tussenevaluatie ook niet gekeken naar het effect van acties/maatregelen op de verwezenlijking van ambities en de ontwikkeling van weidevogelpopulaties.

4.1 Aanvullende maatregelen

1. Continueren inspanningen uit Nota Weidevogels 2014-2020, met extra aandacht voor kuikenoverleving en predatiebeheer

De inspanningen uit de Nota Weidevogels 2014-2020 zijn gecontinueerd in 2021-2025. Daarnaast is ingezet op de maatregelen uit de Nota Weidevogels 2021-2030. De onderdelen kuikenoverleving en predatiebeheer komen terug onder maatregel drie en zeven. De acties die nog niet (volledig) zijn gestart worden hieronder besproken.

De weidevogelkennismakelaar: het delen en ontsluiten van kennis en onderzoek via een kennismakelaar is nog niet uitgevoerd. Hogeschool Van Hall Larenstein en de BFWV hebben hiervoor in 2025 een plan van aanpak gemaakt dat 2e helft 2025 wordt besproken in het Olterterpoverleg. Naar verwachting wordt in 2026 gestart met de uitvoering van deze maatregel.

Onderzoek naar mogelijke negatieve effecten van herbiciden, insecticiden en fungiciden op het bodem- en insectenleven is, vanwege het ontbreken van financiële middelen, nog niet opgepakt. Wel doet de WUR onderzoek naar 'pesticiden, herbiciden en fungiciden' in de

bodem en in het bloed van grutto's langs de gehele flyway (SYBERAC). Dit is een verkennend onderzoek. Het zou goed zijn als dit onderzoek de komende jaren kan worden uitgebreid en de invloed hiervan op grutto's in Fryslân kan worden meegenomen. In 2026 wordt met de WUR, RUG en het ministerie van LNVN onderzocht wat hiervoor de mogelijkheden zijn.

Integrale verankering van weidevogelkennis, weidevogelbescherming en -beheer, en de inpasbaarheid ervan in de bedrijfsvoering, in de opleidingen Diermanagement en Dier- en Veehouderij en andere relevante opleidingen. De verankering hiervan is nog niet structureel. Vanuit de werkgroep weidevoegeeducatie, en het lectoraat biodiversiteit, wordt hier de komende jaren op ingezet. Deze actie sluit ook aan bij beleidsbrief Landbouw van de provincie Fryslân.

Conclusies

De inspanningen uit de Nota Weidevogels 2014-2020 zijn gecontinueerd en de maatregelen en acties uit de Nota Weidevogels 2021-2030 zijn uitgevoerd, in uitvoering of worden opgestart.

Aanbeveling

Blijf inzetten op alle maatregelen en acties uit de Nota Weidevogels 2021-2030 en voer alle maatregelen en acties uit.

2. Creëren robuuste weidevogelplusgebieden (Aanvalsplan Grutto) van ten minste 1000 ha, met kern van minimaal 300 ha kruidenrijk grasland met verhoogd waterpeil en aaneengesloten beheer.

Het Aanvalsplan Grutto maakt deel uit van het provinciale weidevogelbeleid, onder het creëren van robuuste weidevogelplusgebieden. Doelstelling is om in 2030 achttien Aanvalsplan Grutto gebieden van circa 1000 hectare te hebben gerealiseerd in Fryslân. Landelijk gaat het om circa 35 gebieden. Deze gebieden bestaan uit agrarisch- en natuurbeheer tezamen net als in de weidevogelkerngebieden.

In 2022 is in de eerste vier Aanvalsplan Grutto gebieden in Fryslân gestart met het uitbreiden en verzwaren van het agrarisch weidevogelbeheer, waaronder kruidenrijk grasland en hoog waterpeil. In 2023 zijn hier vier gebieden bijgekomen en in 2025 nog twee. Bovendien wordt in deze tien Aanvalsplan Grutto gebieden, net als in de weidevogelkerngebieden, gewerkt aan

1 Baarderadeel e.o., Rondon Skrok & Skrin, Idzegea e.o., Dokkum oost, Kollum e.o. Wyns e.o., Zwagermieden e.o., Aldeboarn-De Deelen, Dokkum west en Workumerwaard e.o.

de optimalisatie van de biotoop en wordt ingezet op predatiebeheer. Vanaf 2026 komt hier het instrument duurzaam behoud van weidevogelgrasland bij. Twee van deze gebieden liggen in de veenweidegebieden Aldeboarn-De Deelen (ADD) en Idzegea. De opgaven: verhoogd waterpeil, extensivering bedrijfsvoering, ontwikkeling verdienmodellen en weidevogels worden hier integraal opgepakt.

In de eerste tien Aanvalsplan Grutto gebieden wordt de komende jaren verder gewerkt aan het vergroten van het aandeel aaneengesloten zwaar beheer waaronder hoog waterpeil en kruidenrijk grasland. Daarnaast wordt er samen met de Olterterppartners gewerkt aan het begrenzen van deze tien gebieden om tot weidevogelplusgebieden van zo'n 1000 hectare groot te komen. Het is de intentie om de komende jaren door te groeien naar de beoogde achttien gebieden.

Om het aandeel zwaar beheer te kunnen vergroten zijn verdienmodellen zoals hogere beheervergoedingen, langjarige beheervergoedingen en mozaïektoeslag noodzakelijk. Uit gesprekken met collectieven, en uit de landelijke evaluatie ANLb, blijkt dat in de huidige bedrijfsvoering gemiddeld maximaal 20% zwaar beheer past. Om dit percentage te verhogen zijn hogere beheervergoedingen, een mozaïektoeslag en/of andere verdienmodellen noodzakelijk. Zonder een financiële impuls lijkt het niet realistisch dat boeren meer dan 20% zwaar beheer op hun bedrijf gaan inpassen.

De WUR kreeg in 2024 van het ministerie van LNV de opdracht een vergoeding voor een levensvatbaar grutto-bedrijf uit te werken. In de klankbordgroep van de WUR-studie zijn onder andere collectieven, de initiatiefnemers van het Aanvalsplan Grutto en de provincie Fryslân vertegenwoordigd. In 2026 start een pilot die onderzoekt wat de vergoeding op bedrijfsniveau moet zijn bij 30%, 40% en 50% zwaar weidevogelbeheer. Het uitrollen van deze nieuwe vergoedingen zou vervolgens vanaf 2027 kunnen plaatsvinden. Nederland is niet vrij om de hoogte van de beheervergoedingen zelf te bepalen, deze dienen staatssteunproof te zijn.

Financiën

Er is, mede dankzij de inspanningen van de provincie Fryslân, vanuit het Rijk landelijk € 2 mln en vervolgens € 62,5 mln beschikbaar gesteld voor verzwaring en uitbreiding van weidevogelbeheer in het kader van het Aanvalsplan Grutto (2022-2027). Voor Fryslân gaat het om

een bedrag van circa € 21,5 mln. Vanaf 2027 moet het weidevogelbeheer Aanvalsplan Grutto uit de middelen ANLb komen.

Daarnaast is er vanuit het Rijk in 2024 € 24 mln toegekend voor optimalisatie van de biotoop (€ 3,85 mln) en duurzaam behoud van weidevogelgrasland middels herwaardering (€ 19,6 mln) voor de eerste acht Aanvalsplan Grutto-gebieden in Fryslân.

Voor de komende jaren is er wel extra budget vanuit het Rijk toegezegd voor ANLb en het Aanvalsplan Grutto; deze middelen zijn nu echter nog niet beschikbaar.

Conclusies

Er is in de provincie Fryslân gestart met de realisatie van tien robuuste weidevogelplusgebieden in het kader van het Aanvalsplan Grutto. Deze gebieden hebben nog niet de juiste omvang (1000 hectare) en nog niet voldoende aaneengesloten zwaar beheer in de vorm van kruidenrijk grasland en hoog waterpeil. Zonder verdienmodellen lijkt het niet mogelijk het benodigde aandeel zwaar beheer te realiseren.

Aanbeveling

Zorg samen met het Rijk voor voldoende ANLb budget, hogere beheervergoedingen, langjarige beheercontracten en mozaïektoeslag om zo het benodigde aandeel aaneengesloten zwaar beheer te kunnen realiseren in de weidevogelplusgebieden.

3. Realiseren voldoende kuikenland gedurende broedseizoen, als onderdeel van mozaïekbeheer. Met hierbij ook aandacht voor beheer gericht op kievit en scholekster en het aanbod van insecten.

Jaarlijks wordt tijdens de provinciale jaargesprekken ANLb (voortgangsgesprek) de realisatie van kuikenland (zwaar beheer) gedurende het broedseizoen – als onderdeel van mozaïekbeheer – besproken met de agrarische collectieven. Daarnaast heeft er een landelijke evaluatie van het ANLb (Visser en Kleyheeg, 2025) plaatsgevonden waarin is gekeken naar het landelijke aandeel kuikenland. De uitkomsten hiervan zijn opgenomen in paragraaf 5.2 van deze tussenevaluatie.

In Fryslân is in 2025 circa 22.000 hectare agrarisch natuurbeheer afgesloten door de agrarische collectieven. Hiervan is 13.000 hectare legselbeheer op gras- en bouwland (licht beheer) en 9.000 hectare zwaar beheer. Omdat het beheerpakket ruige mest dubbel met andere beheerpakketten ingezet kan worden is de 7500 hectare ruige mest niet meegenomen in het totaal van 22.000 hectare. Er is voor deze tussenevaluatie niet gekeken naar de daadwerkelijke kwaliteit van de afgesloten beheerpakketten. Dit wordt meegenomen als aandachtspunt voor de eindevaluatie in 2030.

De afgelopen jaren steeg het aandeel legselbeheer mede door de inzet van legselbeheer voor de kievit op bouwland. Aanvullend op legselbeheer zetten de collectieven in op kuiken-velden en last-minutebeheer met uitgesteld maaien op deze percelen. Daarmee wordt het oppervlakte legselbeheer tevens ingezet als kuikenland, mits er kuikens aanwezig zijn op deze percelen tijdens het maaien van de eerste snede gras. Nadeel van de inzet van kuiken-velden, en last-minutebeheer op percelen met legselbeheer, is dat er met de bemesting vaak geen rekening mee is gehouden. Hierdoor staat er op deze percelen rond de eerste snee vaak een hoge en gesloten vegetatie die niet/minder geschikt is als kuikenland omdat de insecten hier te hoog in de vegetatie zitten en de kuikens lastig kunnen voortbewegen door de dikke grasmat. Uit de evaluatie van het ANLb in 2025 komt dan ook het advies om de mestgift te beperken op percelen die dienen als kuikenland.

In tabel 9 is het aandeel zwaar beheer (kuikenland) in de vorm van kruidenrijk grasland, hoog waterpeil, plas- dras en extensieve beweiding in 2021 in Fryslân vergeleken met 2025.

Tabel 9: Beheerpakketten ANLb zwaar beheer (kruidenrijk grasland, hoog waterpeil, plasdras en extensieve beweiding) in 2021 en 2025 in Fryslân.

Beheerpakket ANLb	2021	2025	Vershil
Kruidenrijk grasland	2400 ha	3400 ha	+1000 ha
Hoog waterpeil	900 ha	1100 ha	+200 ha
Plasdras	97 ha	190 ha	+93 ha
Extensieve beweiding	260 ha	450 ha	+190 ha
Totaal	3657 ha	5140 ha	+1465 ha

In werkelijkheid is het aantal hectare plasdras en extensieve beweiding hoger dan in de tabel weergegeven. Een deel van de beheerpakketten plasdras en extensieve beweiding wordt namelijk ingetekend als zogenoemd Z-pakket (flexibel beheerpakket). Dit biedt collectieven en beheerders ruimte om flexibeler om te gaan met deze beheerpakketten. Ook wordt er door de collectieven ingezet op gangbare beweiding, zodat er mestflatten en bijbehorende insecten, microreliëf en variatie in grasgroei ontstaan. In het ANLb wordt dit als een gangbare landbouwactiviteit gezien die niet mag worden beloond vanuit het ANLb i.v.m. staatssteun. Het Olterterpoverleg adviseert om meer in te zetten op gangbare beweiding, mits rekening wordt gehouden met de aanwezigheid van nesten en de uitkomsten van het onderzoek van Beintema (1991).

Voor de verhoging van het slootwaterpeil zijn watervergunningen nodig van het Wetterskip. De collectieven geven aan dat het aanvragen van deze vergunningen meermaals stukt, door de complexiteit van de vergunningprocedure en onderbezetting van de vergunningverlening bij Wetterskip.

Het aandeel kuikenland gedurende het broedseizoen – als onderdeel van mozaïekbeheer – voldoet in de weidevogelkerngebieden aan het basisniveau voor weidevogelkerngebieden uit de Nota Weidevogels 2021-2030. Als dit niet het geval is dan wordt gemotiveerd waarom dit (nog) niet voldoet. De meeste collectieven maken geen gebruik van hulpmiddelen, zoals Beheer op Maat, om te toetsen of er voldoende en bereikbaar kuikenland beschikbaar is tijdens het broedseizoen. Wel werken ze toenemend goed samen met de lokale vogelwachten. Appgroepen per deelgebied, waarin boeren, vrijwilligers, natuurbeheerders

en jagers samenwerken, worden ingezet om voorafgaand en tijdens het seizoen elkaar te informeren over de voortgang van het broedseizoen. De collectieven geven aan te willen inzetten op kennistrjecten om de inzet van kuikenland te optimaliseren. In minder dan de helft van de weidevogelkerngebieden worden de streefdoelen met betrekking tot kuikenland behaald. In een groot deel van de weidevogelkerngebieden wordt het aandeel hoog waterpeil ingevuld door de realisatie van (greppel) plasdrassen. De collectieven geven aan dat zonder verdienmodellen voor een extensieve bedrijfsvoering het heel lastig wordt om meer dan 20% kuikenland (zwaar beheer) te kunnen realiseren op bedrijfsniveau. Dit sluit aan bij de conclusie uit de landelijke evaluatie ANLb.

Nog niet in alle weidevogelkerngebieden organiseren de collectieven een jaarlijkse evaluatie en planning van beheer met alle beheerders (particulier beheer, vrijwillige beheer en natuurbeheer) en de vogelwachten. Tijdens het weidevogelseizoen wordt het maaibeheer nog niet in alle weidevogelkerngebieden afgestemd met alle beheerders.

Conclusies

Het aandeel kuikenland als onderdeel van een mozaïek is de afgelopen vijf jaar toegenomen. Er wordt in alle mozaïeken voldaan aan de basisniveau voor kuikenland of er wordt gemotiveerd waarom er wordt afgeweken. De benodigde streefdoelen voor kuikenland worden in minder dan de helft van de meeste weidevogelkerngebieden gehaald. De collectieven geven aan dat zonder verdienmodellen voor een extensieve bedrijfsvoering het heel lastig is om meer dan 20% kuikenland te kunnen realiseren op bedrijfsniveau. Dit sluit aan bij de conclusies uit de landelijke evaluatie ANLb. Voor de realisatie van voldoende en bereikbaar kuikenland tijdens de gehele kuikenfase is de afstemming met alle beheerders en vrijwilligers van groot belang. Kennistrjecten gericht op de inpassing van zwaar beheer en hulpmiddelen zoals ‘Beheer op Maat’ kunnen hierbij ondersteunen. Om de kuikenoverleving te vergroten wil de PCLG voor de zomer 2026 met een gedragen actieplan kuikenoverleving komen. Voedselaanbod en het verlagen van de predatiedruk zullen hierbinnen centraal staan.

Aanbevelingen Kuikenland

- Blijf inzetten op het vergroten van het aandeel kruidenrijk grasland, extensieve beweiding, plasdras en hoog waterpeil en zorg ervoor dat er voldoende kuikenland aanwezig is

tijdens het gehele broedseizoen.

- Zet kuikenland zoveel mogelijk ruimtelijk geclusterd in binnen de weidevogelkern- en weidevogelplusgebieden.
- Zorg voor minder bemesting op de percelen waar uitgesteld maaibeheer plaatsvindt, om beter kuikenland te realiseren.
- Organiseer vanuit alle collectieven een jaarlijkse bespreking (evaluatie en planning) met alle beheerders en vrijwilligers en stem tijdens het weidevogelseizoen het beheer af met alle beheerders.
- Stel vanuit de provincie en/of het Rijk middelen voor de realisatie van kuikenland beschikbaar aan de collectieven voor kennistrjecten en hulpmiddelen zoals de applicatie Beheer op Maat.
- Stel een gedragen actieplan voor de kuikenoverleving op met alle betrokkenen.
- Kijk bij de eindevaluatie in 2030 ook naar de kwaliteit van de afgesloten beheerpakketten.

Financiën

In de periode 2021-2025 is met provinciale middelen extra ingezet op vernattingsmaatregelen om hoog waterpeil en plasdras te realiseren. In totaal ging het om een bedrag van € 1.591.000 (tabel 10). De Tijdelijke subsidieregeling weidevogelbeheer werd in 2024 vervangen door de subsidieregeling Biotoopverbetering weidevogelgraslanden. In 2023 was er geen openstelling, omdat in 2022 het budget voor 2023 ook werd opengesteld.

Tabel 10: Overzicht provinciale middelen voor realisatie plasdras en hoog waterpeil (optimalisatie biotoop) 2021-2025 in Fryslân.

Regeling	2021	2022	2023	2024	2025
Tijdelijke subsidieregeling weidevogelbeheer	€ 460.000	€ 561.000	X	X	X
Subsidieregeling Biotoopverbetering Weidevogelgraslanden	X	X	X	€ 270.000	€ 300.000

Kievit

In 2021 en 2022 is er specifiek onderzoek gedaan naar de sleutelfactoren en knelpunten voor de kuikenoverleving van de kievit. Zo is de habitatselectie en overleving van kievitkuikens

onderzocht ([Kleyheeg et al., 2023](#)) en is gekeken naar de opgroei omstandigheden van kievitkuikens ([Loonstra et al., 2021](#)). De studies toonden aan dat vochtige, korte graslanden van groot belang zijn voor kievitgezinnen. Naast de aanwezigheid van schrale graslanden, kan beweiding helpen bij het kort houden van de vegetatie.

Uit de twee onderzoeken kwamen de volgende beheeradviezen naar voren:

- Positioneer beheer voor kieviten op vochtige locaties, met veel microreliëf en een zo groot mogelijke landschappelijke openheid.
- Behoud microreliëf door percelen niet te egaliseren.
- Gebruik vernatting, voorbeweiding, extensieve beweiding, het verschrallen van percelen (lange termijn), het uitstellen van de mestgift tot na het broedseizoen en het toedienen van ruige mest om te zorgen voor voldoende aanbod van korte vegetaties.
- Werk aan vernatting door het opzetten van het waterpeil en het creëren van plasdras percelen.
- Stimuleer het aanbod van (kleine) insecten door gedurende het hele voorjaar vochtige condities te waarborgen.
- Zet beweiding in als een combinatie van extensieve beweiding en percelen met voorbeweiding en uitgestelde maaidatum. Reken niet op een positief effect van hergroei na maaien.
- Zorg voor goede opgroeicondities op voldoende grote schaal om predatie niet in de hand te werken.
- Braakstroken op grasland kunnen helpen de grasgroei te vertragen.

Aanbeveling uit de twee rapporten over de kievit

Neem de hierboven opgesomde beheeradviezen over in de uitvoering (ANLb) en in nieuw op te stellen beleid.

Scholekster

Binnen het programma Wij & Wadvogels wordt samengewerkt met de Stichting Onderzoek Scholekster en Delta Milieu Projecten om, met behulp van vrijwilligers, meer inzicht te krijgen in de populatiedynamiek en knelpunten voor de scholekster in Nederland. Naast het kleuringwerk aan scholeksters is er ook aandacht voor het broedsucces (Ens, 2024). Voor de

scholekster is de Waddenzee niet alleen een broedgebied, maar ook een belangrijk overwinteringsgebied. Het grootste deel van de Nederlandse broedpopulatie is hier 's winters te vinden. Veranderingen in het Waddengebied hebben niet alleen gevolgen voor de lokale broedvogels, maar ook voor de scholeksters die in het agrarisch gebied of in de steden broeden. Dankzij het kleurringonderzoek dat - mede dankzij vele vrijwilligers - jaarlijks wordt uitgevoerd, is er een goed beeld van het verband tussen broedgebieden en overwinteringsgebieden. Op basis van deze ringgegevens blijkt dat de scholeksters uit Noord-Nederland vrijwel uitsluitend overwinteren in de Waddenzee (Ens et al., 2019).

Tegelijkertijd zijn er ook veel scholeksters die in de Waddenzee overwinteren, maar zich tijdens het broedseizoen op plekken begeven waar geen ringers actief zijn. Om toch ook deze vogels in beeld te krijgen, en bijvoorbeeld de overleving van de winterpopulatie beter te kunnen inschatten, wordt binnen Wij & Wadvogels gewerkt aan het aanbrengen van kleurringen en het aflezen van kleurringen van scholeksters tijdens de wintermaanden. In het broedseizoen wordt op zoveel mogelijk locaties het broedsucces gemeten. De verschillen in broedsucces tussen gebieden zijn groot en de exacte oorzaak is niet altijd duidelijk. In 2025 zal hier weer onderzoek naar worden gedaan. In veel gevallen met inzet van vrijwilligers. De meerjarige meetreeksen die ontstaan, zijn een belangrijke informatiebron voor onderzoek aan de populatiedynamiek en bij het identificeren van knelpunten.

Scholekster op het dak

Via 'Scholekster op het dak' zijn er in 2024 ook gegevens verzameld over scholeksters die in steden broeden. Dit leverde echter (nog) geen informatie op over het broedsucces, omdat de subsidie uit Wij & Wadvogels voor 2024 ontoereikend was om deze gegevens uit te werken. In 2023 kon er op basis van de data wel een broedsucces geschat worden, dat kwam toen neer op 1,3 jong per paar waarmee stedelijke Scholeksters het erg goed lijken te doen.

Conclusies

Binnen Wij & Wadvogels kreeg onderzoek naar de achteruitgang van de scholekster lage prioriteit, waardoor er geen/beperkte middelen beschikbaar waren. Een groot deel van het onderzoek is mede daardoor door vrijwilligers uitgevoerd en er waren in 2024 geen middelen beschikbaar om de gegevens uit het onderzoek Scholekster op het dak uit te werken.

Aanbevelingen

- Zorg samen met het Rijk en de partners binnen Wij & Wadvogels voor voldoende budget om onderzoek te doen naar de beperkende factoren van het broedsucces van de scholekster en de gegevens uit het onderzoek Scholekster op het dak uit te werken.
- Stel net als voor de kievit beheeradviezen voor de scholekster op.

Aanbod insecten

De Rijksuniversiteit Groningen deed in het kader van het Grutto Landschapsproject en LIFE IP GrassBird Habitats onderzoek naar verschillende methoden om insecten te monitoren en naar het voorkomen van insecten, in Zuidwest-Fryslân en de Dümmer in Duitsland. Voor het onderzoek naar de methoden in Zuidwest-Fryslân zijn in 2022 en 2023 door de provincie gefinancierde insectencamera's ingezet.

De resultaten van de onderzoeken worden in het najaar van 2025 verwacht. In de jaren negentig is onderzoek gedaan naar het voorkomen van emelten (de larve van de langpootmug), om een beeld te krijgen van de voedselbeschikbaarheid voor grutto's en regenwulpen. In 2026 wordt dit onderzoek herhaald en vergeleken met het voorkomen van emelten in de jaren negentig. Dit kan inzicht geven in hoe het gesteld is met een belangrijke voedselbron voor weidevogels, zoals de grutto.

Conclusies

Door de RUG is in kader van het Grutto Landschapsproject onderzoek gedaan naar de verschillende methoden om insecten te monitoren en het voorkomen hiervan in Zuidwest-Fryslân en de Dümmer in Duitsland. De resultaten van de onderzoeken worden in het najaar 2025 verwacht. In 2026 zal onderzoek worden gedaan naar het voorkomen van emelten in relatie tot de jaren negentig.

Aanbeveling

- Pas de uitkomsten van de onderzoeken naar insecten en emelten toe in uitvoering en beleid.

4. Vergroten effectiviteit en flexibiliteit beheerpakketten ANLb, incl. langjarige contracten en hogere vergoedingen ANLb en SNL.

De vergoedingen voor agrarisch weidevogelbeheer (ANLb) zijn in 2025 geïndexeerd, waardoor de beheervergoedingen vanaf 2026 hoger zullen uitvallen, in lijn met de gestegen uitvoeringskosten. De intentie is om de landelijke beheervergoedingen elke drie jaar te indexeren. Naast de hogere beheervergoedingen is er een (mozaïek) toeslag nodig voor bedrijven met een groot aandeel kuikenland (>20%).

In 2025 is er door de WUR een verkenning gedaan naar de methodiek en hoogte van beheervergoeding in een gruttobedrijf. Deze verkenning wordt in 2026 opgevolgd door een pilot. Het afsluiten van langjarige beheercontracten voor twaalf of twintig jaar is juridisch mogelijk. Alleen is hiervoor nog geen langjarige financiële garantstelling vanuit het Rijk beschikbaar. Het is de laatste vijf jaar nog niet gelukt de effectiviteit en flexibiliteit van de beheerpakketten ANLb te vergroten.

Voor het jaarlijks onderhoud en beheer van natuurterreinen wordt binnen het Subsiestelsel Natuur en Landschap (SNL) gewerkt met een standaardkostprijs (SKP). Het tarief voor natuurbeheer van het SNL is een percentage (84%) van de standaardkostprijs. De SKP wordt jaarlijks geactualiseerd naar aanleiding van nieuwe tarieven voor arbeid, materialen en materieel (middelkosten). Daarnaast vindt periodiek (om de vijf jaar, nu in 2025) een evaluatie van de SKP plaats. Daarbij wordt gekeken naar de maatregelen, activiteit en intensiteit (uren x frequentie x oppervlakte) per natuurtipe. Het landelijke percentage van 84% wordt zoals het nu lijkt tot 2028 niet aangepast.

Conclusies

De beheervergoedingen ANLb zijn in 2025 geïndexeerd, waardoor de beheervergoedingen vanaf 2026 hoger zullen uitvallen. Daarnaast deed de WUR een verkenning naar de mogelijkheden voor een (mozaïek) toeslag voor gruttobedrijven. De beheervergoedingen voor SNL worden jaarlijks geactualiseerd, maar het percentage van de kostprijs van 84% is de afgelopen jaren niet aangepast. Het is juridisch mogelijk langjarige beheercontracten af te sluiten, alleen is de financiële garantstelling hiervoor nog niet geregeld. Het is de laatste vijf jaar nog niet gelukt de effectiviteit en flexibiliteit van de beheerpakketten ANLb te vergroten.

Aanbevelingen

- Blijf samen met het Rijk de mogelijkheden voor lonende beheervergoedingen ANLb en (mozaïek)toeslag voor gruttobedrijven verkennen en draag samen met het Rijk zorg voor de financiering hiervan.
- Zet in op de financiële garantstelling van langjarige beheercontracten door het Rijk.
- Zet samen met het Rijk in op het vergroten van de effectiviteit en flexibiliteit van beheerpakketten.
- Blijf samen met het Rijk de mogelijkheden verkennen om de SNL beheervergoeding te verhogen en draag samen met het Rijk zorg voor de financiering hiervan.

5. Werken aan breed draagvlak voor weidevogelbescherming

Op verschillende manieren is de afgelopen jaren gewerkt aan een breed draagvlak voor weidevogelbescherming, inclusief predatiebeheer. Naast artikelen in media, nieuwsbrieven en websites door de bij weidevogels betrokken partners, is specifiek vanuit de Nota Weidevogels ingezet op de bewustwordingscampagnes ‘Grutsk op ús Greidefûgels’ en ‘Kuikens in het land, Poes in de mand’, het Jaarbericht Weidevogels, de Weidevogelkennisdag, (jeugd) educatie en het Stimuleringsfonds Boerenlandvogels. De projecten en resultaten die hebben bijgedragen aan het creëren van een breed draagvlak voor weidevogelbescherming zijn opgenomen in bijlage 1 van deze tussenevaluatie.

De collectieven en BFVW hebben aangegeven dat de communicatie over nut en noodzaak van predatiebeheer, als onderdeel van weidevogelbescherming, belangrijk is. Ze willen graag dat hierover vaker wordt gecommuniceerd dan dat de afgelopen jaren is gedaan. Daarnaast geven alle Olterterppartners aan dat meer aandacht voor weidevogels en weidevogelbeheer in het middelbaar- en hoger onderwijs kan bijdragen aan een breder draagvlak voor weidevogelbescherming.

Conclusies

Er is door de Olterterppartners en andere organisaties, op verschillende manieren, actief ingezet op vergroten van het draagvlak voor weidevogelbescherming. De communicatie over nut en noodzaak van predatiebeheer, als onderdeel van weidevogelbescherming, blijft hierbij

belangrijk. Hetzelfde geldt voor structurele aandacht voor weidevogels en weidevogelbeheer in het middelbaar- en hoger onderwijs.

Aanbevelingen

- Blijf samen met de Olterterppartners communiceren over rol, nut en noodzaak van predatiebeheer als onderdeel van weidevogelbescherming.
- Zorg voor meer structurele aandacht voor weidevogels en weidevogelbeheer in het middelbaar- en hoger onderwijs.

6. Neem de zorgplicht Wet natuurbescherming in acht en werk deze met landbouwpartijen uit

Afsprakenkader Weidevogels

In de Nota Weidevogels 2021-2030 is de verankering en uitwerking van de zorgplicht uit de Wet natuurbescherming als actiepunt opgenomen. De verankering van deze zorgplicht, ter concrete invulling van de wettelijke zorgplicht uit de Omgevingswet, kreeg uiteindelijk geen plek in de Omgevingsverordening.

Bij de publicatie van de ontwerp-omgevingsverordening in 2021 ageerden verschillende landbouwpartijen tegen de invulling/maatwerkregels van de zorgplicht weidevogels in de Omgevingsverordening. Zij hebben (daartoe verzocht) zelf een Afsprakenkader Weidevogels opgesteld en op 16 november 2021 aangeboden aan Gedeputeerde Staten. De ondertekenaars gaven in de begeleidende brief bij het Afsprakenkader aan dat volgens hen een periode van drie jaar nodig zou zijn om de uitvoering gestalte te geven en de effecten te beoordelen. Het Afsprakenkader is geen gedragscode die een juridische status zou kunnen krijgen, maar een inspanningsdocument voor drie jaar (2022 t/m 2024). Het vervolg op het Afsprakenkader, het Afsprakenkader weide- en akkervogels Fryslân 2.0, is op 27 maart 2025 naar de provincie verzonden.

In het Afsprakenkader 2.0 hebben landbouworganisaties zich geconformeerd om hun achterban te informeren over de inspanningsverplichting rond het beschermen van weidevogels bij landbouwwerkzaamheden. De landbouworganisaties bepalen zelf hoe ze hierover met

hun achterban communiceren. Ze informeren de provincie jaarlijks, na het broedseizoen, over hoe zij een en ander – conform het Afsprakenkader – hebben vormgegeven.

De provincie heeft hier geen actieve rol in, anders dan de inspanningen jaarlijks te bespreken met de landbouworganisaties. Het college is van mening dat het Afsprakenkader 2.0 bijdraagt aan de bescherming van de weidevogels. Hoe groot die bijdrage is, hangt af van hoe de organisaties over de zorgplicht en weidevogelbescherming communiceren. Zij zouden dit actiever en zichtbaarder kunnen doen. Het ontwikkelen van een communicatiestrategie zou hier wellicht bij kunnen helpen.

Toezicht en handhaving zorgplicht weidevogels

De afgelopen vijf jaar zijn er door de FUMO jaarlijks gemiddeld zestig gesprekken gevoerd met boeren en loonwerkers. Jaarlijks zijn er tussen de vijf en tien mogelijke overtredingen geconstateerd die in de meeste gevallen door gebrek aan voldoende bewijs niet hard waren te maken. Er zijn geen boetes opgelegd, omdat dit een taak is van het Openbaar Ministerie. Er is twee keer een proces verbaal opgemaakt en de provincie Fryslân heeft twee keer een bestuurlijke waarschuwing gegeven.

De FUMO ontvangt de laatste jaren steeds minder meldingen van vogelwachters over (mogelijke) overtredingen van de zorgplicht. Dit kan er, volgens de BFVW, mee te maken hebben dat vogelwachters het lastig vinden om (mogelijke) overtredingen te melden bij de FUMO. Dit vanwege het risico dat ze, na een melding, de toegang tot hun nazorggebied bij betreffende boer verliezen.

Conclusies

Sinds het Afsprakenkader is er vanuit de landbouworganisaties meer aandacht voor weidevogelbescherming in kader van de zorgplicht weidevogels. De bewustwordingscampagne Grutsk op ús Greidefûgels heeft hier actief aan bijgedragen. De communicatie over het Afsprakenkader en weidevogelbescherming kan nog actiever en doelmatiger worden uitgedragen door alle landbouworganisaties. Mogelijke overtredingen van de zorgplicht worden door vogelwachters (bijna) niet gemeld.

Aanbevelingen

- Bespreek met de landbouworganisaties hoe de bescherming van weidevogels nog actiever en zichtbaarder kan worden uitgedragen door de landbouworganisaties. Het ontwikkelen van een communicatiestrategie zou hierbij wellicht kunnen helpen.
- Maak samen met de landbouworganisaties, BFVW en FUMO een plan van aanpak/werkwijze over hoe om te gaan met geconstateerde (mogelijke) overtredingen door vogelwachters.

7. Stimuleer effectief predatiebeheer, met extra aandacht voor predatie van nesten, kuikens en adulten (volwassen vogels)

Predatiebeheer is een continu proces waarbij samenwerking tussen collectieven, natuurbeheerders en vrijwilligers van groot belang is. De Olterterppartners geven aan dat de samenwerking tussen betrokken partijen in de meeste gebieden goed is. In een aantal gebieden kan het echter beter. Het werken met een predatiecoördinator, zoals in collectief Súdwestkust, kan hieraan bijdragen. Het is de bedoeling om de aanpak met predatiecoördinatoren vanaf 2026 landelijk uit te rollen naar alle collectieven. Hiervoor is in 2025 een subsidieaanvraag gedaan door BoerenNatuur Nederland bij het ministerie van LNV.

Soms verschillen betrokken partijen lokaal van inzicht over de inzet van maatregelen. Het is belangrijk om hierover met elkaar in gesprek te blijven en naar de brede scope van predatiebeheer te kijken. Bij allen is de motivatie om tot succesvol predatiebeheer te komen groot. De collectieven geven aan dat de samenwerking met gemeenten, met betrekking tot het behoud en het herstel van de openheid in de weidevogelgebieden, beter kan en verwachten hierin een coördinerende rol van de provincie. De gemeenten, Wetterskip Fryslân en de provincie Fryslân kijken niet altijd hetzelfde aan tegen het creëren van open gebieden voor weidevogels. Beleidsopgaven staan soms dan ook haaks op het realiseren van openheid voor weidevogels. Dit vraagstuk zal de provincie in de tweede helft van 2025 of de eerste helft van 2026 verder oppakken. De VNG ziet graag dat de gemeenten hierbij worden betrokken. De wethouders die betrokken waren bij het FPLG kunnen hiervoor benaderd worden.

Gedeputeerde Staten stelde het Faunabeheerplan Predatie 2022-2026 in 2022 vast. Het plan

kan mogelijk worden verlengd tot 2028. Dankzij dit Faunabeheerplan kan gebruikgemaakt worden van de (voorheen) landelijke vrijstellingen voor vos en zwarte kraai. Bovendien is ontheffing/vergunning verleend voor het schieten van vossen in de nacht met behulp van kunstlicht voor de periode 2023-2026. Het beroep tegen het nachtelijk afschieten van vossen loopt nog bij de rechtbank. Ook is ontheffing verleend voor het vangen en doden van 429 steenmarters in vijftientig weidevogelgebieden voor de periode 2022-2026. Tegen deze ontheffing is bezwaar en vervolgens beroep aangetekend. De uitspraak van het beroep wordt in de tweede helft van 2025 verwacht. Tot deze uitspraak er is, mogen er jaarlijks 200 steenmarters worden gevangen en gedood in plaats van het door de provincie vergunde aantal van 429.

Voor het vangen van de zwarte kraai, met behulp van een vangkooi, is in 2025 vergunning verleend. Het gaat eerst om een pilot van een jaar in één gebied, met de intentie om de vangkooi in te zetten in meerdere weidevogelgebieden. Aandachtspunt hierbij zijn de voorschriften uit de vergunning. Deze dienen in de praktijk uitvoerbaar te zijn. Daarnaast kreeg de FBE opdracht van de provincie invasieve exoten en verwilderde dieren, waaronder de verwilderde kat, wasbeerhond, wasbeer en de bruine rat, te bestrijden. De collectieven, BFVW en FBE hebben aangegeven dat het belangrijk is het beheer van de steenmarter uit te rollen naar alle weidevogelkerngebieden. Daarnaast geven zij aan dat de aanpak beheer steenmarter wellicht ook voor andere soorten kan worden ingezet.

Vergunningen, zoals voor het beheren van de steenmarter, vereisen een forse inhoudelijke onderbouwing en worden bijna altijd aangevochten. Dit kan leiden tot lange procedures en onzekerheid in de uitvoering van predatiebeheer. Het verlagen van de predatiedruk kan hierdoor beperkt worden. Het uitvoeren van predatiebeheer is erg arbeidsintensief en vraagt, zoals bij de uitvoering van steenmarterbeheer, een gecoördineerde aanpak en specialistische kennis. De provinciale ondersteuning bij de monitoring van predatiedruk ervaart het veld als positief.

Het Rijk werkt samen met provincies en betrokken organisaties, zoals de koepelorganisatie BoerenNatuur, aan een stelselherziening voor jacht en faunabeheer. De provincie denkt daarin actief mee en probeert via het initiatief Proeftuin predatiebeheer (Aanvalsplan Grutto), voortlopend op de stelselherziening, meer mogelijkheden te creëren voor predatiebeheer.

Staatssecretaris Rummenie informeerde de Tweede Kamer op 3 juli 2025 over de voortgang van de stelselherziening. Vervolgens werd een motie van de PvdD en PVV aangenomen die oproept tot een onafhankelijke evaluatie van het huidige stelsel, inclusief dierenwelzijn, kosten en uitvoerbaarheid. Deze evaluatie moet eerst worden uitgevoerd voordat inhoudelijke vervolgstappen, in kader van de stelselherziening, kunnen worden gezet. Dit betekent dat de stelselherziening een langere doorlooptijd vergt dan aanvankelijk gepland. Het inhoudelijke vervolgtraject zal naar verwachting niet eerder dan in het voorjaar van 2026 kunnen worden opgepakt.

Overzicht provinciale inzet predatiebeheer

Vanuit het stelsel ANLb zijn tot nu toe geen (structurele) middelen voor de uitvoering van predatiebeheer (middelen en uitvoering beheer) beschikbaar. De provincie heeft voor de inzet van middelen in 2024 en 2025 € 121.750 beschikbaar gesteld. Daarnaast heeft de provincie de kosten voor het jaarlijkse steenmarterbeheer en de onderstaande onderzoeken gefinancierd:

- Pilot beheer steenmarter (2021-2022).
- In 2021 is gestart met de monitoring van de kleine marterachtigen, bunzing, wezel en hermelijn, om de staat van instandhouding (SvI) van deze soort te bepalen. Deze monitoring kreeg een vervolg in 2022-2024. Er is opdracht verleend voor de voortzetting van de monitoring in 2025-2027.
- Onderzoek steenmarter i.r.t. predatie weidevogelkuikens (2021 en 2023).
- Onderzoek verplaatsing bunzing (2021).
- Onderzoek afleidend voeren en terreingebruik vliegende kuikenpredatoren (2023-2025) in de Soarremoarpolder en de Wynserpolder. Vervolg 2026 en 2027 in voorbereiding.
- Onderzoek kat en kuikens Soarremoarpolder (2023 en 2024).
- Onderzoek RUG cameramonitoring nesten en kuikens.
- DNA-onderzoek predatie kuikens en adulten (2021-2025).
- Vangen verwilderde katten in het buitengebied op Schiermonnikoog.
- Vinger aan de pols-monitoring: nestmonitoring met wildcamera's om predatiedruk te monitoren (2023-2025).
- Onderzoek Wij en Wadvogels (nesten en kuikens in Groningen en Fryslân).
- Provinciale ondersteuning voor opstellen projectplan pilot Workumerwaard predatieluw (2021-2024).

- Deelname aan en financiële ondersteuning van de provinciale werkgroep predatiebeheer onder het Olterterpoverleg (4x p/j) en de landelijke werkgroep predatiebeheer onder het Aanvalsplan Grutto (2/3x p/j).
- Optimalisatie biotoop, creëren van openheid.
- Subsidie middelen predatiebeheer totaal € 121.750 (2024 en 2025).
- Bewustwordingscampagne Kuikens in het land, Poes in de mand (zie bijlage 1 van deze tussenevaluatie).
- Jaarplanning predatiebeheer, opgesteld in 2024, wordt twee keer per jaar besproken met de FBE, BoerenNatuur Fryslân en de provincie.
- Landelijke bijeenkomst predatiebeheer op het provinciehuis georganiseerd door Pieter Winsemius vanuit het Aanvalsplan Grutto (13 november 2024).
- Voorlichting juridische mogelijkheden van vergunningen predatiebeheer. Op 18 juli 2024 en tijdens de Weidevogelkennisdag 2025 gaf de provincie voorlichting over de juridische kaders van predatiebeheer.
- Monitoring aanwezigheid en dichtheid predatoren met behulp van warmtebeeldkijkers en wildcamera's in kader van de LIFE IP GrassBird Habitats.
- Onderzoek kuikenoverleving kievit en grutto in de polder De Samenvoeging (2025).

Conclusies

Er zijn nog verbeterpunten in de samenwerking en afstemming van maatregelen tussen de uitvoerende partijen en de verschillende overheden. Ook kan de ruimte binnen huidige vergunningen nog beter worden benut. Er is de afgelopen jaren ingezet op onderzoek naar de rol van predatie in de nest- en (deels) kuikenfase, het voorkomen van predatie in weidevogelgebieden, het verlenen van ontheffingen/vergunningen voor het beheren van predatoren en ondersteuning voor de uitvoering en preventieve maatregelen, zoals het creëren van openheid. Daarnaast droeg de provincie actief bij aan een nieuw landelijk stelsel voor jacht- en faunabeheer en vooruitlopend hierop, de verkenning van mogelijkheden voor een proeftuin predatiebeheer.

Aanbevelingen

- Zorg vanuit het ANLb voor structurele middelen voor de uitvoering van predatiebeheer.
- Doe meer onderzoek naar de rol van predatie in de kuikenfase.

- Creëer meer ruimte in de landelijke regelgeving voor faunabeheer. Zet hier als provincie Fryslân en landelijke koepel BoerenNatuur en FBE actief op in.
- Coördineer vanuit de provincie vraagstukken rond de realisatie van openheid in weidevogelgebieden.
- Rol de inzet van een predatiecoördinator uit naar alle weidevogelkerngebieden.
- Benut vergunningen op operationeel niveau optimaal en verbeter samenwerking in de planning en uitvoering van predatiebeheer (FBE en BoerenNatuurFryslân).

8. Richt monitoring meer op kuikenoverleving

Tot op heden wordt de kuikenoverleving bepaald door het monitoren van het BTS en middels kleurringonderzoek. Zie ook paragraaf 3.3, onderdeel kuikenoverleving.

Om meer inzicht te krijgen in de verschillende factoren die van invloed zijn op de kuikenoverleving en de effecten van maatregelen op de kuikenoverleving is zenderonderzoek nodig. Het op grote schaal zenderen van gruttokuikens is erg arbeidsintensief, kostbaar en leidt tot verstoring in het veld. Om de negatieve effecten te beperken is in de polder De Samenvoeging (2025) het gebruik van nieuwe zenders en het terugpeilen van zenders door middel van vaste bakens onderzocht. Deze methode maakt dat gezenderde kuikens bijna realtime kunnen worden gevolgd. De eerste resultaten lijken succesvol. Het is de bedoeling deze aanpak in de volgende jaren verder uit te rollen naar meerdere gebieden. Voor grootschalig onderzoek naar kuikenoverleving is echter een zeer beperkt budget beschikbaar. Naast het zenderen van kuikens is een modelmatige aanpak nodig om inzicht te krijgen in de kuikenoverleving voor de Friese populatie. De gegevens van BTS en kleurringonderzoek kunnen gebruikt worden als input voor het model. Voor het ontwikkelen van een model gaan we in overleg met de RUG.

Het ministerie van LNV heeft ook onderzoeksvragen over de kuikenoverleving, mede in relatie tot headstarting. Hierover is dit ministerie in gesprek met de RUG. Als dit onderzoek in Zuid-west-Fryslân doorgaat, kan de monitoring van de kuikenoverleving in Fryslân hierin waarschijnlijk worden meegenomen. Voor de representativiteit is het wel belangrijk dat er ook onderzoek wordt gedaan naar kuikenoverleving in andere delen van Fryslân.

In het Grutto Landschapsproject (RUG) is de afgelopen jaren ook de kuikenoverleving onderzocht. Uit recent onderzoek van de RUG komt een sterk verband tussen BTS en kuikenoverle-

ving naar voren (van der Velde et al. 2025), waaruit blijkt dat BTS nog steeds een betrouwbare maat is voor het percentage broedparen grutto dat minstens één kuikens vliegvlug krijgt. De waarden die nodig zijn voor een groeiende populatie dienen misschien bijgesteld te worden. Daarnaast is er in verschillende onderzoeken naar de relatie tussen predatiebeheer en de kuikenoverleving gekeken². In 2026 wordt bekeken of er een samenvatting van al deze predatie-onderzoeken kan worden gemaakt.

Conclusies

Om meer inzicht te krijgen in de verschillende factoren die van invloed zijn op de kuikenoverleving en de effectiviteit van maatregelen op de kuikenoverleving is zenderonderzoek en een modelmatige aanpak nodig. De methode van zenderonderzoek met vaste bakens kan hier wellicht in de toekomst een rol bij spelen. Zenderonderzoek blijft echter erg kostbaar en hiervoor is een zeer beperkt budget beschikbaar. Ook is de extra verstoring die zenderen meebrengt een belangrijk aandachtspunt.

Aanbevelingen

- Zet in op structureel onderzoek naar kuikenoverleving en neem hierin alle factoren inclusief de rol van predatiebeheer mee. Verken of dit kan worden ondergebracht bij het Grutto onderzoek van de RUG in samenwerking met Olterppartners en Sovon.
- Draag zorg voor voldoende financiering voor onderzoek naar kuikenoverleving en verken de mogelijkheden vanuit het ministerie van LNVN hiervoor.

9. Ontwikkel grondinstrumenten en verdienmodellen voor duurzaam behoud weidevogelkerngebieden en -parels

Duurzame instandhouding weidevogelgrasland

Het behouden van vochtig weidevogelbiotoop en bijbehorend microreliëf draagt in belangrijke mate bij aan de VHR-opgave: de realisatie van een gunstige staat van instandhouding (Svl) van beschermde weidevogels, zoals de grutto. Het ontwikkelen en inzetten van een grondinstrument hiervoor werd daarom onderdeel van het Aanvalsplan Grutto.

In Nederland en in Fryslân ligt geschikt weidevogelbiotoop voor het overgrote deel buiten de (huidige) N2000-gebieden en de gebieden van Natuurnetwerk Nederland. Bovendien zijn de mogelijkheden om het Natuurnetwerk Nederland, ten behoeve van weidevogels, uit te breiden, financieel en bestuurlijk zeer beperkt. De weidevogels buiten de natuurgebieden zijn afhankelijk van vrijwillige weidevogelbescherming, (agrarisch) natuurbeheer en de zorgplicht uit de Omgevingswet. Als eigenaren van belangrijke vochtige weidevogelgraslanden stoppen, kan waardevol weidevogelbiotoop inclusief greppel- en bodemstructuren verloren gaan en kunnen jarenlang gedaan beheer en beschermingsinspanningen teniet worden gedaan. De zorgplicht voor weidevogels uit de Omgevingswet biedt geen bescherming van het leefgebied. Alleen individuen worden tijdens het broedseizoen beschermd tegen verstoring, vernielen en/of doden.

Binnen de LIFE IP GrassBird Habitats is de Subsidieregeling duurzaam weidevogelgrasland en een bijbehorende kwalitatieve verplichting ontwikkeld om belangrijke weidevogelbiotopen eeuwigdurend voor weidevogels te behouden. Daarmee wordt een bijdrage geleverd aan de gunstige Svl van beschermde weidevogels. De subsidieregeling is op circa 90 hectare toegepast, verdeeld over vier locaties.

Voor de inzet en uitrol van deze regeling, buiten de werking van LIFE IP GrassBird Habitats, moet de regeling eerst worden voorgelegd aan de Europese Commissie (EC) voor goedkeuring. Dit omdat herwaardering van agrarische gronden een nieuwe regeling betreft. Zonder deze goedkeuring is er mogelijk sprake van onterechte staatssteun. De goedkeuring van de EC wordt in 2026 verwacht. Zodra deze goedkeuring er is, kan een start worden gemaakt met de herwaardering in kader van het Aanvalsplan Grutto. De middelen voor de eerste acht gebieden van het Aanvalsplan Grutto komen uit het maatregelpakket Natuur/Weidevogels (FPLG). Hiervoor is € 19,6 mln beschikbaar, waarmee zo'n 800 hectare kan worden afgewaardeerd.

Het herwaarderen van agrarische gronden gebeurt op vrijwillige basis en sluit, waar mogelijk, aan op de uitgangspunten voor Particulier Natuurbeheer. Groot verschil is dat de gronden de agrarische bestemming behouden en niet worden omgevormd naar natuur.

² Zie ook maatregel 7 predatiebeheer: Onderzoek kat en kuikens Soarremoarpolder (2023 en 2024), Onderzoek RUG camera monitoring nesten en kuikens, DNA-onderzoek predatie kuikens en adulten (2021-2025), Wij en Wadvogels (nesten en kuikens in Groningen en Fryslân).

Vrijwillige kavelruil en wettelijke herverkaveling

De afgelopen jaren is minimaal gebruikgemaakt van het instrument vrijwillige kavelruil. Bij de verdere totstandkoming van de Aanvalsplan Grutto gebieden is de verwachting dat dit middel vaker wordt ingezet. Ook het instrument wettelijke herverkaveling kan mogelijkheden bieden.

Grondbank

Momenteel zijn er zeer beperkte mogelijkheden om voor de realisatie van weidevogeldoelen gebruik te maken van de (nationale) grondbank. Dit heeft met het beleidskader en beschikbare middelen te maken. **De nationale grondbank koopt aan voor gebiedsprocessen van de provincie, alleen wanneer weidevogeldoelstellingen in die gebiedsprocessen zijn verankerd kunnen grondaankopen uitlegbaar zijn.** Voor de verdere totstandkoming van de Aanvalsplan Grutto gebieden is dit middel van cruciaal belang. Om de grondbank actief te kunnen inzetten voor de realisatie van weidevogeldoelstellingen wordt in 2026 naar de interne beleidskaders gekeken en worden deze waar mogelijk aangepast.

Stichting Agrarisch Natuurfonds Fryslân (ANF)

De provincie Fryslân heeft in de periode 2022-2025 de stichting ANF ondersteund bij verschillende projecten om belangrijke weidevogelparels duurzaam te behouden. Het betrof de projecten: de Gruttoland Wommels, Gruttoland Tjerkwerd, Noordereiland Drachten, Ljip-pelân Workum en de Waard Leeuwarden. Via crowdfunding en schenkingen zijn (delen) van deze projecten aangekocht door ANF, met het oog op duurzaam behoud.

Conclusies

Voor het duurzaam behoud van weidevogelkerngebieden- en parels is binnen de LIFE IP GrassBird Habitats de subsidieregeling duurzaam behoud weidevogelgrasland, met bijbehorende Kwalitatieve Verplichting (KV) ontwikkeld en vastgesteld door Gedeputeerde Staten. Deze aanpak is als input gebruikt voor de ontwikkeling van een landelijke aanpak die voorligt bij de Europese Commissie. Er is de afgelopen jaren minimaal gebruikgemaakt van de instrumenten vrijwillige kavelruil en grondbank. Beide zijn wel noodzakelijk voor de realisatie van het Aanvalsplan Grutto. Via stichting ANF zijn verschillende weidevogelparels aangekocht voor duurzaam behoud.

Aanbevelingen

- Pas de provinciale beleidskaders voor de grondbank aan en draag zorg voor voldoende budget voor de inzet van grondinstrumenten.
- Verken of het instrument wettelijke herverkaveling kan worden ingezet voor het realiseren van Aanvalsplan Grutto gebieden.

10. Verbind beleidsopgaven op o.a. het terrein van veenweide, natuurinclusieve landbouw, klimaat, biodiversiteit, natuur en bodemvruchtbaarheid

Met het aanpassen van het landbouwbeleid in 2025 is de inzet op de transitie naar een natuurinclusieve landbouw komen te vervallen. Vanuit het nieuwe landbouwbeleid wordt ingezet op maatregelen en verdienmodellen zodat weidevogels deel kunnen uitmaken van de bedrijfsvoering. Daarnaast is gebiedsgerichte aanpak via het NPLG in 2024 on hold gezet en is er nog geen nieuwe structuur beschikbaar voor integrale uitvoering van beleidsopgaven.

Conclusies

Het verbinden van beleidsopgaven bij het opstellen en uitvoeren van beleid is een aandachtspunt. Zeker na het on-hold zetten van het FPLG.

Aanbevelingen

Zorg bij het opstellen en uitvoeren van beleid voor een integrale aanpak die beleidsopgaven met elkaar verbindt.

4.2 Drietrapsraket

Ook in het kader van de zogenaamde drietrapsraket (zie paragraaf 2.2) zijn tot dusverre tal van inspanningen verricht. We bespreken ze hieronder, voor ieder van de drie ‘trappen’ afzonderlijk.

1. Provinciebrede inzet op basiszorg voor weidevogels in het landelijke gebied

De provincie Fryslân ondersteunt verschillende projecten in het landelijk gebied. Bijvoorbeeld de bewustwordingscampagnes ‘Grutsk op us Greidefûgels’ en ‘Kuikens in het Land, Poes in de mand’. Maar ook als het gaat om de aanschaf van drones, de opleiding van dronepiloten,

het Stimuleringsfonds Boerenlandvogels (2023-2025) en de bijbehorende boerefûgellânpriis. Daarnaast zetten de landbouworganisaties, conform het Afsprakenkader 2.0, in op communicatie over het beschermen van de weidevogels.

In de periode 2021-2025 is de boekjaarsubsidie BFVW verhoogd van € 98.800 naar € 149.500 (i.v.m. deelname LIFE IP GrassBird Habitats). De provincie ondersteunde ook incidentele projecten, waarvan sommige meerjarig, die deels in het landelijk gebied plaatsvonden. Denk daarbij aan Koeien en Kruiden, Optimalisatie kruidenrijk grasland, Weidevogelwijzer, Weidevogelman, Basiskennis ecologie en boerenlandvogels. Daarnaast is in 2022-2023 een subsidieregeling voor het behoud van cultuurhistorisch landschap waaronder greppels opengesteld (beleidsveld Landschap). In 2021-2023 is de pilot Ecologische effectiviteit mais op veen (beleidsveld veenweide) uitgevoerd. Nog niet opgestart zijn het kennisplatform en de kennismakelaar. In 2025 hebben Hogeschool Van Hall Larenstein en BFVW een opzet gemaakt voor een loket Weidevogelkennismakelaar die vraag en aanbod, praktijk en theorie, op het gebied van kennis rondom boerenlandvogels moet gaan verbinden.

Ondanks de afwezigheid van een lector, is het lectoraat Weidevogels in de periode 2022 en 2023 onverminderd actief gebleven, waarbij lopende projecten zijn voortgezet, samenwerkingen zijn onderhouden en nieuwe activiteiten in gang zijn gezet. Met de aanstelling van een nieuwe lector in 2024, is het lectoraat Weidevogels opgegaan in het lectoraat Biodiversiteit in het landelijk gebied.

Met de aanpassing van het landbouwbeleid maakt natuurinclusieve landbouw beperkt onderdeel uit van de landbouw. Er zijn nog weinig lonende verdienmodellen beschikbaar voor weidevogelvriendelijk boeren in het landelijk gebied. Wel is er met het Stimuleringsfonds Boerenlandvogels ingezet op het beschermen van nesten en kuikens in het landelijk gebied.

Betrokken organisaties zien het Olterterpoverleg als een krachtig instrument om een brug te slaan tussen beleid en praktijk in het landelijke gebied en om drempels tussen de verschillende organisaties te verlagen en intensiever samen te werken. Zo is het jaarbericht Weidevogels en de jaarlijkse Weidevogelkennisdag een resultaat van het Olterterpoverleg, waar LTO sinds 2024 ook bij is aangesloten. Ook op gebiedsniveau zijn er positieve ontwikkelingen. Gebiedspartijen werken in de meeste gebieden goed samen. Door het verbinden van alle

maatregelen in het landelijke gebied kan waarschijnlijk nog effectiever worden ingezet op de basiszorg in het landelijke gebied.

Conclusies

Er is de afgelopen periode op verschillende manieren door verschillende organisaties ingezet op de basiszorg in het landelijk gebied. Door het verbinden van alle maatregelen in het landelijke gebied kan nog effectiever worden ingezet op de basiszorg in het landelijke gebied. Het inpassen van weidevogelbeheer in de bedrijfsvoering blijft een belangrijk aandachtspunt.

Aanbevelingen

- Blijf inzetten op de basiszorg voor weidevogels in het landelijke gebied en draag zorg voor het benodigde budget hiervoor.
- Stimuleer de ontwikkeling van verdienmodellen voor de inpasbaarheid van weidevogelbeheer in de reguliere bedrijfsvoering.
- Coördineer vanuit de provincie het verbinden van maatregelen in het landelijke gebied met elkaar.

2. Continuering (agrarisch) natuurbeheer in de huidige weidevogelkerngebieden* en -parels en afronding Natuurnetwerk Nederland met weidevogeldoelstelling

Het (agrarisch) natuurbeheer in de huidige weidevogelkerngebieden en -parels is gecontinueerd en uitgebreid, maar moet nog robuuster.

In 2021 is er zo'n 28.000 hectare weidevogelkerngebied gerealiseerd, waarvan circa 20.000 hectare agrarisch natuurbeheer en een kleine 8000 hectare natuur. In de afgelopen vijf jaar is het aandeel weidevogelkerngebied gestegen naar circa 30.000 hectare. Waarvan 22.000 hectare agrarisch natuurbeheer en een kleine 8000 hectare natuur. Het doel van 40.000 hectare is nog niet behaald, maar het oppervlakte weidevogelkerngebied is wel vergroot. Doordat er de komende jaren extra budget vanuit het Rijk is toegezegd (nog niet beschikbaar!) voor ANLb en het Aanvalsplan Grutto is het aannemelijk dat de 40.000 hectare weidevogelkerngebied in 2030 gehaald kan worden.

Via het spoor Grip op kwaliteit wordt gewerkt aan het afronden van het Natuurnetwerk

Nederland (NNN) met weidevogeldoelstelling. Ook worden enkele belangrijke weidevogelgebieden aan dit netwerk toegevoegd (op basis van vrijwilligheid). De totale oppervlakte NNN blijft echter gelijk.

Conclusies

Het (agrarisch) natuurbeheer in de huidige weidevogelkerngebieden en -parels is de afgelopen vijf jaar gecontinueerd en uitgebreid van circa 28.000 ha naar circa 30.000 hectare. Daarnaast is ingezet op het afronden van het Natuurnetwerk Nederland met een weidevogeldoelstelling via het spoor Grip op kwaliteit. Ook worden enkele belangrijke weidevogelgebieden toegevoegd (op basis van vrijwilligheid) aan Natuurnetwerk Nederland.

Aanbevelingen

- Blijf inzetten op het continueren en uitbreiden van het (agrarisch) natuurbeheer in de huidige weidevogelkerngebieden en -parels en het afronden van de NNN met een weidevogeldoelstelling.
- Voeg belangrijke weidevogelgebieden toe aan de NNN (op basis van vrijwilligheid).
- Maakt bestaande weidevogelkerngebieden, parels en NNN robuuster.

3. Creëren van grote, samenhangende weidevogelplusgebieden

[Zie hiervoor de eerder beschreven maatregel inzake het creëren van robuuste weidevogelplusgebieden \(paragraaf 4.1, maatregel 2\).](#)

4.3 Overall-maatregelen

In deze paragraaf bespreken we welke inspanningen er zijn gedaan op het gebied van de overall-maatregelen (zie paragraaf 2.2). We lopen ze een voor een af.

a. Predatiebeheer

[Zie hiervoor de eerder beschreven maatregel rond de stimulering van effectief predatiebeheer \(paragraaf 4.1, maatregel 7\).](#)

b. Ruimtelijke afweging en compensatie

De weidevogelkansgebieden en -parels zijn opgenomen in de Omgevingsverordening 2022.

De compensatieregeling Weidevogelcompensatie is in 2022/2023 geëvalueerd (Evaluatie weidevogelcompensatie 2014-2022) en herzien. Aan de hand van conclusies en aanbevelingen uit deze evaluatie zijn aanpassingen doorgevoerd in de Omgevingsverordening, vergoedingen voor beheerders geactualiseerd en is de ‘Werkwijze uitvoering weidevogelcompensatiefonds’ opgesteld. Hierdoor sluit de werkwijze naadloos aan bij de Nota Weidevogels 2021-2030 en verduidelijkt hij hoe het budget uit het weidevogelcompensatiefonds ingezet gaat worden.

In 2025 wordt er vanuit het weidevogelcompensatiefonds 253 hectare weidevogelbeheer gefinancierd. Vanaf 2025 wordt een deel van dit compensatiebeheer via het ANLb geregeld, zodat regels, monitoring en verantwoording meer uniform zijn geregeld. Komende jaren wordt er werk van gemaakt om ook het overige beheer via het ANLb te laten lopen. Ook wordt verkend of de compensatiebeheer in de natuurterreinen via het SNL kan verlopen.

In het weidevogelcompensatiefonds is anno 2025 een bedrag zo’n € 1.4 mln beschikbaar voor nog af te sluiten weidevogelcompensatieprojecten. Hiervan is een deel gereserveerd voor toekomstige tariefstijgingen en kan een aantal nieuwe projecten worden gefinancierd.

Conclusies

Verbeteringen voor ruimtelijke bescherming zijn doorgevoerd en de beheer- en inrichtingsmaatregelen worden uitgevoerd. Er is nog budget beschikbaar voor nieuw op te zetten weidevogelcompensatieprojecten.

Aanbevelingen

- Blijf de ruimtelijke bescherming van weidevogelgebieden benadrukken en wijs overheden, zoals gemeenten en Rijk, op de verplichtingen voor het behoud hiervan.
- Regel uitbetaling van compensatiebeheer zoveel mogelijk via ANLb en SNL.

c. Voorlichting, educatie, kennis en samenwerking

Vanuit de PCLG komt het advies om de samenwerking tussen alle betrokkenen te verbeteren en te versterken. Zowel de interbestuurlijke samenwerking tussen Provincie en gemeenten kan beter als ook de samenwerking van It Wetterskip met de collectieven. De Olterterppartners signaleren een positieve verandering op het gebied van samenwerken en

kennissuitwisseling tussen onderwijsinstellingen en andere weidevogelpartners in het veld. Er verschenen veel nieuwsberichten en rapportages en er zijn campagnes gevoerd die de weidevogelbescherming onder de aandacht brengen. De provincie heeft hiervoor middelen beschikbaar gesteld. Ook was er in de media veel aandacht voor weidevogels en is weidevogelbescherming een onderwerp dat leeft binnen de mienskip. De rol van weidevogelkennis-makelaar is echter nog niet opgepakt, de behoefte hiervoor bestaat wel nog altijd.

De Olterterppartners geven de wens voor een nog intensiever en meer integrale samenwerking tussen alle betrokkenen mee als aandachtspunt. De samenwerking is soms nog te sectoraal. Ook is het belangrijk om continu met elkaar in gesprek te blijven. Niet alleen om van elkaar te leren, maar ook om elkaars beweegredenen toe te lichten. Bewustwording van consumenten is een ander aandachtspunt.

Terugkoppeling van concrete vragen, van bijvoorbeeld natuurbeheerders of van de provincie, aan onderzoek van de RUG is een ander belangrijk aandachtspunt. Denk aan vragen over achterliggende processen van geconstateerde trends, zoals onvoldoende kuikenoverleving, de rol van vliegende predatoren en/of de afname van insecten. Winst kan behaald worden door tijdens het Olterterpoverleg kennisvragen op te halen en door te geven aan de RUG. Dat maakt onderzoek minder eenrichtingsverkeer. Bovendien wordt er proactief bijgedragen aan de financiering van onderzoek.

[Kijk voor dit onderwerp ook naar de toelichting hierboven rond het werken aan breed draagvlak voor weidevogelbescherming \(paragraaf 4.1, maatregel 5\).](#)

Conclusies

Verbeter en versterk de samenwerking tussen alle betrokkenen. Er is door de provincie en Olterterppartners de afgelopen jaren actief ingezet op het gebied van voorlichting, educatie, kennis en samenwerkingen. De samenwerking met de RUG kan verbeterd worden door de RUG actief te betrekken bij kennisvragen die in het Olterterpoverleg leven.

Aanbevelingen

- Verbeter en versterk de samenwerking tussen alle betrokken partijen.

- Blijf actief inzetten op het gebied van voorlichting, educatie en samenwerking. Met extra aandacht voor de samenwerking met de RUG.
- Zorg voor borging van weidevogeleducatie en bescherming in het onderwijs. Van basis-onderwijs tot HBO.

d. Ontwikkeling grondinstrument en kavelruil

[Zie hiervoor ook de toelichting rond het ontwikkelen van grondinstrumenten en verdienmodellen voor duurzaam behoud weidevogelkerngebieden en -parels \(paragraaf 4.1, maatregel 9\).](#)

e. Monitoring en onderzoek

Monitoring

In 2023 zijn er qua beleidsmonitoring extra telplots aan het weidevogelmeetnet toegevoegd. Hierbij is ook aandacht geweest voor voldoende telplots in weidevogelplusgebieden (Aanvalsplan Grutto). Ook is de opdracht voor de beleidsmonitoring verlengd tot minimaal 2027. De weidevogelmonitoring door Sovon en de BFVW verloopt goed. Aandachtspunt blijft wel de inzet van voldoende vrijwilligers bij beide organisaties.

In 2022 is een verkenning gestart naar het kunnen combineren van telgegevens uit de beleids- en beheermonitoring voor trends en jaarlijkse aantalsschattingen. In 2024-2025 voerden Sovon en de BFVW vervolgonderzoek uit. Nadere uitwerking hiervan vindt plaats in 2025-2026.

In 2024 is gestart met het monitoren van het voorkomen van (nacht) predatoren met behulp van warmtebeeldkijkers en wildcamera's in de LIFE IP GrassBirdHabitats gebieden.

De Olterterppartners gaven de wens aan voor een door de provincie gefaciliteerd overzichtelijk en toegankelijk portaal waar alle gegevens over beheer, biotoop, predatie en predatoren samenkomen. Ook vinden ze het belangrijk dat vrijwilligers toegang blijven houden tot percelen voor de beheermonitoring. Benoemd is ook dat de kosten voor monitoring maar gedeeltelijk vergoed worden. Tenslotte gaven de Olterterppartners aan dat ze in de eindevaluatie van de Nota ook graag meer inzicht willen in de effectiviteit van maatregelen en de weidevogelplusgebieden (Aanvalsplan Grutto) op de ontwikkelingen van de weidevogels in Fryslân.

Onderzoek

De wens leeft om het Grutto onderzoek (RUG) uit te breiden met factoren die invloed hebben op de kuikenoverleving, maar ook met invloed van pesticiden en gewasbeschermingsmiddelen op de levensloop en reproductie van de grutto. Hiervoor is momenteel echter geen provinciale financiering beschikbaar. Vanuit de Olterterppartners is meer structureel overleg en samenwerking met Hogeschool Van Hall Larenstein en Rijksuniversiteit Groningen wenselijk.

Conclusies

Er is ingezet op extra telplots voor de beleidsmonitoring, de mogelijkheden om de beheer- en beleidsmonitoring te combineren en de monitoring van predatoren. Er is de wens om meer onderzoek te doen naar de factoren die invloed hebben op de kuikenoverleving, de invloed van pesticiden en gewasbeschermingsmiddelen op de grutto en effectiviteit van maatregelen en weidevogelplusgebieden. Alsmede structureel overleg met VHL en RUG over onderzoek.

Aanbevelingen

- Richt monitoring meer in op kuikenoverleving en de invloed van pesticiden, herbiciden en fungiciden op de levensloop en reproductie van de grutto en draag zorg voor voldoende budget hiervoor. Zie hiervoor ook paragraaf 4.1, maatregel 1 van deze tussenevaluatie.
- Faciliteer vanuit de provincie een portaal voor beheer, biotoop en predatie.
- Onderzoek bij de eindevaluatie of effectiviteit van maatregelen en de weidevogelplusgebieden (Aanvalsplan Grutto) in beeld gebracht kan worden.

4.4. Financiering

In de Weidevogelnota 2021-2030 zijn onderstaande acties omtrent de financiering van het weidevogelbeleid opgenomen.

- Continuering provinciale middelen van € 1,55 mln jaarlijks bij het nieuwe coalitieakkoord in 2024.
- Benutten koppelkansen veenweideprogramma, programma's natuur, klimaat en water voor biotoopverbetering.
- Inzetten op fondsenwerving.

- Binnenhalen rijks- en Europese middelen van € 30 mln incidenteel voor optimalisatie biotoop en duurzaam behoud weidevogelgebieden en € 10 mln structureel voor beheer via begroting LVVN, GLB en programma's zoals LIFE en Horizon.
- Middelen uitvoeren Aanvalsplan Grutto (€ 410 mln) waren nog niet in de Nota Weidevogels 2021-2030 opgenomen omdat dit een maatregel uit 2022 was.

Provinciale middelen

In de periode 2022 en 2023 was er jaarlijks in totaal € 1,55 mln. beschikbaar. Eind 2023 besloot GS in te zetten op een minimale uitvoering van de provinciale beleidsnota en naast de structurele middelen beperkte incidentele middelen beschikbaar te stellen voor de jaren 2024 en 2025. De beperkte incidentele middelen voor de resterende jaren van de bestuursperiode (2026 en 2027) zijn middels de Kadernota 2025 beschikbaar gesteld. Voor de resterende looptijd van de Nota Weidevogels (2028 t/m 2030) zijn, met uitzondering van de structurele middelen (€ 300.000 jaarlijks) nog geen middelen beschikbaar.

- In de periode 2022 en 2023 was er jaarlijks € 1,55 mln. beschikbaar.
- In de periode 2024 en 2025 was er jaarlijks € 1,08 mln. beschikbaar.
- Voor de periode 2026 en 2027 is er jaarlijks € 1,08 mln. beschikbaar (Kadernota 2025).

Om in 2024 en 2025 de maatregelen uit de Nota Weidevogels te kunnen uitvoeren is er geschoven tussen de budgetten. Zo waren er in 2024 en 2025 geen tot beperkte middelen nodig voor vrijwillige kavelruil en cofinanciering Europese projecten. Daarnaast zijn er minder middelen besteed aan onderzoek, verdienmodellen en communicatie, educatie en samenwerking.

Voor de periode 2026 t/m 2030 dienen de onderstaande maatregelen uit de Nota Weidevogels 2021-2030 te worden uitgevoerd:

- Onderzoek kuikenoverleving
- Uitvoering en onderzoek predatiebeheer
- Onderzoek beheer en bescherming Scholekster
- Onderzoek (gif) stoffen in weidevogels
- Stimuleringsfonds BoerenLandvogels

- Kennismakelaar
- Campagne bescherming weidevogels (Landbouworganisaties, BFVW en FUMO)
- Uitrol Fûgelweb
- Vrijwillige kavelruil en grondinstrumenten

De hiervoor benodigde middelen zijn echter niet/beperkt beschikbaar. Zonder voldoende middelen kunnen waarschijnlijk bovenstaande maatregelen uit de Nota Weidevogels 2021-2030 niet, of maar beperkt worden uitgevoerd. Wat gevolgen kan hebben voor de realisatie van de weidevogeldoelstellingen.

Door de incidentele middelen voor twee jaar (2024-2025) beschikbaar te stellen, konden opdrachten en subsidies voor maximaal twee jaar worden verleend.

Benutte koppelkansen

Vanuit andere opgaven kwamen geen middelen beschikbaar voor de uitvoering van het weidevogelbeleid. Wel is vanuit het weidevogelbeleid bijgedragen aan het realiseren van andere opgaven, zoals de Erfgoed Deal (behoud en realisatie greppelstructuur) en het Veenweideprogramma (vernatting).

Wel is er vanuit verschillende subsidieregelingen een bijdrage geleverd aan het behoud van weidevogels. Specifiek gaat het om de Regiodeal Natuurinclusieve landbouw (Regiodeal NIL) en het Gemeenschappelijk Landbouw Beleid (GLB). Vanuit de Regiodeal NIL is het project Pijpkaneel gefinancierd. Vanuit het GLB zijn verschillende subsidies opengesteld ten behoeve van weidevogels:

- Niet productieve investeringen voor onder andere biotoopverbetering.
- Samenwerking voor innovatie EIP: voor onder andere het verbeteren van technieken voor het behoud van nesten gedurende het maaiseizoen.
- Samenwerking voor integrale gebiedsontwikkeling: voor planvorming en uitvoering van gebiedsplannen, onder andere op het gebied van weidevogels.
- Herstel van greppelland en kruidenrijk grasland. Dit gebeurde in 2021-2024 in het kader van het project Herstel Agrarisch Cultuurlandschap (Beleidsveld GLB/POP3, onderdeel Landschap) en in 2025 in het kader van het project Erfgoed Deal Greppelland voor de

gebiedsontwikkelingen Aldeboarn-De Deelen en Baarderadiel (Beleidsveld Erfgoed/Landschap).

Het is op dit moment niet duidelijk wat de financiële bijdrage is geweest van bovengenoemde subsidieregelingen omdat het om grotere subsidie openstellingen ging waar weidevogels één van de doelen waren. Er wordt momenteel onderzocht hoe de monitoring van deze subsidie-regelingen verbeterd kan worden zodat een onderverdeling naar beleidsopgave gemaakt kan worden.

Conclusies

Het is niet gelukt de in de Nota Weidevogels opgenomen benodigde € 1,55 mln per jaar te continueren. Ook is het niet gelukt dit benodigde budget structureel te regelen. Zonder voldoende middelen kunnen waarschijnlijk niet alle inspanningen uit de Nota Weidevogels 2021-2030 worden uitgevoerd. Wat gevolgen kan hebben voor de realisatie van de doelstellingen uit dezelfde nota.

Aanbevelingen

- Draag zorg voor voldoende en structurele provinciale middelen voor de uitvoering van het weidevogelbeleid.

Rijks- en Europese middelen

Rijksmiddelen

De extra, structurele € 10 mln voor weidevogelbeheer is nog niet gerealiseerd. Wel komen er extra structurele (groei) middelen voor weidevogelbeheer vanuit het ministerie van LNV (voorjaarsnota 2026). De exacte omvang hiervan voor Fryslân is nog onduidelijk, maar zal voor 2026 rond de 3,5-4 mln. zijn, waarna dit bedrag jaarlijks zal gaan stijgen. Voor het totale ANB gaat het structureel om € 200 mln jaarlijks met een mogelijke groei naar € 500 mln per jaar. Het ANLb maakt deel uit van het ANB. We gaan ervan uit dat de genoemde extra, structurele € 10 mln voor weidevogelbeheer de komende jaren hieruit beschikbaar komt.

Voor het weidevogelbeheer in de weidevogelplusgebieden (Aanvalplan Grutto) is er in totaal

circa 22 mln binnengehaald vanuit het Rijk. Vanaf 2027 moet het weidevogelbeheer in kader van Aanvalsplan Grutto uit de middelen ANLb komen.

Voor biotoopverbetering, en het duurzaam behoud van weidevogelgebieden, is € 24 mln, van de in de Nota Weidevogels opgenomen € 30 mln, binnengehaald via het maatregel-pakket Natuur/weidevogels FPLG. Met het vervallen van het FPLG zijn de overige benodigde middelen voor de uitvoering van het Aanvalsplan Grutto (weidevogelplusgebieden), ruim € 410 mln, nog niet gerealiseerd.

Europese middelen

De provincie Fryslân haalde, samen met partners zoals de collectieven, natuurbeheerders en BFVW, eind 2020 twee LIFE IP subsidies binnen waardoor circa € 3 mln extra beschikbaar kwam voor het verbeteren van de weidevogelbiotoop en de ontwikkeling van een model voor het duurzaam behoud van de weidevogelkern- en weidevogelplusgebieden. Daarnaast zijn nog twee Europese aanvragen voor weidevogels gedaan (LIFE en Horizon) die beide zijn afgewezen vanwege overvraging van het beschikbare budget. In 2025 is een Interreg North-West Europe aanvraag gedaan voor het project FARMBIRD. Eind 2025 wordt bekend of deze aanvraag wordt gehonoreerd.

Risico's

Door in te zetten op een minimale uitvoering van het provinciale weidevogelbeleid, met minder middelen dat begroot, kon het provinciale weidevogelbeleid in 2024 en 2025 niet volledig worden uitgevoerd. Aangezien de middelen de komende jaren (2026 en 2027) ook beperkt zijn, wordt het lastig alle maatregelen van het weidevogelbeleid uit te voeren. Dit kan invloed hebben op de haalbaarheid van de door Provinciale Staten vastgestelde weidevogel-doelstellingen. Ander mogelijk risico is de verlaging van de Europese middelen voor landbouw. Dit kan gevolgen hebben voor de uitvoering van het ANLb en GLB. Bovendien is er een gat van ruim € 400 mln door het wegvallen van het FPLG.

Conclusies

Het is nog niet gelukt de extra en structurele € 10 mln voor weidevogelbeheer (ANLb) binnen te halen. Voor biotoopverbetering en duurzaam behoud weidevogelgebieden is € 24 mln

van de € 30 mln binnengehaald. Met het wegvallen van het FPLG zijn de overige benodigde middelen (€ 410 mln) voor de uitvoering van het Aanvalsplan Grutto nog niet gerealiseerd. Zonder voldoende middelen kunnen waarschijnlijk niet alle inspanningen uit de Nota Weidevogels 2021-2030 worden uitgevoerd. Dit kan gevolgen hebben voor het realiseren van de doelstellingen.

Aanbevelingen

- Zet richting Rijk en Europa via een ambtelijke- en bestuurlijke lobby in op voldoende en structurele middelen voor de uitvoering van het Aanvalsplan Grutto, ANLb en SNL. Belangrijke momenten/kansen: vervolg Natuурpact, Inbreukprocedure, verdeling structurele (groei)middelen ANLb.

5. Ontwikkelingen in het weidevogelbeleid

Sinds het verschijnen van de Nota Weidevogels 2021–2030 is er veel gebeurd dat van invloed is op het Friese weidevogelbeleid. Niet alleen provinciaal, maar ook landelijk en Europees. Met als meest recente voorbeeld het opstarten van een inbreukprocedure vanuit de Europese Commissie omdat lidstaat Nederland te weinig doet om de grutto en andere weidevogels te beschermen en te behouden. Daarnaast is in 2024 de Europese Natuurherstelverordening vastgesteld, die ook doelen stelt voor het verbeteren van o.a. weidevogelpopulaties. In dit hoofdstuk wordt kort stilgestaan bij de belangrijkste ontwikkelingen en de invloed hiervan op het provinciaal weidevogelbeleid.

Waar van toepassing zijn conclusies en of aanbevelingen opgenomen.

5.1 Provinciale ontwikkelingen

Bestuursakkoord 2023-2027

In het bestuursakkoord van de provincie Fryslân 2023-2027 (Oparbeidsje foar Fryslân, juli 2023) staat onderstaande ambitie met betrekking tot de weidevogels.

“Met extra inzet beschermen wij de grutto en andere weidevogels en zorgen dat er meer weidevogels komen en verstevigen wij het bevorderen van de biodiversiteit.” Daarbij hoort de aanpak van dieren die het voorzien hebben op weidevogels en kijken we hoe wij de jacht van roofdieren op weidevogels tegengaan. Wij voeren het Aanvalsplan Grutto uit. Daarnaast zorgen wij dat vergoedingen voor beheer en natuurdoelen (zoals agrarisch natuurbeheer, weidevogels) aantrekkelijk zijn om aan mee te doen. Wie meedoet, kan voor de lange termijn op een structurele bijdrage rekenen. **“Het is een maatschappelijke dienst die wij belonen.”**

Het bestuursakkoord geeft aan extra in te zetten op de bescherming van de grutto en overige weidevogels. Naast predatiebeheer, Aanvalsplan Grutto en het ANLb (langjarige, aantrekkelijke en structurele bijdrage) worden aanvullende maatregelen niet afzonderlijk benoemd. Daardoor is onduidelijk wat er met de extra inzet wordt bedoeld. Voor de uitvoering van de extra inzet worden geen extra provinciale middelen beschikbaar gesteld.

Aanbevelingen

- Maak de extra inspanningen uit het Bestuursakkoord SMART, zodat duidelijk is wat er met deze extra inspanningen wordt bedoeld.
- Draag zorg voor extra middelen als deze nodig zijn voor de uitvoering van de extra inspanningen.

In de ‘Nota Weidevogels 2021-2030’ staat dat een transitie naar natuurinclusieve landbouw nodig is om vitale weidevogelpopulaties in Fryslân te realiseren, omdat het grootste deel van de weidevogels in het landelijk gebied broedt. Daarbij is aangegeven dat onderstaande acties nodig zijn.

- Opname van de weidevogelopgave in de uitwerking van de Landbouwagonde.
- Weidevogelvriendelijk boeren gaat deel uitmaken van de vijfsterren landbouw.
- Volhoudbare verdienmodellen voor weidevogelvriendelijk boeren.
- Subsidiemogelijkheden voor aanpassing stallen en aanpassing mestbeleid.
- Invulling van de zorgplicht weidevogels door de landbouwsector.
- Koppeling en aanpassing Biodiversiteitsmonitor melkveehouderij en de daaruit voortvloeiende KPI’s.

Provinciaal Landbouwbeleid

Landbouwagonde

Provinciale Staten stelden op 22 september 2021 de Landbouwagonde 2021-2030 vast. Deze werd opgesteld op basis van de Beleidsbrief Duurzame Landbouw Fryslân, uit 2017. Hierin sprak de provincie de volgende ambities uit:

- Van de landbouw een vijfsterren landbouw te maken, waarbij de vijfde ster een groene/circulaire ster is.
- De landbouwsector te stimuleren een omslag te maken naar een duurzame, natuurinclusieve en grondgebonden bedrijfsvoering.

Het ontwikkelen van nieuwe, houdbare verdienmodellen voor de sector werd daarbij als belangrijk

gezien. Het leveren van maatschappelijke diensten, zoals weidevogel-, natuur- en landschapsbeheer, herstel van de biodiversiteit, CO₂-vastlegging, waterconservering en waterberging, diende volwaardig en structureel te worden vergoed. Hieraan gerelateerde actiepunten uit de Landbouwagenda 2021-2030 waren:

- Het opstellen van een routekaart en het versterken van een integrale gebiedsaanpak richting natuurinclusieve kringlooplandbouw. Met de landbouw als uitgangspunt en waarbij zowel biodiversiteit als brede duurzaamheidsopgaven worden aangepakt door deze te verbinden aan de keten.
- Agrarische ondernemers worden beloond voor het leveren van ecosysteemdiensten zoals waterbeheer, biodiversiteit en natuurontwikkeling. Op die manier wordt een stapeling van beloning mogelijk gemaakt. Er wordt een Fries beheerfonds opgezet om daarmee het stapelen van beloningen te realiseren en een verdienmodel voor de komende twintig jaar vast te leggen. Daarbij zullen ook fiscale mogelijkheden worden onderzocht om een verdienmodel onder natuurinclusieve kringlooplandbouw op te zetten. Inclusief pilots op het boeren erf (Friesland Campina).

Deze beide acties hadden juli 2023 het praktijkstadium nog niet bereikt, blijkt uit de Voortgangsrapportage Landbouwagenda – Toekomstbeeld Friese landbouw 2021 – 2030. Rond juni 2023 is de verdere uitvoering van de Landbouwagenda 2021-2030 on-hold gezet door de toenmalige gedeputeerde van Landbouw. Er is toen een begin gemaakt met het opstellen van een nieuwe Beleidsbrief Landbouw en een nieuwe Uitvoeringsagenda Landbouw. Deze beide stukken zijn in 2025 vastgesteld door respectievelijk Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten en inmiddels dus vigerend.

Met vanuit het Rijk gefinancierde maatregelpakketten wordt inmiddels gewerkt aan het belonen van bovenwettelijke duurzaamheidsprestaties in de Friese landbouwsector. En wel via de KPI-sysmatiek. Via de Noordelijke Investeringsregeling Reductie Stikstofemissies wordt gewerkt aan het verlagen van het eiwitgehalte in het rantsoen van melkvee en het bevorderen van de weidegang. Hierbij wordt echter wel vertraging ondervonden door de uitspraken van de Raad van State over het intern salderen (met stikstofrechten) van december 2024.

Landbouwbrief

In januari 2025 stelden Provinciale Staten de nieuwe Landbouwbeleidsbrief 2025-2030 vast.

Deze onderstreept dat de in de provinciale Nota Weidevogels 2021-2030 benoemde maatregelen zullen worden uitgevoerd. Zo zullen provincie en betrokkenen via gebiedsgericht maatwerk het verlies van nesten, kuikens en adulte weidevogels door predatie in de voor weidevogels relevante gebieden beperken. Dat gebeurt op basis van onderliggende monitoring/onderzoek, zorgvuldige analyse en conform de provinciale Nota Weidevogels 2021-2030.

Verder worden het Aanvalsplan Grutto en de benodigde investeringen in de weidevogelkerngebieden benoemd. Het laatste gaat het onder meer over de inzet op verbetering van het biotoop en op duurzaam behoud van weidevogelranden. In het kader van de provinciale Nota Weidevogels 2021-2030 is een afwaarderings- of herwaarderingsregeling ontwikkeld. Met als doel een duurzaam behoud van belangrijke weidevogelgebieden. Deze regeling wordt nu geïmplementeerd via het maatregelpakket Natuur/Weidevogels en het Europese project LIFE IP GrassBird Habitats. Ook het behoud van oud greppelland is binnen deze regeling mogelijk. Dit greppelland maakt ook deel uit van het Fries cultureel erfgoed. Tenslotte worden de mogelijkheden verkend om een deel van de jaarlijkse € 500 miljoen extra GLB-gelden uit het Regeerakkoord in te zetten voor het herwaarderen van landbouwgronden.

De Beleidsbrief Landbouw wil de mogelijkheden onderzoeken om toe te werken naar een zogeheten ‘landbouwhoofdstructuur’ (LHS). Binnen zo’n LHS wordt hoogwaardige landbouwgrond beschermd. Ook worden agrarische ontwikkelmogelijkheden meer afgestemd op de natuurlijke omstandigheden in een gebied. Dit kan betekenen dat in bepaalde gebieden natuurinclusieve landbouw meer zal worden gestimuleerd. Aandachtspunt is de overlap tussen hoogwaardige landbouwgronden en weidevogelkerngebieden in onder andere het klei weidegebied en hoe hier mee om te gaan.

Dit alles brengt mogelijk nieuwe kansen met zich mee voor de weidevogels in Fryslân. Aangezien de Uitvoeringsagenda Landbouw Fryslân 2025-2030 zeer recent is vastgesteld, wordt met de uitvoering nu een begin gemaakt. Daarbij wordt, overeenkomstig het bestuursakkoord ‘*Opardzje foar Fryslân*’, samengewerkt met de *mienskip*. Ook op het gebied van weidevogelbeheer.

Uitvoeringsagenda Landbouw 2025 - 2030

De Uitvoeringsagenda Landbouw 2025-2030 benoemt de volgende aanvullende en concrete acties die kunnen bijdragen aan het behoud van weidevogels:

- Het ontwikkelen van een pilot voor ‘boppegrûns dongje’ in weidevogelkerngebieden.
- Bijdragen aan publiek-private samenwerkingsprojecten (PPS-en) die boeren bewuster maken van de mogelijkheden en voordelen van kruidenrijk grasland en agroforestry.
- Sturen op het zo breed en effectief mogelijk in kunnen zetten van ANLb-regelingen en -vergoedingen in onze provincie.
- Ondersteunen van het initiatief ‘Greidebehear Fryslân’, een nieuwe natuurorganisatie van boeren uit It Lege Midden. Hiermee nemen boeren zelf verantwoordelijkheid voor natuurbeheer, versterken van biodiversiteit en weidevogelbeheer en ontstaat er ruimte voor nieuwe verdienmodellen.
- Aandacht voor Landbouw in het primaire en secundaire onderwijs is van belang voor de Fryske Landbouwsector. Specifiek kan het weidevogelbeheer en ANLb een grotere rol gaan spelen wanneer het programma ANB landelijk verder ontwikkeld wordt. In welke mate de onderwijs paragraaf uit de Beleidsbrief Landbouw een plek kan krijgen in de uitvoeringsagenda Landbouw de komende jaren, zal zich nog moeten uitwijzen.

Conclusies

- De in de Nota Weidevogels 2021-2030 opgenomen transitie naar een natuurinclusieve landbouw is met de aanpassing van het landbouwbeleid nog maar beperkt onderdeel gaan uitmaken van de landbouw. Vanuit het nieuwe landbouwbeleid wordt ingezet op maatregelen en verdienmodellen zodat weidevogels deel kunnen uitmaken van de bedrijfsvoering.
- De Europese Commissie geeft in kader van de inbreukprocedure grutto (pagina 48) aan dat de maatregelen die Nederland tot dusver heeft genomen voor de grutto niet breed genoeg geïmplementeerd zijn om de aanhoudende afname van de soort te keren door aanpassing van landbouwpraktijken die broedsucces kunnen garanderen.

Aanbevelingen

- Zet bij de uitvoering van het landbouwbeleid op het ontwikkelen van verdienmodellen voor het inpassen van weidevogelbeheer in de bedrijfsvoering.
- Stimuleer de intrinsieke motivatie van boeren en loonwerkers. Dit kan door middel van communicatie over ‘good practices’ via het Afsprakenkader, Grutsk, de Landbouw Adviespool en vrijwillige scholing.
- Let bij de uitwerking van de nieuwe provinciale omgevingsvisie (POVI) goed op de uitwerking (definitie en uitgangspunten) van de beoogde landbouwhoofdstructuur en de ligging van de weidevogelkerngebieden en Aanvalsplan Grutto gebieden (en mogelijk toekomstige concentratiegebieden in kader van EU Natura 2000-netwerk). Er is kans op overlap van deze gebieden in onder andere het kleiweidegebied.
- Zet ANLb geconcentreerd in. En in de meest kansrijke gebieden, overeenkomstig het landelijke Aanvalsplan Grutto en de landelijke evaluatie van het ANLb.
- Borg in het landbouwonderwijs de herkenning en bescherming van weidevogels en het belang van ANLb.

Ruimtelijke bescherming weidevogelkerngebieden en -parels

In 2024 trad de Omgevingsverordening Fryslân 2022 in werking. De bepalingen omtrent de bescherming van weidevogelkansgebieden en -parels zijn hierin opgenomen in Afdeling 2.13. Bij het opstellen van deze omgevingsverordening zijn de bepalingen uit de Verordening Romte Fryslân 2014 samengevoegd met de bepalingen van de Regeling Weidevogelcompensatie Fryslân 2014. Nu staan alle bepalingen in één verordening. De begrenzing van de kaart Weidevogelkansgebieden- en parels is geactualiseerd. Er zijn gebieden bijgekomen vanwege de daar aanwezige weidevogeldichtheid. Daarbij is een koppeling gemaakt met het agrarisch zoekgebied Open grasland uit het Natuurbeheerplan. Ook is het weidevogelcompensatiebedrag aangepast. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van de beheervergoedingen van het ANLb. Het bedrag is gestegen van € 6.500,- naar € 17.792,04 per hectare.

Het areaal weidevogelkansgebied bestrijkt inmiddels een oppervlakte van zo’n 120.000 hectare, dat is grofweg 36% van het landoppervlakte van Fryslân. Na vaststelling van de nieuwe POVI (2026) moet de verordening daar weer op worden aangepast.

Ganzenbeleid

Op 24 maart 2024 stelden Provinciale Staten de Nota Faunabeleid Fryslân 2024 vast waarin het nieuwe ganzenbeleid is opgenomen. Gedeputeerde Staten stelden op 24 juni 2025 een gewijzigde versie, waarin moties & amendementen zijn verwerkt, vast. Deze versie is vervolgens gedeeld met Provinciale Staten.

De belangrijkste ambitie in het nieuwe ganzenbeleid is de terugdringing van de totale jaarlijkse ganzenschade (in kg droge stof). Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen de aanpak van schade door trekganzen en door standganzen. De schade door trekganzen mag in elk geval niet verder stijgen. In hoofdlijn wordt daarbij ingezet op een ‘push en pull’ strategie op landschapsschaal. Ganzen worden daarbij enerzijds verjaagd van schadepercelen en anderzijds opgevangen in ganzenfoerageergebieden. Bij die verjaging is ondersteunend afschot toegestaan.

De aanpak van schade door standganzen wordt geïntensiveerd. Met als inzet eerst een stabilisatie en binnen vijf jaar een daling van de schade. Populatiebeheer van de grauwe gans is daarbij een belangrijk instrument. Verder biedt het nieuwe ganzenbeleid de mogelijkheid om de schade aan te pakken via een gebiedsgerichte aanpak onder leiding van de Fauna-beheereenheid Fryslân (FBE). De FBE heeft hiervoor een ganzencoördinator aangesteld. Bij de gebiedsgerichte aanpak dienen alle relevante partijen te worden betrokken, waaronder partijen vanuit de weidevogelbescherming.

Weidevogelgebieden en gebieden waar veel ganzen voorkomen, hebben veel overlap in ruimte en tijd, met soms tegenstrijdige belangen en verplichtingen. Zo kan door overmatige ganzenvraat het leefgebied voor weidevogels achteruitgaan (minder dekking in het broedseizoen). Daarnaast richt de ganzenaanpak zich met name in het voorjaar op het intensief verjagen van (trek)ganzen (met ondersteunend afschot) en zet het weidevogelbeleid in op de bescherming van weidevogels, waarbij rust een belangrijk element is. Daarnaast is de specifieke zorgplicht uit het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal) van toepassing, evenals de specifieke verbodsbepaling in artikel 11.37 Bal. Hieruit volgt dat opzettelijke verstoren van broedende weidevogels verboden is.

Om voor een tegemoetkoming in ganzenschade in aanmerking te komen moeten grond-

gebruikers minimaal twee keer per week ganzen verjagen met ondersteunend afschot. De beleidsdoelstellingen voor ganzen en weidevogels, alsmede de specifieke zorgplicht, kunnen ook hierin strijdig met elkaar zijn. Dit speelt buiten de ganzenfoerageergebieden (waar vanuit het ganzenbeleid ganzen morgen worden verjaagd). Binnen de ganzenfoerageergebieden kunnen, na afloop van de periode dat foerageergebieden gelden (vanaf 1 april en in soortspecifieke foerageergebieden vanaf 1 juni), ook mogelijke strijdigheden ontstaan tussen de aanpak van ganzenschade door standganzen (zowel door verjaging met ondersteunend afschot als via populatiebeheer), de bescherming van de weidevogels en de specifieke zorgplicht.

Ten aanzien van genoemde, mogelijke tegenstrijdigheden volgt de provincie de algemene lijn die Provinciale Staten hebben gekozen; de bescherming van weidevogels prevaleert boven het verjagen van ganzen. In het ganzenbeleid is hieraan invulling gegeven in de Beleidsregel Natuur Beleidsregel natuur Fryslân 2024 | Lokale wet- en regelgeving). Hierin is bepaald dat ondersteunend afschot bij verjaging niet is toegestaan op percelen binnen het leefgebied Open Grasland waarop met weidevogelbeheer (ANLb) én waarbij de grondgebruiker aantoonbaar dat op het betreffende perceel weidevogels of grondbroeders broeden. Desondanks krijgen boeren hier wel een tegemoetkoming in ganzenschade. Dit is geborgd in artikel 5.24 lid 7 van de Omgevingsverordening Fryslân.

Niettemin blijft de verjaging met ondersteunend afschot een aandachtspunt, alsmede andere (verjaag)acties en/of pilots in kader van het ganzenbeleid, omdat de zorgplicht van toepassing is op alle broedende weidevogels. Dus zowel binnen als buiten het leefgebied Open Grasland en ook zonder afgesloten weidevogelbeheer in kader van het ANLb.

De gebiedsgerichte aanpak, via de FBE, kan een sleutelrol vervullen in het vinden van een goed evenwicht tussen de verschillende belangen en wettelijke verplichtingen. Ook vindt er regelmatig intern overleg plaats tussen beide beleidsvelden. Daarnaast zal er indien nodig een meer specifiek afweging worden gevraagd aan Gedeputeerde Staten, dan wel Provinciale Staten.

Aandachtspunt: ganzenbeleid i.r.t de specifieke zorgplicht voor weidevogels.

5.2 Landelijke ontwikkelingen

Aanvalsplan Grutto

Landelijk werd er door de provincies, het Rijk, kernteam Aanvalsplan Grutto (Pieter Winse-mius, Rudy Rabbinge, Ferd Crone, It Fryske Gea, Vogelbescherming Nederland en BoerenNa-tuur ingezet op de ontwikkeling van verdienmodellen, voldoende budget voor zwaar beheer, langjarige beheercontracten en hogere beheervergoedingen, predatiebeheer, omschakeling extensieve bedrijfsvoering en het duurzaam behoud van weidevogelbiotoop middels herwaar-dering.

Voor de uitvoering van het Aanvalsplan Grutto heeft toenmalig minister Schouten voor de periode 2023-2027 € 69,5 mln (waarvan € 7 mln voor de Akkervogels) beschikbaar gesteld en eenmalig € 2 mln voor 2022.

Aanbevelingen

Blijf inzetten op alle sporen van het Aanvalsplan Grutto inclusief de ontwikkelingen van verdienmodellen en draag samen met het Rijk zorg voor de benodigde financiering hiervan.

Evaluatie ANLb

De landelijke evaluatie van het ANLb (Visser & Kleyheeg, 2025) laat duidelijk zien dat de landelijke negatieve trends voor de meeste weidevogelsoorten nog niet worden omgebogen door beheermaatregelen op het boerenland. Voor een aantal soorten is binnen ANLb-gebieden echter wel sprake van een afremming van de afname. Bovendien laat de landelijke evaluatie zien dat onder meer bij de grutto en de kievit sprake is van een positieve relatie tussen de trend en de hoeveelheid ANLb in een gebied. Maatregelen binnen het ANLb hebben de potentie om de trends van weidevogels positief te beïnvloeden, maar de schaal en/of de kwaliteit van het beheer is vooralsnog onvoldoende om de populaties te herstellen.

Momenteel wordt er op slechts 2,5% van de totale oppervlakte Nederlandse landbouwgrond zwaar beheer uitgevoerd. Landelijk gaat het om zo'n 35.000 hectare zwaar beheer, waarvan zo'n 9.000 hectare in Fryslân ligt. De benodigde percentages zwaar ANLb-beheer (circa 50%) gaan de grenzen van (huidige) inpasbaarheid (20-25%) van individuele boerenbedrijven te boven. Hoewel er weinig gebieden zijn die de benodigde normen voor zwaar beheer behalen,

zijn de trends in de meeste gebieden met ANLb wel beter dan in gebieden zonder ANLb. De ruimtelijke clustering van het beheer is ook licht toegenomen, zodat beheer dicht bij elkaar wordt uitgevoerd. Dit vergroot de kans op een positieve uitwerking op de doelsoorten. Met name ten aanzien van het grondwaterpeil is er, ten opzichte van weidevogelreservaten, nog veel ruimte voor verbetering. Het advies is dan ook om in gebieden met ANLb op grotere schaal in te zetten op vernatting.

Uit de evaluatie ontstaat het beeld dat we goed weten hoe effectief weidevogelbeheer eruit moet zien en dat de meeste agrarische collectieven hier ook op acteren. Uit de evaluatie blijkt ook dat de huidige ANLb-vergoedingen voor een boer onvoldoende zijn om meer - dan de huidige ca 20% - zwaar beheer uit te voeren en tegelijkertijd een levensvatbaar bedrijf in stand te houden.

Adviezen uit de landelijke evaluatie ANLb op hoofdlijnen (bron: Visser & Kleyheeg, 2025)

- Succesvol ANLb vraagt om inbedding in een integrale landbouwvisie. Ontwerp van een integraal plan voor het landelijk gebied met aandacht voor alle beleidsopgaven die in het boerenland spelen (biodiversiteit, klimaat, stikstofdepositie, waterkwaliteit etcetera) en het verdienmodel van de boer, in lijn met het inmiddels stopgezette Nationale Programma Landelijk Gebied (NPLG).
- Stuur op inzet van complementaire zware beheerpakketten, die ruimtelijk geclusterd worden uitgevoerd.
- Breng initiatieven als het 'Aanvalsplan Grutto' op korte termijn tot uitvoering.
- Zet in op habitatkwaliteit en kuikenland. Stel restricties voor bemesting op uitgesteld maaibeheer en/of zet in op zwaar beheerpakket kruidenrijk weidevogelgrasland. Uit recent onderzoek (Hooijmeijer et al. 2024) blijkt dat de waarde van percelen met uitgesteld maaibeheer als foerageer habitat voor weidevogelkuikens van bijvoorbeeld de grutto zeer gering is, omdat de percelen enkele dagen na de geboorte alsnog worden gemaaid. En/of omdat percelen met uitgesteld maaibeheer veelal een gesloten vegetatie hebben waardoor ze minder geschikt zijn als foerageer habitat voor kuikens (onder andere Kruk et al. 1997; Kleijn et al. 2007; Schekkerman en Beintema 2008). Die gesloten vegetatie is voor een belangrijk deel een gevolg van het ontbreken van restricties voor bemesting in

de zomer en in de herfst. Uit het onderzoek ANLb bleek ook dat uitgesteld maaibeheer niet tot nauwelijks in staat is de productiviteit door de jaren heen te reduceren. Uitgesteld maaibeheer heeft dus effect op de habitatkwaliteit binnen het broedseizoen, maar leidt niet of nauwelijks tot duurzame verbetering van de habitatkwaliteit op de lange termijn.

- Zet in op jaarrond goed weidevogelbeheer. Zo geldt dat met name grote(re) insecten, die zeer belangrijk zijn als voedsel voor weidevogelkuikens, gebaat zijn bij een maaifrequentie die het jaarrond laag is. Grotere insecten hebben over het algemeen namelijk een langere levenscyclus en zijn dus gebaat bij meer rust tussen maaibeurten (Chisté et al. 2016; Simons et al. 2016). Een lage maaifrequentie is alleen haalbaar bij beperkte gewasgroei. Dit is alleen mogelijk als de bemesting jaarrond beperkt blijft, in combinatie met een hoge grondwaterstand die de gewasgroei remt. Zoals bovenstaand genoemd zorgt veel bemesting ook voor een te dichte vegetatiestructuur bij uitgesteld maaien. Tevens zijn er aanwijzingen dat het de geschiktheid van greppel-plasdras als kuikenhabitat kan beperken (Melman et al. 2020).
- Betrek actoren. De biodiversiteitsopgaven voor het landelijk gebied vereisen een nauwe samenwerking tussen onder meer agrariërs, agrarische collectieven, waterschappen en gemeenten. Zij oefenen immers invloed uit op impactvolle factoren die buiten de invloedssfeer van het ANLb liggen. Denk daarbij aan het waterbeheer, maar ook aan ruimtelijke ontwikkelingen zoals de aanleg van de energie-infrastructuur.

Adviezen uit de praktijk sessie evaluatie ANLb (17 september 2024)

- Zorg voor voldoende ANLb budget. De beheervergoedingen dienen kostendekkend te zijn voor de daadwerkelijk gemaakte kosten. Dat door de huidige vergoedingssysteem niet meer dan 15-20% beheer past binnen het verdienmodel van de boer, wordt gezien als cruciaal knelpunt. Een plus op de beheervergoedingen maakt het makkelijk om meer zwaar beheer in te passen in de bedrijfsvoering.
- Een belangrijke pijler van het huidige stelsel ANLb is 'lerend beheren'. Wat inhoudt dat beheerresultaten worden gemonitord, geanalyseerd en geïnterpreteerd, zodat er lessen worden getrokken voor beheeroptimalisatie. De betrokken agrarische collectieven constateerden dat de huidige beheermonitoring van resultaten vaak te weinig handvatten biedt voor genoemde optimalisatie. Het gaat bijvoorbeeld om monitoring van broedsuc-

ces van andere soorten dan de grutto en monitoring van de kwaliteit van kruidenrijk grasland of plasdras. Een deel van het probleem is dat de tools om de kwaliteit van individuele beheermaatregelen te monitoren en te verbeteren te beperkt zijn. Daarnaast is er een capaciteitsprobleem voor wat betreft de begeleiding van agrariërs in het veld, maar ook om de kennis en kunde van het finetunen van beheer, zoals het inkleden van een goed mozaïek, te vergroten..

- Ook geven de agrarische collectieven aan dat er in het agrarisch gebied de laatste decennia veel habitatkwaliteit is verdwenen. Een belangrijk voorbeeld is het microreliëf, met als extreem voorbeeld oud greppelland, dat vaak is geëgaliseerd. Hierdoor begint de deelnemer al met een achterstand. Deels kan deze kwaliteit met specifieke beheeringrepen worden teruggebracht, maar behoud is beter. Daar zou binnen het ANLb meer aandacht voor moeten zijn.

Conclusies

- De ideale omstandigheden voor weidevogels zijn: een open landschap, een geringe drooglegging en een mix van graslanden met lage tot gematigde productiviteit, zodat variatie ontstaat in grashoogte en dichtheid in ruimte en tijd. Daarmee kunnen kuikens van verschillende leeftijden en verschillende soorten weidevogels te allen tijde voorzien worden van een geschikte plek om te foerageren.
- Het weidevogelbeheer bestaat idealiter uit een mozaïek van zware beheervormen (50% van de oppervlakte). Daarbij lijkt het verstandig om de hoofdmoot van het zware beheer zo lang mogelijk op dezelfde plek uit te voeren. Denk daarbij aan beheerpakketten zoals plasdras, botanisch grasland en kruidenrijk grasland. Meerjarigheid is noodzakelijk voor de ontwikkeling van geschikte vegetatie voor weidevogelkuikens en de opbouw van populaties insecten en wormen. Aanvullend op deze meerjarige beheermaatregelen wordt uitgesteld maaibeheer gezien als een meer flexibele vorm van zwaar beheer. Hiermee kan worden ingespeeld op plekken waar weidevogels zich vestigen. Hetzelfde geldt deels voor extensieve beweiding.
- Ontbrekende kennis m.b.t. weidevogelbeheer schuilt vooral in vragen over de rol van externe factoren en zoals de rol van klimaatverandering, afnames van insecten en de impact van bestrijdingsmiddelen.

Aanbevelingen

- Draag zorg voor voldoende ANLb budget en zorg dat de beheervergoedingen kostendekkend zijn. Een plus op de beheervergoedingen maakt de inpasbaarheid van zwaar beheer in de bedrijfsvoering makkelijker.
- Zet in op lerend beheren en bijbehorende tools en ondersteuning.
- Zet in op het behoud en herstel van habitatkwaliteiten zoals het micorelief.
- Onderzoek de rol van externe factoren zoals de rol van klimaatverandering, afname van insecten en de impact van bestrijdingsmiddelen.

De uitkomsten van de evaluatie van het ANLb sluiten aan bij het provinciale weidevogelbeleid en de uitkomsten van de tussenevaluatie van het weidevogelbeleid.

Vogelrichtlijn

De Vogelrichtlijn (VR) is op 2 april 1979 vastgesteld (Richtlijn 79/409/EEG van de Raad inzake het behoud van de vogelstand). Deze richtlijn is in 2009 vervangen door Richtlijn 2009/147/EG en vastgelegd in de Omgevingswet. De Vogelrichtlijn richt zich op de instandhouding van alle natuurlijk in Europa in het wild levende vogelsoorten. Dit vereist het volgende van EU-lidstaten, waaronder Nederland:

- Het nemen van alle nodige maatregelen om de populatie van alle vogelsoorten in een gunstige staat van instandhouding te houden of te brengen.
- Het nemen van de nodige maatregelen om voor deze vogels een ‘voldoende gevarieerdheid van leefgebieden en een voldoende omvang ervan te beschermen, in stand te houden of te herstellen.’
- De aanwijzing van speciale beschermingszones, vogelrichtlijngebieden voor kwetsbare soorten die op Bijlage I van de Vogelrichtlijn staan en alle andere “geregeld voorkomende trekvogels”.

Op dit moment bevindt 75% van de landelijke gruttopopulatie zich buiten gebieden met planologische bescherming zoals N2000 en Natuurnetwerk Nederland.

Staat van Instandhouding (Svl)

Om te kunnen bepalen wat soorten van de VHR die zich in een ongunstige Svl bevinden nodig hebben om een gunstige Svl te realiseren, heeft het ministerie van LNV een bouwsteen (factsheet) laten ontwikkelen voor de broedfunctie van de grutto, [Bouwsteen A156 Grutto broedvogel 2025 \(Sovon\).pdf](#)

Deze bouwsteen geeft de actuele Svl (beoordeling 2022) aan en wat de opgave is om tot een landelijke gunstige Svl te komen, inclusief een analyse van de drukfactoren en kansen op basis van maatregelen. Uit het factsheet blijkt dat de grutto zich in een zeer ongunstige Svl bevindt én dat er maatregelen nodig zijn voor behoud en herstel van de omvang en kwaliteit van het leefgebied van deze weidevogel. De gunstige referentiewaarde, de populatie-omvang van een ecologisch gezonde populatie (Vogel et al., 2021), is op 85.000 broedparen grutto bepaald (nog niet vastgesteld!). Met als indicatief tussendoel 50.000 broedparen grutto in 2050. Hiervoor is een landelijke groei van gemiddeld 3% per jaar nodig. Voor de provincie Fryslân zou dit betekenen 15.800 broedparen grutto in 2050, met als uiteindelijk doel zo’n 27.000 broedparen.

Om de gunstige Svl te behalen is het advies uit de bouwsteen om in te zetten op de volgende maatregelen:

- Verhoging van het waterpeil
- Aangepast agrarisch beheer (o.a. maaien en begrazing (los van voorbeweiding) na 30 juni, beperking van de mestgift, mozaïekbeheer).
- Plaatselijk en op basis van een faunabeheerplan verlagen van de stand van sommige predatoren.

Daarnaast dient behoud en herstel van de broedpopulatie van de grutto plaats te vinden in kansrijke gebieden van voldoende schaal. Uitvoering van maatregelen in het kader van ANLb en Aanvalsplan Grutto biedt kansen om de gewenste toename te realiseren.

Concentratiegebieden

De belangrijkste vogelgebieden van internationaal belang zijn opgenomen in de Important Bird Area (IBA) rapportage van 2019. Het ministerie van LNV heeft

deze gegevens in 2024 laten actualiseren door Sovon [Geactualiseerd landelijk overzicht van vogelsoorten met concentraties van \(inter\)nationaal belang | Sovon Vogelonderzoek](#)). In deze rapportage zijn, op basis van verkennende doorrekening, zogenaamde concentratiegebieden opgenomen. Dit zijn gebieden waar vogelsoorten geregeld gebruik van maken als broedvogels en/of trekvogels in concentraties van (inter)nationaal belang. In Fryslân zijn dat drie grote gebieden die grotendeels in Súdwest-Fryslân, Noardwest-Fryslân en Noardeast-Fryslân liggen. Het ministerie van LVVN startte in de tweede helft van 2025 ook met het (laten) opstellen van een impactanalyse waarin wordt gekeken naar de impact van (eventuele) aanwijzing van concentratiegebieden en het best passend instrumentarium (doelmatigheid en financiën).

Voor de provincie is het van groot belang om het draagvlak voor agrarisch weidevogelbeheer in deze gebieden te behouden. De provincie gaf het ministerie daarom meerdere malen aan dat voor duurzaam behoud van belangrijke weidevogelgebieden ook ingezet kan worden op het duurzaam behoud van weidevogelgebieden door middel van herwaardering van agrarische gronden, waarbij de functie agrarisch blijft. Het ministerie van LVVN is zich ervan bewust dat aanwijzing van concentratiegebieden politiek-bestuurlijk als onwenselijk wordt beschouwd. De vraag is echter of er vanuit de Europese Commissie juridische ruimte is voor alternatieven voor aanwijzing van nieuwe vogelrichtlijngebieden. In de motie vreemd M2.955 heeft PS aangegeven het niet wenselijk te vinden dat er extra N2000 gebieden worden aangegeven in Fryslân. En vraagt PS aan GS om alles in het werk te stellen bij de Europese Unie en het Rijk om te voorkomen dat extra N2000 gebied wordt aangewezen. Dit verzoek heeft PS ook gedaan in motie M2.137.

Scenariostudie grutto

In opdracht van het ministerie van LVVN voert Sovon een scenariostudie uit naar de potenties voor herstel van de gruttopopulatie op landelijk en provinciaal niveau. Onderzocht wordt welke inspanningen nodig zijn voor een landelijke broedpopulatie van 50.000 gruttoparen in 2050. De verwachting is dat het rapport eind 2025 gereed is.

Inbreukprocedure

Op 24 juli 2024 besloot de Europese Commissie (EC) een inbreukprocedure te starten door Nederland een aanmaningsbrief te sturen wegens niet-nakoming van zijn verplichtingen ter bescherming van de grutto. Op 22 november 2024 stuurde LVVN de reactie op deze aanmaningsbrief. In de Verzamelbrief Natuur (Kamerstuk 33576 nr. 403) van 29 november 2024, en vervolgens in de brief aan de Tweede Kamer inzake de inbreukprocedure van 25 maart 2025, informeerde de staatssecretaris van LVVN de Kamer over acht aanvullende maatregelen die Nederland wil nemen om de grutto te beschermen. De Europese Commissie stuurde Nederland vervolgens op 17 juli 2025 een Met Redenen Omkleed Advies (MROA) wegens niet-naleving van artikelen twee, drie en vier uit de Vogelrichtlijn ([Richtlijn 2009/147/EG](#)). Staatssecretaris Rummenie van LVVN heeft de Tweede Kamer hierover geïnformeerd³.

De exacte inhoud van het MROA is geheim/vertrouwelijk, maar op hoofdlijnen is de inhoud gedeeld door het ministerie van LVVN. De Europese Commissie geeft in het MROA⁴ onder meer aan dat Nederland de nodige stappen moet zetten om de grutto beter te beschermen:

...”De Nederlandse autoriteiten hebben weliswaar geantwoord met een lijst maatregelen, maar tot dusver zijn deze niet breed genoeg geïmplementeerd om de aanhoudende afname van de soort te keren door landbouwpraktijken aan te passen om broedsucces te garanderen. Bovendien is de aanwijzing van nieuwe sites waar de vogel in aanzienlijke aantallen broedt, nog niet uitgevoerd. Daarom heeft de Commissie besloten Nederland een met redenen omkleed advies te sturen. Het land heeft nu twee maanden de tijd om te reageren en de nodige maatregelen te nemen. “Anders kan de Commissie besluiten de zaak bij het EU-Hof van Justitie aanhangig te maken.”

Nederland moet dit najaar met een reactie komen en de benodigde maatregelen treffen. Anders kan de Commissie besluiten de zaak bij het EU-Hof van Justitie aanhangig te maken, zodat Nederland een forse boete kan worden opgelegd.

Vanwege de vertrouwelijkheid van de inbreukprocedure is de exacte inhoud van het MROA niet bekend bij de provincies en de Tweede Kamer. De stukken mogen niet openbaar gedeeld

³ <https://open.overheid.nl/documenten/a59ac225-d1dd-4f23-a334-a0a9f834af87/file>

⁴ Inbreukenpakket voor juli: voornaamste beslissingen

worden. Wel zal IPO met de vertegenwoordigers van de Bestuurlijke Adviescommissie Landelijke Gebied, halverwege oktober 2025, door de staatssecretaris geïnformeerd worden over de formele stappen in het proces van de inbreukprocedure en over de voorgenomen beleidsmaatregelen die hieruit voortvloeien.

Acht aanvullende maatregelen voor de Grutto

De eerder genoemde aanvullende maatregelen voor de grutto zijn:

1. Het geven van een stevige financiële impuls aan het Agrarisch Natuurbeheer (ANB), dat daarmee flink kan worden uitgebreid en versterkt in de grutto kerngebieden.
2. Het optimaliseren van weidevogelbeheer via Subsiestelsel Natuur en Landschap (SNL) in bestaande natuurgebieden die belangrijk zijn voor de grutto.
3. Het Uitwerken van het grondbeleid en het verruimen van grondmobiliteit ten gunste van weidevogelbeheer.
4. Het toevoegen van instandhoudingsdoelen voor de grutto aan 25 bestaande vogelrichtlijn gebieden.
5. Het stimuleren en/of uitbreiden van het Agrarisch Natuurbeheer (ANB) rondom de VR-gebieden waar instandhoudingsdoelen voor de grutto aan worden toegevoegd.
6. Het optimaliseren van het waterbeheer in belangrijke gebieden voor de grutto binnen en buiten bestaande VR-gebieden.
7. Het onderzoeken of ‘headstarting’ (het uitbroeden van eieren en vervolgens uitzetten van de kuikens) een effectieve bijdrage kan leveren aan het stabiliseren van de gruttopopulatie.
8. De mogelijkheden voor predatiebeheer in het kader van weidevogelbeheer zo optimaal mogelijk benutten en indien nodig en mogelijk verruimen.

De stand van zaken van maatregel één is uitgewerkt onder de paragraaf Rijksmiddelen op pagina 49.

Momenteel is alleen maatregel nummer vier, het toevoegen van instandhoudingsdoelen en doelen voor de slaap- en foerageerfunctie voor de grutto in 25 bestaande vogelrichtlijngebieden, daadwerkelijk gestart. Op 7 juli publiceerde het ministerie van LNV de 25 ontwerp aanwijzingsbesluiten. De provincies Zeeland, Zuid Holland, Noord Holland, Overijssel, Gelder-

land, Utrecht, Groningen en Fryslân dienden hiertegen zienswijzen in vanwege onder andere de nauwelijks realiseerbare doelen en het ontbreken van extra financiering voor de hiervoor benodigde maatregelen. Dit najaar worden alle zienswijzen verwerkt. Het ministerie van LNV wil de definitieve aanwijzingsbesluiten eind 2025 publiceren, waarna de toevoeging van de grutto aan de 25 vogelrichtlijngebieden een feit is. Zoals het nu lijkt heeft het MROA invloed geen invloed op dit traject, of op de andere zeven maatregelen.

Het ministerie van LNV wil in 2026 starten met maatregel zeven, onderzoek naar het uitbroeden en uitzetten van grutto's voor een periode van vijf jaar. Over maatregel acht, predatiebeheer, vinden ambtelijke gesprekken plaats, onder meer over de realisatie van een proeftuin predatiebeheer en een nieuw stelsel jacht-en faunabeheer.

Van de maatregelen twee, drie, vijf en zes is nog onbekend wanneer en hoe deze worden opgepakt door het Rijk.

Internationaal

De Kievit en de veldleeuwerik mogen in Frankrijk nog bejaagd worden, maar voor de grutto en de wulp geldt daar momenteel een moratorium (tijdelijk verbod). Ruimtelijke ingrepen en condities langs de flyway – zoals de mogelijke uitbreiding van het vliegveld Portugal, de droogte in Spanje en Portugal en de intensivering van het landgebruik in Afrika (rijstteelt) – kunnen komende jaren een grote rol spelen in de conditie en overleving van volwassen weidevogels.

Aanbevelingen

Blijf inzetten op internationale samenwerking langs de gehele flyway en overwinteringsgebieden om de weidevogels en belangrijke rust-en overwinteringsgebieden te beschermen.

6. Conclusies en aanbevelingen

Uit deze tussenevaluatie komt naar voren dat er de afgelopen jaren door alle bij weidevogels betrokken partijen veel inspanningen zijn verricht om de weidevogels te beschermen en te behouden.

Over het effect van de uitgevoerde maatregelen van de Nota Weidevogels 2021-2030, die eind 2021 is vastgesteld, kan nog weinig met stelligheid worden vermeld. Hiervoor is het nog te vroeg. Nog niet alle maatregelen zijn (volledig) uitgevoerd. Wel lijkt het er voorzichtig op dat de aantallen broedparen grutto, kievit en kuifeend zich de laatste acht jaar stabiliseren (niet significant) in de weidevogelkerngebieden (de gebieden met weidevogelbeheer) – maar nog te weinig om de doelen te behalen. In het boerenland zonder beheer is de afname sinds 2002 het sterkst en dreigt de grutto lokaal te verdwijnen.

Uit de trendanalyse tussen drie verschillende beheercategorieën (natuur, agrarisch en geen beheer) blijkt dat de grutto en zeven andere weidevogelsoorten het beter doen in gebieden met beheer (ANLb en natuur) dan in de gebieden zonder beheer. Dit beeld komt overeen met de conclusies van de landelijke evaluatie van het ANLb. De belangrijkste beleidsinstrumenten, zoals gesubsidieerd (agrarisch) natuurbeheer, inrichtingsmaatregelen en predatiebeheer, worden in de gebieden met beheer (weidevogelkerngebieden) toegepast. In die zin lijkt het provinciaal weidevogelbeleid een positieve bijdrage te leveren aan de voorzichtige stabilisatie van het aantal grutto broedparen en het stoppen van de achteruitgang van de andere weidevogelsoorten. Dit lijkt ook te blijken uit het feit dat het met de soorten, waaronder de grutto, beter gaat in Fryslân dan in Nederland.

De doelstelling van 10.000 broedparen grutto in 2030 en een stijging van 30% van de broedparen van de overige weidevogels is nog niet gehaald. De provinciale doelstellingen zijn niet haalbaar zonder in te zetten op de verbetering van het broedsucces (nestsucces en kuikenoverleving). Waarbij het verbeteren van de kuikenoverleving cruciaal is. Hiervoor is het van belang dat de komende jaren alle maatregelen uit de Nota Weidevogels 2021-2030 worden uitgevoerd en er voldoende middelen beschikbaar zijn.

Populatietrends grutto

De doelstelling van 10.000 broedparen grutto is met 8275 broedparen grutto in 2024 nog niet behaald. Hoewel er nog steeds sprake is van een matige achteruitgang van de broedparen,

gaat de achteruitgang de laatste twaalf jaar (periode 2013-2024) minder snel dan de voorgaande jaren. Als we naar de laatste acht jaar (periode 2017-2024) kijken, lijkt het er voorzichtig op dat de achteruitgang van de grutto is gestopt. Deze periode is echter nog te kort om met zekerheid te spreken van een stabilisatie van de trend (niet significant). Daarnaast zien we dat de trend vanaf 2002 in de gebieden met weidevogelbeheer (ANLb en natuur) minder negatief is dan op het gangbare boerenland. Om genoemde ombuiging van de trend te realiseren en de 10.000 broedparen grutto te behalen, is het belangrijk dat de doelen voor jaarlijkse nestoverleving (70%), BTS/kuikenoverleving (70% met streven voor 80%) en adultenoverleving (85%) worden behaald.

Nestoverleving grutto

Voor de nestoverleving is er gekeken naar het nestsucces in de periode 2019-2024 in Nederland en een gedeelte van Fryslân, Zuidwest-Fryslân. De nestoverleving lijkt in Fryslân in 2021 en 2022, en landelijk in 2019, 2021 en 2023, in elk geval voldoende te zijn geweest om de populatie in stand te houden. Voor een groeiende populatie is echter een hoger percentage nodig. In de andere jaren was het nestsucces onvoldoende voor behoud van de populatie. Hierbij waren 2020 en 2024 wat betreft nestoverleving erg slechte jaren, zowel landelijk als in Zuidwest-Fryslân. Opmerkelijk is ook dat, met uitzondering van 2022, de nestoverleving in Zuidwest-Fryslân in alle jaren lager was dan landelijk. Met name in 2019 en 2024 waren de verschillen groot.

Kuikenoverleving grutto

Ook is er gekeken naar de overleving van jonge grutto's in de periode 2019-2024. Alleen in 2021 lijken er in de provincie Fryslân voldoende jonge grutto's vliegvlug te zijn geworden om de populatie in stand te houden. De jaren 2020 en 2024 waren met zekerheid 'onvoldoende' en in de jaren 2019, 2022 en 2023 is het onzeker of er voldoende gruttojongen vliegvlug zijn geworden voor behoud van de populatie. Landelijk is het beeld vergelijkbaar. In alle jaren was de kuikenoverleving echter te laag voor een groeiende populatie en werd de ambitie van 80% uit de Nota niet gehaald. Een directe verklaring voor de verschillen in nestoverleving en kuikenoverleving tussen de jaren en tussen Fryslân en Nederland is niet onderzocht voor deze tussenevaluatie. Een combinatie van factoren, waaronder weersomstandigheden, voedselbeschikbaarheid en predatiedruk, lijken bepalend voor de nest- en kuikenoverleving.

Adultenoverleving

De overleving van de volwassen grutto's (adulten) is de afgelopen jaren met 86% gelijk gebleven. De provinciale doelstelling voor de adultenoverleving van 85% is hiermee gehaald.

Populatietrends overige weidevogels

De doelstelling van 30% stijging van het aantal broedparen weidevogels is momenteel ook nog niet behaald. Met de huidige trends lijkt deze ambitie alleen voor de gele kwikstaart binnen bereik en voor de veldleeuwerik op termijn binnen bereik. Voor de overige negen soorten is momenteel sprake van een stabiele of afnemende trend. Een ombuiging van de trend is noodzakelijk om voor deze soorten in 2030 of op de lange termijn de ambitie van 30% stijging in Fryslân te kunnen realiseren.

Oppervlakte weidevogelkerngebied

De doelstelling van 40.000 hectare is nog niet gehaald, maar het oppervlak weidevogelkerngebied is sinds 2021 gegroeid van circa 28.000 naar 30.000 hectare. De inpasbaarheid van zwaar beheer in de bedrijfsvoering blijft hierbij een belangrijk aandachtspunt.

Maatregelen

De provincie Fryslân heeft, in nauwe samenwerking met alle betrokkenen, sinds eind 2021 het grootste deel van de maatregelen uit de Nota Weidevogels 2021-2030 uitgevoerd of in uitvoering (doorlopende maatregelen). Een aantal maatregelen is nog niet opgestart of volledig uitgevoerd.

Financiën

Er waren minder provinciale en landelijke middelen beschikbaar dan nodig zijn voor de uitvoering van het weidevogelbeleid. Zonder voldoende provinciale, rijks en Europese middelen kunnen waarschijnlijk niet alle inspanningen uit de Nota Weidevogels 2021-2030 worden uitgevoerd. Wat gevolgen kan hebben voor de realisatie van de doelstellingen.

Ontwikkelingen provinciaal

Sinds 2022 is gestart met de ontwikkeling van tien Aanvalsplan Grutto gebieden in Fryslân. Daarbinnen is ingezet op zwaar beheer en verbetering van de biotoop. Binnen de LIFE IP GrassBird Habitats is een grondinstrument ontwikkeld voor het duurzaam behoud van

weidevogelgrasland middels een kwalitatieve verplichting. Vanuit het landbouwbeleid is (nog) niet ingezet op de voor weidevogels benodigde transitie naar natuurinclusieve landbouw en bijbehorende verdienmodellen. Weidevogels maken mede hierdoor nog geen deel uit van de bedrijfsvoering. Daarnaast is de gebiedsgerichte aanpak vanuit het FPLG stopgezet.

Ontwikkelingen landelijk

Uit de landelijke evaluatie van het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) blijkt dat agrarisch natuurbeheer een gunstig effect heeft op de aantallen weidevogels; maar ook dat verdere verzwaring, uitbreiding en ruimtelijke clustering van weidevogelbeheer nodig is om op landelijke schaal stabiele of positieve trends voor weidevogels te bewerkstelligen.

Rijksoverheid

Het Rijk wil het aantal hectares agrarisch natuurbeheer voor weidevogels fors uitbreiden, beheercontracten verlengen naar maximaal twintig jaar, de beheervergoedingen voor weidevogelbeheer periodiek indexeren en werken aan een mozaïektoeslag voor bedrijven met een groot deel zwaar beheer. Daarnaast wil ze net als de provincie de predatiedruk verlagen en zet hiervoor in op een nieuw stelsel Faunabeheer.

In het kader van de inbreukprocedure wil het Rijk de weidevogelstand van de grutto en andere weidevogels in Nederland verbeteren door in te zetten op acht verschillende maatregelen, waaronder het Aanvalsplan Grutto. Landelijk wordt ingezet op de realisatie van alle pijlers van het Aanvalsplan Grutto: zwaar aaneengesloten beheer in gebieden van 1000 ha, optimalisatie biotoop, predatiebeheer, duurzaam behoud weidevogelgrasland/grondbank en verdienmodellen voor extensivering. Zonder deze pijlers kan het Aanvalsplan Grutto niet worden gerealiseerd.

Deze maatregelen sluiten grotendeels aan bij het provinciale weidevogelbeleid en kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan het realiseren van de weidevogeldoelstellingen.

Aanbevelingen

- Naast de algemene aanbeveling om de inspanningen uit de Nota Weidevogels 2021-2030 voort te zetten en zorg te dragen voor voldoende financiering hiervoor, wordt aanbe-

volen om vol in te zetten op verbeteren van de nest- en kuikenoverleving, waarbij zowel biotoopverbetering als predatiebeheer essentieel is. Hieronder is een selectie van de belangrijkste maatregelen opgenomen.

- Zorg voor blijvende optimalisatie van de weidevogelbiotoop (openheid, plasdras, hoog waterpeil, kruidenrijk grasland en extensieve beweiding) binnen en rondom de weidevogelkern- en plusgebieden.
- Bewerkstellig uitbreiding en verzwaring van het agrarisch natuurbeheer en de ruimtelijk geconcentreerde inzet hiervan binnen de weidevogelkern- en weidevogelplusgebieden. Inclusief langjarige lonende beheervergoedingen en mozaïektoeslag op bedrijfsniveau.
- Stel een door alle partijen gedragen actieplan kuikenoverleving op, waarin voedselbeschikbaarheid en verlaging van de predatiedruk centraal staan.
- Verbeter en versterk de samenwerking tussen alle betrokken partijen.
- Schenk extra aandacht aan de bescherming en het beheer van de scholekster.
- Zet extra in op de monitoring van de kuikenoverleving van de grutto..
- Zet maximaal in op het verlagen van de predatiedruk. Hiervoor lijkt een nieuw landelijk stelsel faunabeheer onmisbaar. Alsmede onderzoek naar en onderbouwing van predatiebeheer.
- Rol het Aanvalsplan Grutto verder uit in achttien weidevogelplusgebieden en zet daarbij in op alle vijf pijlers van het Aanvalsplan Grutto: zwaar beheer, optimalisatie biotoop, verdienmodellen, duurzaam behoud en predatiebeheer.
- Bespreek met de landbouworganisaties hoe zij de bescherming van weidevogels nog actiever en zichtbaarder kunnen uitdragen.
- Werk het 'grondspoor' verder uit als methode om, met instrumenten als kavelruil en een grondbank, robuuste aaneengesloten weidevogelkern- en plusgebieden te realiseren.
- Draag zorg voor langjarige/structurele financiering van alle benodigde maatregelen (provinciaal en landelijk).
- Ondersteun de inpasbaarheid van weidevogelbeheer in een rendabele bedrijfsvoering en zet hiervoor in op de ontwikkeling van verdienmodellen.
- Neem de bescherming en het behoud van weidevogelgebieden en weidevogels integraal mee in het ruimtelijke beleid (POVI), zowel bij de formulering als de uitvoering daarvan.
- Ontwikkel een integrale visie voor het landelijk gebied, met aandacht voor alle beleidsopgaven die in het landelijk gebied spelen (weidevogels, biodiversiteit, klimaat, stikstofdepositie, waterkwaliteit etc.). Dit in lijn met het eerdere Nationaal Programma Landelijk Gebied

(NPLG).

- Onderzoek bij de eindevaluatie of effectiviteit van maatregelen en de weidevogelplusgebieden (Aanvalsplan Grutto) in beeld gebracht kan worden.

Bronnenlijst

- Beintema, A.J. (1991). Breeding ecology of meadow birds (charadriiformes); Implications for conservation and management. Rijksuniversiteit Groningen, Groningen.
- BFVW, It Fryske Gea, Kollektievenberied Fryslân, Natuurmonumenten, Sovon Vogelonderzoek & Staatsbosbeheer. (2019). Weidevogels in Fryslân, jaarbericht 2019.
- Chisté, M. N., K. Mody, M.M. Gossner, N.K. Simons, G. Köhler, W.W. Weisser en N. Blüthgen 2016. 'Losers, winners, and opportunists: How grassland land-use intensity affects orthopteran communities'. In Ecosphere 7 (11): e01545.
- Ens B.J., Leeuwen M., Oosterbeek K., Nienhuis J. & Allen A. (2019). Overwinteringsgebieden van in Nederland broedende Scholeksters. Limosa. 92: 74-86.
- Ens B.J. (2024). Rapportage SOS over Scholeksters voor Wij & Wadvogels fase 2 - seizoen 2024. Stichting Onderzoek Scholekster (SOS), Texel.
- Hooijmeijer, J., Rakhimberdiev, E., van der Velde, E., Howison, R., Stessens, M., Kraamwinkel, C., Craft, T., Fokkema, R., Lagendijk, G., Ligtelijn, M., Onrust, J., Saarloos, A., Vansteelant, W., Belfin, O., Basting, S., Zijlstra, N., Verkuil, Y., & Piersma, T. (2024). Grutto Landschap Project Jaarverslag 2023: De staat van ons landschap: Biomonitoring van duurzame landbouw innovaties. University of Groningen, Groningen.
- Van Kleunen A., Postma J. en Kleyheeg E. (2025). Eindverslag ANLb-beleidsmonitoring Fryslân 2022-2024. Sovon-rapport 2025/33. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Kleijn, D., Dimmers, W. J., van Kats, R. J. M., Melman, T. C. P., & Schekkerman, H. (2007). De voedselsituatie voor gruttkuikens bij agrarisch mozaïekbeheer (No. 1487). Alterra.
- Kleyheeg, E., J. Loonstra, M. Roodbergen en Visser, T. (2023). Habitatselectie en overleving van kievitskuikens in Nederlandse graslanden Rapportnummer OBN-2021-134-CU, Kennisnetwerk OBN, Driebergen.
- Kruk, M., Noordervliet, M. A. W., en Ter Keurs, W. J. (1997). Survival of black-tailed godwit chicks *Limosa limosa* in intensively exploited grassland areas in The Netherlands. Biological conservation, 80(2), 127-133.
- Loonstra, A.H.J., Terpstra, M., Bekkema, M. (2021) Opgroeiomstandigheden van kievitkuikens op braakstroken in grasland. A&W-rapport 21-089. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden.
- MacDonald, M.A. & M. Bolton, (2008). Predation on wader nests in Europe. Ibis 150: 54-73.
- Melman, D., E. Kleyheeg, T. Visser, E. Oosterveld, M. Roodbergen, W. Teunissen en T. Slier 2020. Invloed greppel-plasdras op kuikenoverleving kievit S2020 (12). Driebergen-Rijnsburg: Vereniging van Bos-en Natuurterreineigenaren (VBNE).
- Nijland F. & van Paassen A. (2007). Instructie Alarmtellingen; tellingen van paren en gezinnen van Scholekster, Kievit, Grutto, Tureluur en Wulp. Uitgave Landschapsbeheer Nederland, Utrecht. Publicatie Bureau N nr. 27, Leeuwarden.
- Nijland F., Schekkerman H. & Teunissen W.A. (2010). Methodes monitoring weidevogels. Sovononderzoeksrapport 2010/09. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Provincie Fryslân (2014). Nota Weidevogels 2014-2020. provincie Fryslân, Leeuwarden.
- Provincie Fryslân (2021). Nota Weidevogels 2021-2030: Fryslân Greidefûgellân. provincie Fryslân, Leeuwarden.
- Schekkerman, H. en A.J. Beintema 2007. 'Abundance of invertebrates and foraging success of Black-tailed Godwit *Limosa limosa* chicks in relation to agricultural grassland management'. In Ardea 95: 39-54.
- Schekkerman H., Gerritsen G.J. & Hooijmeijer J. 2024. Jonge Grutto's in Nederland in 2023: een aantalschatting op basis van kleurringdichtheden. Sovonrapport 2024/36. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Schmidt J., Walker J., Lindberg M., Johnson D. & Stephens S. (2010). A General Bayesian Hierarchical Model for Estimating Survival of Nests and Young. The Auk 127, 379-386.
- Senner N.R., Verhoeven M.A., Abad-Gómez J.M., Alves J.A., Hooijmeijer J.C.E.W., Howison R.A., Kentie R., Loonstra A.H.J., Masero J.A., Rocha A., Stager M. and Piersma T. (2019) High Migratory Survival and Highly Variable Migratory Behavior in Black-Tailed Godwits. Front. Ecol. Evol. 7:96.
- Simons, N. K., Weisser, W. W., & Gossner, M. M. 2016. Multi-taxa approach shows consistent shifts in arthropod functional traits along grassland land-use intensity gradient. Ecology, 97(3), 754-764.
- Sovon Vogelonderzoek 2018. Vogelatlas van Nederland. Broedvogels, wintervogels en 40 jaar verandering. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.
- Velde, E. van der, R.W. Fokkema, D.D.G. Lagendijk, M. Stessens, N. Zijlstra, T. Piersma & J. Hooijmeijer. (2025). Grutto-Landschap-Project Jaarrapport 2024. Rapport van BirdEyes, Centre for Global Ecological Change at the Faculties of Science & Engineering and Campus Fryslân, University of Groningen, Leeuwarden, The Netherlands.
- Visser, T. & Kleyheeg, E., (2025). Ecologische evaluatie Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer. Wageningen, Wageningen Environmental Research, rapport 3156. 124 blz.
- Vogel, R.L., Foppen, R., van den Bremer, L., van Turnout, C.A.M. & van Roomen, M. (2021). Methodiek voor de bepaling van de staat van instandhouding van vogels. Sovon-rapport 2021/26. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen
- Wymenga, E., N. Beemster, D. Bos, M. Bekkema & E. van der Zee (2021). Recurring outbreaks of common vole (*Microtus arvalis*) in grasslands in the low-lying parts of the Netherlands / Lutra 64 (2): 81- 101

Bijlage 1. Werken aan breed draagvlak voor weidevogelbescherming

Grutsk op ús Greidefûgels: voortzetting van de in 2018 gestarte bewustwordingscampagne over de bescherming van weidevogels voor boeren, loonwerkers en vrijwilligers. Grutsk op ús Greidefûgels is een initiatief van LTO Noord, BoerenNatuur Fryslân, Bond Friese Vogelwachten (BFVW), Cumela, Agrarische Jongeren Fryslân, Aeres (mbo) Van Hall Larenstein, Wetterskip Fryslân en provincie Fryslân. Jaarlijks worden er workshops, demodagen, veldexcursies en voorlichtingssessies georganiseerd. Voorbeelden zijn de bijeenkomst 'Water en weidevogels', de demonstratie faunavriendelijk maaien, en presentaties tijdens agrarische bijeenkomsten. Ook wordt jaarlijks een mailing aan alle melkveebedrijven, loonbedrijven en vogelwachten verzonden over het thema en acties van het betreffende jaar. Daarnaast wordt er jaarlijks via spotjes om Omrop Fryslân radio en tv-aandacht gevraagd voor de bescherming van weidevogels tijdens werkzaamheden op het land

Het bereik van Grutsk onder melkveehouders, loonbedrijven en vogelwachten is groot. In totaal hebben er circa 950 boeren, 100 vogelwachten en 18 loonbedrijven deelgenomen aan 1 of meerder acties vanuit Grutsk. Daarnaast heeft Grutsk een eigen website waarop alle informatie over de bescherming en acties te vinden is, www.grutskopusgreidefugels.nl. Het bezoek van de website is gegroeid van ongeveer 60.000 bezoeken in 2022 naar ruim 100.000 in 2024.

Vanuit Grutsk wordt ook het landelijke magazine Onze Weidevogels, dat 2 keer per jaar verschijnt, ondersteund en wordt meegedacht over de artikelen. Het magazine Onze Weidevogels bevat praktische informatie en tips over weidevogels en beheer met onderwerpen als bodem, graslandbeheer, bemesting, water- en biodiversiteit.

Thema's/acties

Beschermen nesten met nestpannen: 4.202 nestpannen ingezet door boeren, loonwerkers en vogelwachten. Ook buiten de provincie Fryslân worden de nestpannen geleverd.

Kruidenrijke randen: 1.458 kruidenpakketten verspreid.

Vernatting: 216 greppelpompen geleverd aan vogelwachten en boeren en 68 adviezen gegeven over vernattingsmogelijkheden.

Gewurde litte: stimuleren om stroken land met rust te laten: 321 bordjes geplaatst bij deelnemende boer.

Ik dongje rûch: stimuleren van gebruik ruige mest: 267 bordjes geplaatst bij deelnemende boeren.

Maaien & beweiden: stimulering faunavriendelijk maaibeheer en beweiding.

Kuikens in het land, Poes in de Mand: Sinds 2020 wordt met deze campagne op een laagdrempelige, positieve manier aandacht gevraagd voor de rol van loslopende (huis)katten in weidevogelgebieden, met name op het gebied van verstoring en predatie. De campagne verbindt daarnaast uiteenlopende partijen – van natuurorganisaties en agrariërs tot jagers en natuurbeschermers – die verschillend kunnen denken over predatiebeheer, tot een gezamenlijke inzet: het beschermen van nesten en kuikens in het veld. De kernboodschap is: houd katten tijdens het broedseizoen (half april tot en met juni) 's nachts binnen en uit de weidevogelgebieden. De campagne stimuleert katteneigenaren tot bewustwording van de mogelijke impact die hun kat kan hebben op weidevogels. Daarmee sluit de campagne goed aan bij het provinciale beleid om predatiebeheer niet alleen met actieve maatregelen, zoals afschot, aan te pakken, maar ook via bewustwording en draagvlak. De doelgroep wordt via korte video's en gerichte inzet op sociale media (Facebook, Instagram, YouTube), maar ook via de website Home | Kuikens in het Land, Poes in de Mand, tv en radio, direct aangesproken: ook jouw kat jaagt – zelfs als je denkt van niet. De campagne van 2025 richt zich sterker dan voorgaande jaren op het aanspreken van verantwoordelijkheidsgevoel, met humor en herkenbare situaties die katteneigenaren aan het denken zetten.

Doelbereik 2025: 331.510 mensen bereikt via sociale media, gemiddelde contactfrequentie van 2,31 (mensen die bereikt zijn hebben gemiddeld 2,31 keer iets van de campagne gezien), 10.224 unieke bezoekers op de campagnewebsite en 29.300 views van de campagnevideo's op YouTube.

Jeugdeducatie: voortzetting jeugdeducatie over weidevogels in Fryslân door IVN. De projectgroep jeugdeducatie bestaat uit vertegenwoordigers van BFVW, Natuurmonumenten, Van Hall en Aeres, BoerenNatuur Fryslân, IVN en provincie Fryslân. Van deze partijen is

geïnterpreteerd welk aanbod er is op het gebied van weidevogeleducatie en hoe kan worden samengewerkt om het doelbereik te vergroten. In 2024 is een missie/visie opgesteld. In 2025 wordt hier uitvoering aan gegeven.

Onderbouw (groep 1 t/m 4)

Net als in voorgaande jaren zijn voor de onderbouw van het basisonderwijs de projecten 'Sipke fynt in Ijipai' en 'Pykje Fjouwer' beschikbaar gesteld. Bij de NME-centra staan hiervoor leskisten. In de leskisten zit een ontdekpad. In de Waadhoeke heeft wethouder Dijkstra dit boekje voorgelezen in de klas en met de kleuters eieren gezocht en nestjes gemaakt.

'Sipke' is ook opgenomen in de Fryske lesmethode Spoar 8 en daarmee verankerd in het lesaanbod. In 2023 is een veldleskist Sipke fynt in Ijipai, ontwikkeld die uitgeleend wordt aan scholen en wordt het lesmateriaal nog steeds aangeboden op de websites van de NME centra. Dit geldt ook voor het ontdekpad Pykje Fjouwer dat bij NME centra in het vaste aanbod is opgenomen. Pykje 4 in 2024: 13 groepen; 350 kinderen en bij Groendoen: 25 groepen; 625 kinderen.

In Spoar 8 en op keimpe.frl is ook voor de onderbouw de digitale, interactieve schoolplaat weidevogels beschikbaar. In 2022 zijn 10.000 exemplaren van de placemat Keimpe met als thema weidevogels en het boekje fûgelsop gedrukt i.s.m. AFUK, CEDIN en FERS. Deze zijn verspreid bij recreatieondernemers, en worden nog steeds uitgedeeld op scholen en bij evenementen. Om dit product te borgen is de placemat in 2023 omgezet in een interactieve zoekplaat: greide en boulân, en staat op keimpe.frl. In de onderbouw op scholen worden de Friese zoekplaten op deze site veel gebruikt.

<https://sykplaten.grendelgames.com/GreideEnBoulân>

Midden- en Bovenbouw (groep 5 t/m 8)

Voor de bovenbouw is de weidevogelsafari uitgevoerd op drie locaties op een boerderij in Nijhuizum, Baaium en Echtenerbrug. Deelnemers waren: vijftien scholen, 330 leerlingen en ca zestig ouders. De poster 'Weidevogelrijk boerenland' is uitgedeeld aan deze leerlingen.

Voor de midden- en bovenbouw voor in de klas, is het project weidevogel van de week ontwikkeld voor de Grutto, Tureluur, Scholekster en Kievit. Dit is een vervolg op vogel-van-de-week. Vogel-van-de-week is een lespakket voor in de klas met buitenopdrachten rondom school voor de Merel, Koolmees, Mus, Spreeuw en Huiszwaluw. <https://www.ivn.nl/provincies/friesland/nieuws/vogel-van-de-week/>

VO

Er is een projectvoorstel: Nature, Landscape & Biodiversity Education, met als doelgroep Youth (15-20) and teachers in VET-schools and local nature organizations, i.s.m. collectief Súdwest, 8D-games, ingediend bij Europa Pact Fryslân (EPF). Dit projectvoorstel is afgewezen.

PR

Artikel in het Friesch Dagblad, De Skille, en aandacht op radio en tv bij Omrop Fryslân op de locatie Nijhuizum met wethouder Henk de Boer van gemeente Súdwest Fryslân en een bezoek van oud-gedeputeerde Wiersma.

In 2022 werden het weidevogelfestival in Workum en het vogelfestival in Lauwersoog georganiseerd. In 2023 stond de vogelkijkhut De Tureluur op het BROED festival in Nijeberkoop.

In 2022 en 2023 is de weidevogelsafari voor groep 6/7/8 ontwikkeld en een pilot gedraaid i.s.m. collectief Sudwest Fryslân en NME groendoen en drie boeren. Ca honderd leerlingen hebben op de boerderij les gekregen over de vier weidevogels aan de hand van grote posters. Daarna gingen ze zelf aan de slag met opdrachten om uiteindelijk zelf een weidevogellandschap te creëren. In 2024 is het project officieel gestart met een artikel in het Friesch Dagblad, De Skille, en aandacht op radio en tv bij Omrop Fryslân. We hebben vijftien groepen ontvangen, in totaal 330 leerlingen op drie verschillende locaties. In 2025 waren er twee locaties en hebben we op vier scholen met ca honderd leerlingen de weidevogelsafari uitgevoerd.

Ook is in 2024 de poster van Living Lab weidevogelrijk boerenland geschikt gemaakt voor het onderwijs en uitgedeeld bij de weidevogelsafari.

Vanaf 2024 heeft De boer op Noord de educatiesafari ook in haar aanbod opgenomen. Bij dertien educatieboeren in Friesland, acht in Groningen en in 2025 ook bij vijf educatieboeren in Drenthe. Er is een scholing gegeven aan de educatieboeren hoe het project uitgevoerd kan worden.

In 2024 is een missie en visie opgesteld door IVN in samenwerking met BFWV, Van Hall Instituut, Aeres en Natuurmonumenten. In 2025 zal dit verder worden uitgewerkt.

In 2025 start een stagiair bij IVN als afstudeeropdracht een voorstel doen om de leskisten van BFWV te herzien en te actualiseren.

Weidevogelkennisdag: voortzetting van de jaarlijkse weidevogelkennisdag met als doel het delen van de laatste kennis over weidevogels en beheer en het versterken van de samenwerking. De weidevogelkennisdag wordt georganiseerd door het Olterterpoverleg en trekt jaarlijks gemiddeld 180 bezoekers vanuit alle bij weidevogels betrokken organisaties in Fryslân, maar ook uit andere provincies.

De afgelopen vier jaar werden o.a. de volgende thema's behandeld: habitatvoorkeur Kieviten,

drukfactoren broedende scholekster, bescherming van de Tureluur, bodemleven, insecten, gebiedsgerichte samenwerking, Aanvalsplan Grutto, LIFE IP GrassBirdHabitats, FPLG, flyway, predatiebeheer, en onderzoek kuikenfase.

Afsprakenkader Weidevogels: In 2022 zijn elf landbouworganisaties gestart met een jaarlijkse communicatiestrategie om boeren en loonwerkers op de bescherming van weidevogels tijdens landwerkzaamheden te wijzen. Zie verder onder maatregel 6 op pagina 28

Jaarbericht weidevogels: voortzetting gezamenlijke presentatie van de jaarcijfers weidevogels sinds 2019. Jaarlijks brengen Sovon, BFWV, Natuurbeheerders, BoerenNatuur Fryslân en de provincie Fryslân in het najaar het gezamenlijk Jaarbericht Weidevogels uit. Deze samenwerking is uniek in Nederland. Door de krachten te bundelen ontstaat er elk jaar een helder overzicht van het aantal broedende vogels en hun reproductiesucces.

Stimuleringsfonds BoerenLandvogels Fryslân: 2023-2025: in 2023 is gestart met het Stimuleringsfonds Boerenlandvogels en de uitreiking van de Boerenfûgellânpriis. Dit fonds is voortgekomen uit de oude subsidieregeling vliegende €€'s die in 2015 is gestopt. Het gaat om een waarderingfonds ten behoeve van bescherming van nesten en kuikens van boerenlandvogels in Fryslân in gebieden zonder (agrarisch) natuurbeheer. De regeling wordt uitgevoerd door de BFWV in samenwerking met BNF en LTO.

In 2023 is € 35.735 euro uitgekeerd aan 14 deelnemers voor de bescherming van nesten en kuikens door uitgesteld beheer op 76 hectare. In 2024 betrof het € 85.000 euro aan 22 deelnemers op 122 hectare. In 2024 moesten enkele aanvragers worden teleurgesteld omdat het budget niet toereikend was. Om die reden is het budget vanuit de provincie Fryslân voor 2025 verhoogd naar € 100.000 euro. Daarnaast zullen de deelnemende organisaties zich inspannen om dit budget verder aan te vullen.

In 2024 waren er 257 broedsuccessen door de inzet van het Stimuleringsfonds Boerenlandvogels. 127 broedparen Kievit, 47 broedparen Tureluur, 37 broedparen Grutto, 20 broedparen Scholekster en 26 broedparen van de overige soorten kreeg een of meer kuikens vliegvlug.

De uitreiking van de Boerenfûgellânpriis in 2023 en 2024 had als doel het stimuleren van

vrijwillige weidevogelbescherming door middel van aandacht genereren van good practises en deze te belonen. Boeren die op vrijwillige basis, op eigen initiatief en eigen kosten iets door om de kuikenoverleving te verbeteren kunnen worden voorgedragen voor de prijs. De prijs zal ook in 2025 worden uitgereikt tijdens de presentatie van het Jaarbericht Weidevogels in het najaar.

Bijlage 2. Begrippenlijst

Agrarische collectieven: De zeven collectieven in Fryslân coördineren de beheeractiviteiten van ruim 2000 Friese boeren die aan agrarisch natuur- en landschapsbeheer doen. De agrarische collectieven zijn gecertificeerd en zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van het agrarisch natuurbeheer. De collectieven stemmen het weidevogelbeheer met particuliere- en natuurbeheerders af om zo een samenhangend mozaïek van beheermaatregelen te realiseren.

ANLb: Het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) is onderdeel van het Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL). Het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer is een belangrijk instrument voor het realiseren van de (internationale) natuurdoelen. Veel doelsoorten hebben hun leefgebied in het agrarisch gebied. Via het ANLb worden de leefgebieden voor deze soorten in stand gehouden. Daarnaast kan het ANLb het beheer van natuurgebieden ondersteunen en natuurgebieden met elkaar verbinden.

Bond Friese Vogelwachten (BFVW): Momenteel zijn ruim 100 lokale wachten aangesloten bij de BFVW. De circa 3500 vrijwillige nazorgers zetten zich in voor het behoud en de bescherming van weidevogels. Daarnaast verzorgen de nazorgers de beheermonitoring. De BFVW is een vrijwilligersorganisatie, met een klein professioneel bureau dat zich breed inzet voor de bescherming van vogels en natuur.

Brongebied: Een weidevogelkern- en weidevogelplusgebied kan functioneren als brongebied wanneer er meer weidevogels worden geproduceerd dan nodig is voor compensatie van de sterfte in de lokale populatie.

Bruto Territoriaal Succes (BTS): Het aantal alarmerende ouderparen weidevogels op het moment dat de meeste jongen van een weidevogelsoort vliegvlug worden als percentage van het totaal aantal broedparen. Het is daarmee een grove indicatie van de jongenproductie in een bepaald gebied en de kwaliteit van dat gebied.

Gebiedsaanvraag: De aanvraag inclusief onderbouwing die opgesteld en ingediend wordt door een agrarisch collectief voor het verlenen van een lumpsum subsidie voor weidevogelbeheer gedurende een bepaalde periode in een weidevogelkansgebied.

Gebiedscoalitie: Een samenwerking van agrarische collectieven, natuurbeheerders, vrijwillige weidevogelbeschermers, jagers en andere maatschappelijk betrokken partijen, dat zich richt op het totale weidevogelbeheer in een gebied.

Lumpsum overeenkomst: Een overeenkomst waarbij tegen een vaste prijs een prestatie op het gebied van (agrarisch) natuurbeheer wordt geleverd.

Mozaïekbeheer: Een verzameling afwisselende beheermaatregelen verspreid over een gebied met agrarisch- en natuurbeheer. Doel is om gedurende elk moment in het broedseizoen in de behoefte aan veiligheid en voedsel van weidevogels en kuikens te voorzien.

Natuurnetwerk Nederland (NNN): Het Natuurnetwerk Nederland is het Nederlands netwerk van bestaande en nieuw aan te leggen natuurgebieden. Het netwerk moet natuurgebieden beter met elkaar en met het omringende agrarische gebied verbinden (v.h. Ecologische Hoofdstructuur).

Natuurbeheerplan: De natuurbeheerplannen vormen bouwstenen voor de realisatie van het natuur- en landschapsbeleid. Vooral voor de totstandkoming van het Natuurnetwerk Nederland zijn deze plannen belangrijk. In het natuur- beheerplan geeft de provincie de beleidsdoelen en subsidiemogelijkheden weer. De natuurbeheerplannen komen tot stand in een interactief proces met waterschappen, gemeenten, collectieven, natuurbeheerders en betrokken organisaties.

Olterterpoverleg: In Fryslân hebben alle bij de weidevogels betrokken partijen zich verenigd in het Olterterpoverleg: een (informeel) overlegplatform over beheergerelateerde zaken van alle bij weidevogels betrokken partijen in Fryslân. In dit overleg zijn vertegenwoordigd: Bond Friese VogelWachten (BFVW), Wetterskip Fryslân, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, It Fryske Gea, Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging (KNJV)/Nederlandse Organisatie voor Jacht en Gronbeheer (NOJG), Friese Milieu Federatie (FMF), Hogeschool Van Hall Larenstein (lectoraat Weidevogels), Aeres, Kollektivenberied Fryslân (KBF), LTO Noord en Dairy Campus (weidevogelkennismakelaar).

Plasdras: Een gebied waarvan op tenminste 60% van de oppervlakte het waterpeil gedurende (een deel van) het broedseizoen tussen 5 en 20 cm boven het maaiveld staat en 100% drassig is.

Reproductiesucces: Het aantal vliegvlugge jongen, geproduceerd per territoriumhoudend paar.

SNL: Via het Subsiestelsel Natuur en Landschap (SNL) verlenen de provincies subsidie voor het behoud en de ontwikkeling van natuurgebieden en landschappen.

TBO's: Terreinbeherende organisaties, waaronder It Fryske Gea, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer.

Weidevogelkansgebieden: Gebieden van tenminste 250 ha waar tenminste 10 broedparen grutto per 100 ha (of 50 broedparen steltlopers of 30 broedparen kritische soorten) zitten en die qua openheid en rust grotendeels geschikt zijn. Ze vormen de zoekgebieden waarbinnen weidevogelkern- en weidevogelplusgebieden kunnen worden ontwikkeld.

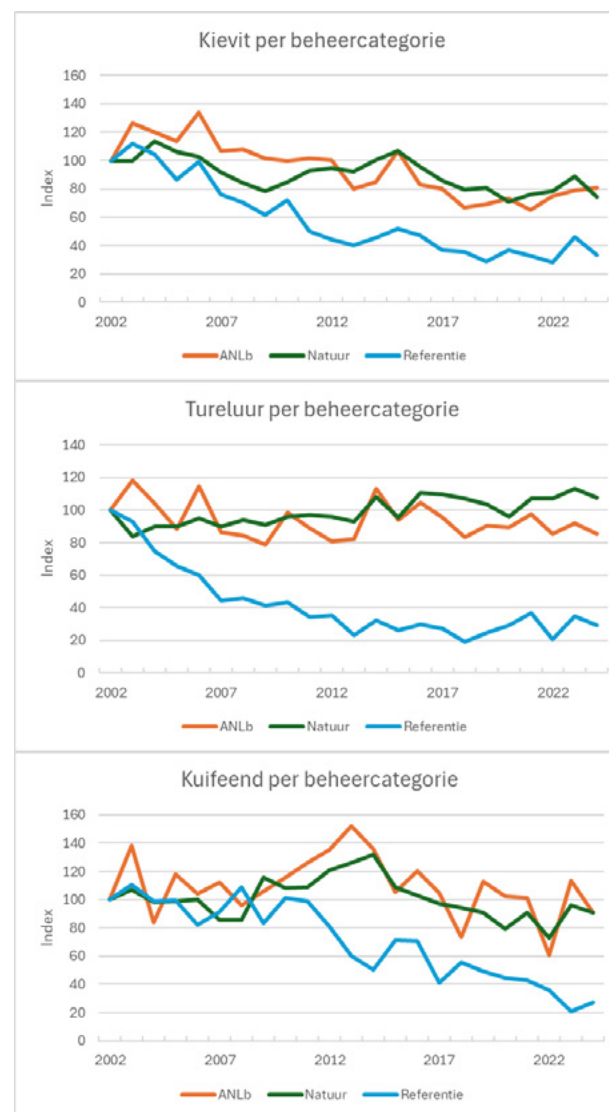
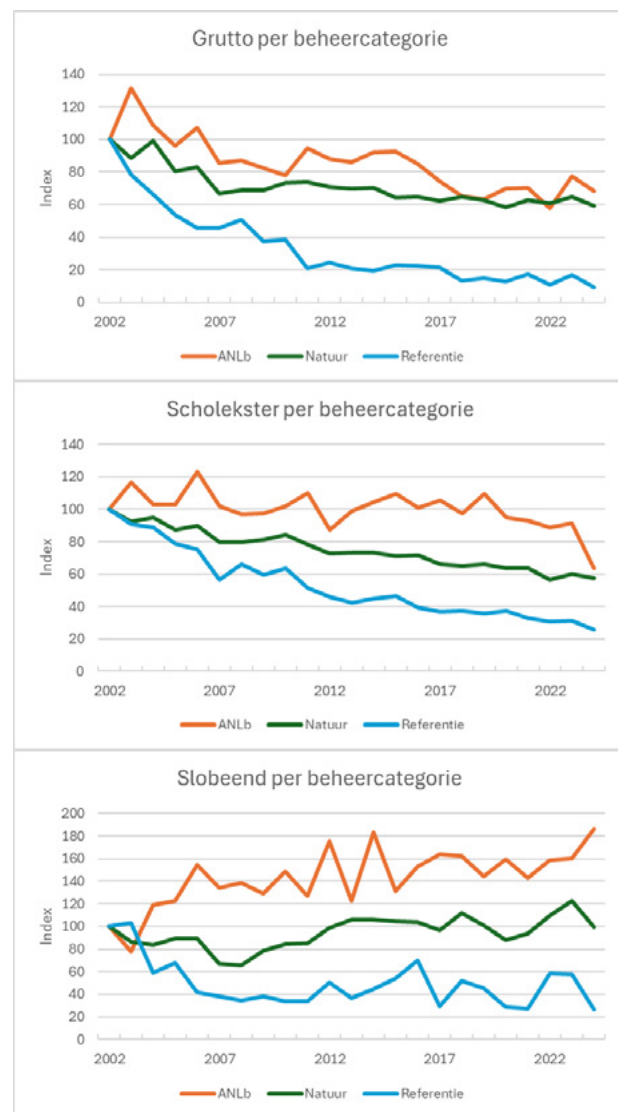
Weidevogelkerngebieden: Gebieden die bestaan uit groepen van beheerde percelen met een omvang van tenminste 250 ha waarop inrichting en beheer optimaal zijn afgestemd op de weidevogels. Ze bestaan veelal uit percelen met (particulier)natuurbeheer, agrarisch natuurbeheer, compensatiebeheer of combinaties daarvan. Ze liggen binnen weidevogelkansgebieden.

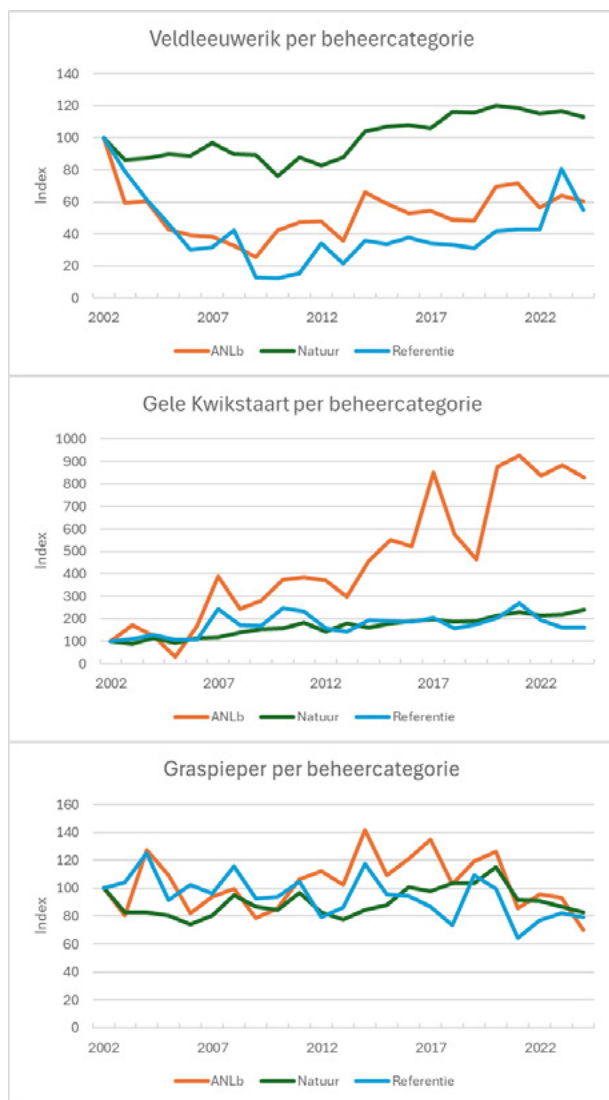
Weidevogelplusgebieden: De weidevogelplusgebieden worden gevormd uit bestaande weidevogelkerngebieden, waarvan het areaal aan aaneengesloten beheer en oppervlakte wordt vergroot tot tenminste 1.000 ha met een concentratie van minimaal 300 ha kruidenrijk grasland met hoog waterpeil. Binnen dit areaal wordt het bestaande beheer verzwaaard; hoog waterpeil, plasdras, beweiding en kruidenrijk weidevogelgrasland.

Weidevogelparels: Een weidevogelparel is een gebied van tenminste 5 hectare met een weidevogeldichtheid van tenminste 25 broedparen grutto waarvan de beheereenheid voor ten minste 10% (0,5 hectare) bestaat uit plasdras in de periode tussen 1 maart en 1 mei waarna

het langzaam droogvalt en begroeid raakt. Het overige deel van de beheereenheid bestaat uit kruidenrijk grasland dat pas na 15 juni gemaaid of beweid mag worden. Het plasdras gedeelte mag na 1 juli gemaaid of beweid worden.

Bijlage 3. Trendgrafieken Fryslân 2002-2024, per soort en beheercategorie

Figuur 3 - Grafieken trends per soort over periode 2002-2024 per beheercategorie ANLb (oranje), Natuur (groen) en Referentie (blauw) in Fryslân.

